

T.C.

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

Uluslararası Ticaret Hukuku Programı

**KRİPTO PARANIN ULUSLARARASI TİCARİ
SÖZLEŞMELERDE ÖDEME ARACI OLARAK
KULLANILMASI VE BUNDAN DOĞAN
UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ**

Yağmur Nisa AKSU

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç. Dr. İlyas GÖLCÜKLÜ

İstanbul, 2025

**KRİPTO PARANIN ULUSLARARASI TİCARİ SÖZLEŞMELERDE
ÖDEME ARACI OLARAK KULLANILMASI VE BUNDAN DOĞAN
UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ**

Yağmur Nisa AKSU

Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ
2025

“Yağmur Nisa AKSU” tarafından hazırlanmış ve 25.06.2025 tarihinde sunulmuş “KRİPTO PARANIN ULUSLARARASI TİCARİ SÖZLEŞMELERDE ÖDEME ARACI OLARAK KULLANILMASI VE BUNDAN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ” başlıklı tez Özel Hukuk Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak **oy birliği** ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. İlyas GÖLCÜKLÜ
Danışman

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Mustafa TOPALOĞLU

Özel Hukuk Bölümü,
Özyeğin Üniversitesi

Doç. Dr. İlyas GÖLCÜKLÜ

Özel Hukuk Bölümü,
Altınbaş Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ali Yaşar ÇELİKEL

Özel Hukuk Bölümü,
Altınbaş Üniversitesi

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak bütün şartları sağladığını beyan ederim.

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak edinildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bu kuralların ve davranışların gerektirdiği şekilde, bu çalışmada, orijinal olmayan tüm materyalleri ve sonuçları tamamen alıntı yaptığımı ve referans gösterdiğimi de beyan ederim.

Yağmur Nisa AKSU

İmzası

İTHAF

Lisans ve lisansüstü eğitim hayatımda; desteği, ilgisi, yol göstericiliği, erişilebilirliğiyle yanımda hissettiğim ve bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük emeği olan danışman hocam sayın Doç. Dr. İlyas GÖLCÜKLÜ'ye müteşekkirim. Tez savunmamda yer almayı kabul ederek beni onurlandıran ve çalışmamın daha nitelikli bir hal almasında büyük emekleri olan hocam sayın Prof. Dr. Mustafa TOPALOĞLU ile hocam sayın Dr. Ali Yaşar ÇELİKEL'e çok teşekkür ederim. Lisans ve lisansüstü eğitim hayatım boyunca yanımda olan Altınbaş Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin değerli öğretim üyeleri ile çalışmamı büyük bir titizlikle okuyup görüşlerini paylaşan hocam sayın Doç. Dr. Murat BOLELLİ'ye şükranlarımı sunarım. Tez konumun geliştirilmesinde emeği olan sayın Av. Azim ÇİĞİL, LL.M.'e teşekkür ederim.

Çalışmamın literatür araştırması aşamasında kolaylık sağlayan Altınbaş Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ile personellerine, kaynak önerileriyle çalışmamı zenginleştiren sayın Av. Sinan ŞAHBUDAK'a, çalışmamı sürdürülebilir kılan, kaynak erişiminde yardımcı olan ve çalışmam boyunca ufkumu genişleten sigorta uzmanı sevgili Abdullah Mithat BEKAN'a ayrıca teşekkür ederim.

Hayatım ve çalışmam boyunca yoluma ışık olan sevgili babam noter Mustafa AKSU, sevgili annem emekli Uzm. Öğr. Lâle KOCAMEŞE AKSU, sevgili ablam Uzm. Öğr. Eylül AKSU, M.Ed ile sevgili yeğenim Gökçe KURNAZ ve sevgili yeğenim Ayça KURNAZ'a minnettarım. Lise sıralarından bu yana beni hiç yalnız bırakmayan dostum Müh. Dilan GEZER'e, lisansüstü eğitim hayatımda beni her daim destekleyen arkadaşım Dr. Emir KAYA'ya, kaynak erişiminde en az benim kadar efor harcayan arkadaşım Merve Melisa TEMİZ'e, enerjisiyle çalışma azmimi güçlendiren arkadaşım Av. Elif AKDAĞ, LL.M'e ve her başım sıkıştığında yanımda olan arkadaşım astronom Kadir Can KIZILARSLAN'a teşekkür ederim.

ÖZET

KRİPTO PARANIN ULUSLARARASI TİCARİ SÖZLEŞMELERDE ÖDEME ARACI OLARAK KULLANILMASI VE BUNDAN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ

AKSU, Yağmur Nisa

Yüksek Lisans, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı, Altınbaş Üniversitesi

Danışman: Doç. Dr. İlyas GÖLCÜKLÜ

Tarih: Haziran/2025

Sayfa: 113

Son yıllarda hukuk ve ticaret alanında çokça anılan kripto paranın; hukuki niteliği, özellikle uluslararası ticari sözleşmelerde ödeme aracı niteliğini haiz olup olmadığı ve ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümü tartışmalıdır. Bu tartışmanın kaynağı gerek Türk hukukunda gerekse uluslararası hukukta kripto paraya ilişkin hukuki düzenlemelerin yetersiz kalmasıdır. Çalışmamızda para kavramının ortaya çıkışından kripto paranın günümüzdeki konumuna ulaşıncaya dek olan sürece yer verilecek ve kripto paranın; hukuki niteliği, vasıflandırılması ve uluslararası ticarete ödeme aracı olarak kullanılmasından doğan uyuşmazlıklar tartışılacaktır. Bununla birlikte, kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların, özellikle milletlerarası tahkim çerçevesinde, çözümüne ilişkin düzenlemelere, mevcut uygulamalara, öğreti görüşlerine ve önerilere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kripto, Para, Uluslararası, Ticari, Sözleşme, Uyuşmazlık, Tahkim.

ABSTRACT

USE OF CRYPTOCURRENCY AS A PAYMENT TOOL IN INTERNATIONAL TRADE AGREEMENTS AND RESOLUTION OF DISPUTES ARISING FROM IT

AKSU, Yağmur Nisa

M.A., Private Law, Altınbaş University,

Supervisor: Assoc. Prof. İlyas GÖLCÜKLÜ

Date: June/2025

Pages: 113

Recently, cryptocurrency has become frequently mentioned in law and commerce. Its legal nature, particularly whether it qualifies as a means of payment in international commercial contracts, is debatable. This discussion arises from the inadequacy of legal regulations regarding cryptocurrencies in Turkish and international law. In our study, the evolution of money from its invention to the current position of cryptocurrencies will be covered. The legal nature of cryptocurrencies will be discussed. Moreover, the disputes that arise from the use of cryptocurrencies as an instrument of payment in international trade will be addressed. Additionally, the regulations concerning the resolution of disputes that arise from international commercial contracts that utilize cryptocurrencies as a means of payment, particularly within the context of international arbitration proceedings, will be addressed. Lastly, existing practices, doctrinal opinions, and recommendations will be included.

Keywords: Crypto, Money, International, Trade, Contract, Dispute, Arbitration.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR.....	xii
1. GİRİŞ	1
2. PARA VE KRİPTO PARAYA DAİR GENEL ESASLAR.....	3
2.1 PARA.....	3
2.1.1 Paranın Tarihsel Gelişimi	3
2.1.2 Paranın Fonksiyonu ve Özellikleri.....	4
2.2 BLOK ZİNCİR	5
2.2.1 Blok Zincir ile İlgili Kavramlar	5
2.2.1.1 Dağıtılmış defter teknolojisi.....	5
2.2.1.2 Blok.....	5
2.2.1.3 Peer to peer.....	5
2.2.1.4 Madencilik ve madenci	6
2.2.1.5 Cüzdan.....	6
2.2.1.6 Kriptografi.....	7
2.2.1.7 Parmak izi (<i>Hash</i>)	8
2.2.1.8 Anahtar	8
2.2.1.9 İş ve değer ispatı.....	9
2.2.2 Blok Zincirin Gelişimi	9
2.2.3 Blok Zincirin Çalışma Prensibi.....	10
2.3 KRİPTO PARA	11
2.3.1 Kripto Paranın Gelişimi	11

2.3.2	Kripto Paranın Tanımı	11
2.3.3	Kripto Paranın Özellikleri	13
2.3.3.1	Otoriteden bağımsız olma	13
2.3.3.2	Hızlı ve uluslararası işlem yapabilme	14
2.3.3.3	Güvenilir olma	14
2.3.3.4	Anonim olma.....	14
2.3.3.5	Düşük maliyetli olma	14
2.3.3.6	Yüksek enerji harcama	15
2.3.4	Kripto Paranın Çalışma Prensibi.....	15
3.	KRİPTO PARANIN HUKUKİ NİTELİĞİ	16
3.1	KRİPTO PARANIN PARA NİTELİĞİNİ HAİZ OLUP OLMADIĞI TARTIŞMASI	16
3.1.1	“Kripto Paranın, Para Niteliğini Haiz Olmadığı” Görüşü	16
3.1.1.1	“Kripto paranın, kaydi para niteliğini haiz olmadığı” görüşü.....	17
3.1.1.2	“Kripto paranın, elektronik para niteliğini haiz olmadığı” görüşü	17
3.1.1.3	Yasal düzenlemeler	18
3.1.2	“Kripto Paranın, Para Niteliğini Haiz Olduğu” Görüşü.....	19
3.1.2.1	“Kripto paranın, elektronik para niteliğini haiz olduğu” görüşü.....	19
3.1.2.2	“Kripto paranın, sanal para niteliğini haiz olduğu” görüşü.....	20
3.1.2.3	“Kripto paranın, dijital para niteliğini haiz olduğu” görüşü	21
3.1.2.4	Yasal düzenlemeler	22
3.2	KRİPTO PARANIN SERMAYE PİYASASI ARACI NİTELİĞİNİ HAİZ OLUP OLMADIĞI TARTIŞMASI	22
3.2.1	“Kripto Paranın Sermaye Piyasası Aracı Niteliğini Haiz Olmadığı” Görüşü... 23	
3.2.2	“Kripto Paranın Sermaye Piyasası Aracı Niteliğini Haiz Olabileceği” Görüşü 23	

3.3 KRIPTO PARANIN EŞYA NİTELİĞİNİ HAİZ OLUP OLMADIĞI TARTIŞMASI	24
3.3.1 “Kripto Paranın, Eşya Niteliğini Haiz Olmadığı” Görüşü.....	25
3.3.2 “Kripto Paranın, Eşya Niteliğini Haiz Olduğu” Görüşü.....	25
3.4 DEĞERLENDİRMELERİMİZ	26
4. KRIPTO PARANIN ÖDEME ARACI OLARAK KULLANILDIĞI ULUSLARARASI TİCARİ SÖZLEŞMELERDE BAŞLICA KANUNLAR İHTİLAFI MESELELERİ.....	29
4.1 SÖZLEŞMENİN MADDİ GEÇERLİLİĞİ VE ŞEKLİ.....	29
4.1.1 Sözleşmenin Maddi Geçerliliği.....	29
4.1.2 Sözleşmenin Şekli Geçerliliği.....	30
4.2 SÖZLEŞMELERİN VASIFLANDIRILMASI.....	31
4.3 UYGULANACAK HUKUK.....	32
4.3.1 Uygulanacak Hukukun Tespiti	32
4.3.2 Uygulanacak Hukukun Sınırları	34
4.3.2.1 Türk Kamu Düzeni.....	34
4.3.2.2 Türk Hukukunun Doğrudan Uygulanan Kuralları	35
4.3.2.3 Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Hukuk Kuralları.....	37
4.4 DEĞERLENDİRMELERİMİZ	38
5. KRIPTO PARANIN ULUSLARARASI TİCARETTE ÖDEME ARACI OLARAK KULLANILMASINDAN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ... 42	42
5.1 POTANSİYEL UYUŞMAZLIKLAR	42
5.2 ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ.....	45
5.2.1 Serinleme Dönemi	45
5.2.2 Müzakere.....	46
5.2.3 Uzlaşma.....	47

5.2.4	Arbuluculuk.....	49
5.3	YARGILAMA YAPILAN YÖNTEMLER.....	50
5.3.1	Devlet Mahkemesi Yargılaması.....	51
5.3.1.1	Görevli mahkeme.....	51
5.3.1.2	Yetkili mahkeme.....	53
5.3.2	Tahkim.....	55
5.3.2.1	Genel.....	55
5.3.2.2	Tahkime elverişlilik.....	57
5.3.2.3	Tahkim anlaşması ve tahkim anlaşmasının geçerliliği.....	60
5.3.2.4	Yabancılik unsuru.....	61
5.3.2.5	Şekil.....	62
5.3.2.6	Hukuk seçimi ve uygulanacak hukuk.....	62
5.3.2.7	Kripto para ödemesine karar verilen yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi.....	64
5.3.3	Blok Zincir Tabanlı Merkeziyetsiz Tahkim.....	69
5.3.3.1	Genel.....	69
5.3.3.2	Çalışma prensibi.....	70
5.3.3.3	Elverişlilik.....	71
5.3.3.4	Yabancılik unsuru.....	72
5.3.3.5	Hukuk seçimi ve uygulanacak hukuk.....	72
5.3.3.6	Kararın geçerliliği.....	73
5.3.3.7	Tenfiz.....	74
5.4	DEĞERLENDİRMELERİMİZ.....	76
6.	SONUÇ.....	79
	REFERANSLAR.....	84

KISALTMALAR

6493 sayılı Kanun	:	6493 Sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun
Anayasa	:	2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
bkz.	:	Bakınız
C.	:	Cilt
E.	:	Esas
Ed.	:	Editör
HD	:	Hukuk Dairesi
HMK	:	6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
ICC	:	International Chamber of Commerce
İİK	:	2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	:	Karar
MÖHUK	:	5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MTK	:	4686 Sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu
N.	:	Dipnot
New York Sözleşmesi	:	10.06.1958 Tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Sözleşmesi
RG	:	Resmi Gazete
s.	:	Sayfa
S.	:	Sayı
Singapur Konvansiyonu	:	Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu
SPKn	:	6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu

T.	:	Tarih
TBK	:	6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCMB	:	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
Tebliğ	:	13.03.2025 Tarihli Kripto Varlık Hizmet Sağlayıcıların Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliğ (III-35/B.1)
TMK	:	4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	:	6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
UNCITRAL	:	United Nations Commission on International Trade Law
vd.	:	Ve devamı
Y.	:	Yargıtay
YHGK	:	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
Yönetmelik	:	16.04.2021 Tarihli Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik

1. GİRİŞ

Günümüzde hukuk ve ticaret alanında çokça anılan kripto para “*Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*”¹ çalışmasıyla popülerite kazanmıştır. Son yıllarda kripto paraya artan rağbet ise gerek Türk hukukunda gerekse uluslararası hukukta konuya ilişkin hukuki düzenlemelerin yetersiz kalması ve yeknesak olmaması sebebiyle çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Bu sorunların başında ise kripto paranın hukuki niteliği gelmektedir. Kripto paranın hukuki niteliğinin büyük ölçüde belirsiz ve tartışmalı olması ise kripto paranın uluslararası ticari sözleşmelerde ödeme aracı olarak kullanılıp kullanılamayacağı tartışmasını doğurmaktadır. Zira kripto paranın hukuki niteliği, kripto paranın uluslararası ticari sözleşmelerde ödeme aracı niteliğini haiz olup olmadığını belirleyen unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ek olarak kripto paranın hukuki niteliği, kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümü için de önem arz etmektedir. Devletlerin kripto paraya olan yaklaşımının farklılık göstermesi ise aynı konu hakkında farklı sonuçlara varılmasına neden olmaktadır.

Çalışmamızda kripto paranın hukuki niteliğine ilişkin mevzuat ve görüş farklılıklarını gerekçeleriyle ortaya konulması hedeflenmiştir. Kripto paranın uluslararası ticari sözleşmelerde ödeme aracı niteliğini haiz olup olmadığının tartışılması da çalışma konusunun kapsamına alınmıştır. Bu sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklara ve bu uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin mevzuat ile görüşlerin derlenerek mevcut uygulamaların tespit edilmesine ek olarak öneri getirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmamızda öncelikle paranın, blok zincirin ve kripto paranın; tarihsel gelişimi, tanımı ve özellikleri ele alınacaktır. Ardından kripto paranın hukuki niteliğine ilişkin tartışmalar gerekçeleriyle ortaya konacaktır. Daha sonra, kripto paranın uluslararası ticarete ödeme aracı olarak kullanılmasından doğan kanunlar ihtilafı meseleleri ile uygulanacak hukukun tespiti incelenecektir. Müteakiben, kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleriyle ve yargılama yapılan yöntemlerle, özellikle milletlerarası tahkimle, çözüme

¹ İlgili makale için bkz. Satoshi **NAKAMOTO**, “Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System”, 2008, (Çevrimiçi) <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> Erişim Tarihi 17.03.2025.

elverişli olup olmadığına değinilecektir. Nihayetinde kripto paranın; hukuki niteliği, uluslararası ticarete ödeme aracı olarak kullanılmasından doğan uyuşmazlıklar ile ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin görüş ve önerilere yer verilecektir.

2. PARA VE KRİPTO PARAYA DAİR GENEL ESASLAR

2.1 PARA

2.1.1 Paranın Tarihsel Gelişimi

İnsanlığın ilk dönemlerinden itibaren ihtiyaç duyulan ancak üretimi yapılamayan mal yahut hizmetlere erişim için farklı yöntemler kullanılmıştır.² Bu yöntemlerden biri de takas olmuştur.³ Takas ekonomisindeki en büyük sorun malın değerinin belirlenebilirliği olmuştur.⁴ Uzun vadede takas ekonomisinin zayıflıkları, ihtiyaçları karşılayamaz hale gelmiş ve insanları farklı yöntemler aramaya itmiştir.⁵ Bu arayış ise günümüz ekonomi sisteminin temellerini atmıştır.⁶

Öğretide “mal yahut hizmete ulaşmaya yarayan ve herkesçe kabul edilen ödeme aracı” olarak tanımlanan para⁷ Milattan önce 600’de Lidyalılar tarafından icat edilmiştir.⁸ Milattan sonra 6. yüzyılda Çinliler parayı kağıt haline getirmiş ve Sanayi Devrimi ile Avrupa’da da kağıt para kullanılmaya başlamıştır.⁹ İlk kredi kartı kabul edilebilecek sistem 1894 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde kullanılmıştır.¹⁰ 1950 yılında milletlerarası ödeme aracı olan ilk kredi kartı çıkarılmıştır.¹¹ 1967 yılında ATM (bankamatik) kullanılmaya başlanmış ve 1983 yılında internet bankacılığının temelleri atılmıştır.¹² 1994 yılında Avrupa Para Enstitüsü (*European Monetary Institute*) elektronik para çıkarma yetkisine ilişkin

² Bekir **ELMAS**/Salih **AYDIN**, “Geçmişten Günümüze Paranın Tarihi: Fiziki Paradan Kripto Paraya”, Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı, 2021, s. 253.

³ Kemal **COŞKUN**/Semih **YILDIRIM**, “Paranın Tarihsel Serüven İçerisindeki Formları”, Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, S.25, 2023, s. 85.

⁴ Murat **FİDAN**/Serkan **DİLEK**/Ayşegül **ESEV**, “Dünden Bugüne Paranın Tarihi ve Türkiye’de Kağıt Para Kullanımı”, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.9, S.18, 2019, s. 143.

⁵ **ELMAS/AYDIN**, s. 255.

⁶ Ahmet Oğuz **AŞAR**, “Türkiyede Takas Sistemi ve Uygulamadaki Problemlerle İlgili Bir Araştırma”, İstanbul, 2016, s. 15.

⁷ **COŞKUN/YILDIRIM**, s. 85; Cemal **KARAÇALI**, Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi: Bir Uygulama, Bartın, 2019, s. 7; İlker **PARASIZ**, Finansal Kurumlar ve Piyasalar, 3. Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2007, s. 44; Onur **YILMAZER**, Uluslararası Ticarete Kripto Para Kullanımı, İstanbul, 2021, s. 3.

⁸ İnci **PARLAKTUNA**/Murat **GÜNGÜL**, “Bitcoin’in Tanımlanma Sorunu”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, S.86, 2020, s. 27.

⁹ Hasan **ALPAGO**, “Bitcoin’den Selfcoin’e Kripto Para”, Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, C.3, S.2, 2018, s. 412; **PARLAKTUNA/GÜNGÜL**, s. 27; **YILMAZER**, s. 3.

¹⁰ Osman **TUĞAY**/Nermin **BAŞGÜL**, “Önemli Bir Finansman Kaynağı Olarak Kredi Kartları: Kredi Kartlarının Kart Sahiplerinin Harcamaları Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Burdur İlinde Bir Araştırma”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.12, S.3, 2007, s. 216.

¹¹ **TUĞAY/BAŞGÜL**, s. 216.

¹² **PARLAKTUNA/GÜNGÜL**, s. 27.

düzenleme içeren raporunu yayınlamıştır. 2001 yılında ise Birleşik Krallık'ta Elektronik Para Kurumu (*Rules of the Court of Session*) kurulmuştur. Para sonraki yıllarda *PayPal*, temassız ödeme, mobil bankacılık, *Apple Pay* gibi gelişmelerle tarihsel sürecini sürdürmüştür.

2.1.2 Paranın Fonksiyonu ve Özellikleri

Paranın; değişim, kıymet biriktirme ve saklama vasıtası ile hesap birimi olma fonksiyonu vardır.¹³ Paranın değişim vasıtası olma fonksiyonu, değer belirleme zorluğunu ve riskini ortadan kaldırır. Paranın kıymet biriktirme ve saklama vasıtası olma fonksiyonu, yatırım yapma ve parayı ilerleyen dönemde kullanma imkanı sağlar.¹⁴ Paranın hesap birimi olarak kullanılmasıyla mal yahut hizmetin maddi değeri belirlenir. Bu fonksiyonla borç ve kıymet standartlaşır.¹⁵ Bu da mal yahut hizmet ile borcun tek bir cins üzerinden ifade edilebilmesini sağlar.

Klasik anlamda paranın temel olarak; taşınabilir, dayanıklı, bölünebilir, kabul görmüş ve güvenli olma özelliklerini taşıması gerekir.¹⁶ Ticaret hayatında paranın ağırlığının ve hacminin transferi kolaylaştırması gerekir.¹⁷ Fiziki olarak dolaşımda olan paranın dayanıklı ve uzun ömürlü olması da önemlidir. Zira ticaret hayatında para el değiştirir. Paranın ticaret hayatının gereklerine uygun olarak bölünebilmesi ticareti kolaylaştırır niteliktedir. Bu özellik sayesinde değeri farklı olan mal yahut hizmetin tam karşılığı alınıp verilebilir. Para, gücünü kabul edilirliliğinden aldığından devlet ve uluslararası kurumlar tarafından değişim ile ödeme aracı olarak görülmelidir. Paranın kabul görmesi ise kolay ayırt edilebilmesi ve her yerde aynı değeri temsil etmesiyle mümkündür.¹⁸ Paranın güvenilirliği taklit edilememesi kapasitesine bağlıdır. Paranın taklit edilememesi ticaret hayatının güvenliği ve itibarı yönünden önemli bir noktadır.

¹³ COŞKUN/YILDIRIM, s. 89.

¹⁴ Gulnara DURMUSH, Kripto Para ve İcra Hukuku Yönünden Düşündürdükleri, İstanbul, 2019, s. 8; Fatih ÖZDEN, Fıkhi Açından Kripto Para Sistemi -Bitcoin Örneği-, İstanbul, 2019, s. 64; İlker Mete ÖZSOY, Kripto Para Hacı, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 25.

¹⁵ ÖZDEN, s. 64.

¹⁶ Hasan ÖZYURT, Para Teorisi ve Politikası, 5. Baskı, Aksakal Kitabevi, Trabzon, 2015, s. 9; YILMAZER, s. 3-4.

¹⁷ Cihan POLAT, Elektronik Para ve Ödeme Sistemlerinin Türkiye'de Gelişimi ve İşleyişi: Türkiye Uygulamalarının Hukuk ve Finans Disiplinleri Açısından Uluslararası Örnekler ile Karşılaştırılması, İstanbul, 2019, s. 11.

¹⁸ POLAT, s. 12.

2.2 BLOK ZİNCİR

2.2.1 Blok Zincir ile İlgili Kavramlar

2.2.1.1 Dağıtılmış defter teknolojisi

Dağıtılmış defter teknolojisi; yayılmış durumdaki ağda değiştirilemeyen, eşzamanlı erişime imkan sağlayan, doğrulama ve güncellemeye izin veren sistemdir.¹⁹ Dağıtılmış defter teknolojisini farklı kılan özellik ise defterin dağınıklığı ve merkezi otoriteden yoksunluğudur.²⁰ Dağıtılmış defter teknolojisi ile birden fazla ağdaki defter eşzamanlı olarak tüm ağ kullanıcılarında bulunur.²¹

2.2.1.2 Blok

Blok, kullanıcı tarafından yapılan işleme ek olarak işlem onayının kaydedildiği şifreli veri topluluğudur.²² Her bir blok kendisinden bir önceki bloğun veri izini taşır.²³ Bu yapı sayesinde bloğun güvenilirliği artar.

2.2.1.3 Peer to peer

Blok zincire dahil olan kullanıcı “eş” olarak nitelendirilir. *Peer to peer* ise bu eşler arasındaki ağı ifade eder.²⁴ *Peer to peer*, merkezi sunucu yahut aracıya ihtiyaç duymaksızın veri ve kaynak paylaşımı sağlar.²⁵ Her kullanıcı ağa katkıda bulunabilir ve sistem kaynaklarından yararlanabilir.²⁶

¹⁹ Nur Şura ÖZ, Blokzinciri Teknolojisinin, Akıllı Sözleşmeler ve Kripto Paraların Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Değerlendirilmesi, İstanbul, 2022, s. 6.

²⁰ Mehmet Egehan COŞKUN, Hukuki Açıdan Kripto Varlıklar ve İlk Kripto Para Arzı (Initial Coin Offering), İstanbul, 2023, s. 15.

²¹ Tang Hang WU, “Trustees’ Investment Duties And Cryptoassets”, *Trusts & Trustees*, C.26, S.2, 2020, s. 184.

²² Gülsu ELMAS, Ticaret Şirketlerinde Kripto Para/Varlıkların Sermaye Olarak Konulması, Ankara, 2023, s. 58; ÖZ, s. 7-8; ÖZDEN, s. 11.

²³ Mehmet Bahadır POLAT, Blokzincir Teknolojisi ve Kripto Varlıkların 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Kapsamında Değerlendirilmesi, Kırklareli, 2023, s. 10-11.

²⁴ Adalet CANLI AKBAŞ, Kripto Para Basımı ve Devlet Otoritesi, İstanbul, 2020, s. 128.

²⁵ Michel BAUWENS/Vasilis KOSTAKIS/Alex PAZAITIS, *Peer to Peer: The Commons Manifesto*, 1. Baskı, University of Westminster Press, London, 2019, s. 2; Bilinç Şen ERDİNÇ, Kripto Varlıklara İlişkin Mevcut ve Muhtemel Hukuki Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İstanbul, 2024, s. 14.

²⁶ ÖZDEN, s. 11-12.

2.2.1.4 Madencilik ve madenci

Madencilik temelde matematiksel problemin algoritma aracılığıyla bilgisayarda çözülmesidir.²⁷ Problemi çözen kişi “madenci” olarak adlandırılır. Madenciler, kullanıcılardan oluşan özel gruptur.²⁸ Madenciler, ağ için değer üretir.²⁹ Üretilen değer bloğa eklenir.³⁰ Madencilikte asıl amaç merkezi otoritenin olmadığı transfer sisteminde uzlaşma güvenliği oluşturmaktır.³¹ Çözülen problem ile kripto para üretilir ve problemi çözen madenciye ödül verilir. Sistem içerisinde problemi çözen madencinin sayısına ilişkin sınırlama yoktur ancak kişi sayısına bağlı olarak zorluk seviyesi değişir ve kripto paranın değeri korunmaya çalışılır.³²

2.2.1.5 Cüzdan

Kripto para cüzdanla kullanılır. Cüzdan kripto paranın taşınması ve depolanmasını sağlar. Kripto paranın şifresinin çözümünde kullanılan özel anahtar cüzdanda bulunur.³³ Kullanımdaki bütün kripto para türleri cüzdanda saklanmak zorundadır.³⁴ Zira anahtar cüzdanın içinde yer alır. Cüzdan, özel anahtar sayesinde kripto paranın güvenli bir şekilde saklamalarını ve yönetilmesini sağlar.³⁵ Cüzdan internet erişimi olan cihazla çalışır.³⁶

Cüzdanı fonksiyonuna göre beyin cüzdan, kağıt cüzdan, donanım (soğuk) cüzdan ve çevrimiçi (sıcak) cüzdan olarak kategorize etmek mümkündür. Beyin cüzdan özel anahtarın, kullanıcının hafızasında saklanmasıdır.³⁷ Beyin cüzdan, anahtarın güvenliğini artırmasına karşın özel anahtarın unutulması halinde cüzdana erişimi olanaksızlaştırır. Kağıt cüzdan, kullanıcının özel anahtar şifresini çevrimiçi bir programda oluşturup³⁸ bilgilerini bir kağıda

²⁷ CANLI AKBAŞ, s. 129.

²⁸ İlhami KARAHANOĞLU, Akıllı Sözleşmelerin Uygulaması Olarak İlk Kripto Varlık Arzı, Ankara, 2023, s. 38.

²⁹ KARAHANOĞLU, s. 28; POLAT, Türk Ceza Kanunu, s. 22.

³⁰ POLAT, Türk Ceza Kanunu, s. 22.

³¹ ÖZDEN, s. 26.

³² ELMAS, s. 61.

³³ CANLI AKBAŞ, s. 126. Benzer tanım için bkz. 13.03.2025 tarihli Kripto Varlık Hizmet Sağlayıcıların Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliğ (III-35/B.1) m.4/1 (e) bendi, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu m.3/1 (aa) bendi.

³⁴ DURMUSH, s. 19.

³⁵ Fazilat MİRAKHMEDOVA, Kripto Varlık ve Hukuki Sonuçları, Eskişehir, 2024, s. 15.

³⁶ ÖZDEN, s. 26.

³⁷ ELMAS, s. 63.

³⁸ CANLI AKBAŞ, s. 126.

yazdığı düşük teknolojiyi yöntemdir.³⁹ Kağıt cüzdan ödemede kullanılamaz ve güvenlik ile hız yönünden en dezavantajlı cüzdan türüdür.⁴⁰ Donanım cüzdan hem kripto paranın kullanılmasını hem de saklanmasını sağlamak için üretilen elektronik cihazdır.⁴¹ Cihazda kullanılan gizli anahtar cihazda kayıtlıdır.⁴² Kullanıcının özel anahtarı çevrimdışı depolandığından güvenliği artırır.⁴³ 13.03.2025 tarihli Kripto Varlık Hizmet Sağlayıcıların Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliğ (III-35/B.1) (Tebliğ)⁴⁴ m.4/1 (ş) bendinde çevrimiçi cüzdan “kripto para transferi amacıyla internete bağlı olarak kullanılan ve soğuk cüzdan olmayan cüzdan” olarak tanımlanmıştır. Çevrimiçi cüzdan internete erişimi olan herhangi bir cihazla erişim sağlar.⁴⁵ Sürekli olarak internet erişimine ihtiyaç duyulması ise çevrimiçi cüzdanı siber korsanlığa karşı dezavantajlı konuma getirir. Çevrimiçi cüzdan özel anahtarı cihazda muhafaza eder.⁴⁶ Bu sebeple cihazın güvenliğinden kullanıcı sorumludur.

2.2.1.6 Kriptografi

Kriptografi; şifresiz metni şifreli metne, şifreli metni şifresiz metne dönüştüren özel bir yöntemdir.⁴⁷ Kriptografi veri güvenliğine ilişkindir. Kriptografi ile şifrelenmiş veriye şifresiz ulaşılması engellenir.⁴⁸

³⁹ M. S. KALE/Ayush GIMEKAR/Zuveriya TAMBOLI/Vaishnavi PATIL/Abhay PAWAR, “Survey on Blockchain Cryptocurrency Wallet”, International Journal of Advanced Research in Science, Communication and Technology, C.3, S.2, 2023, s. 723.

⁴⁰ CANLI AKBAŞ, s. 126.

⁴¹ Fatih BİLGİLİ/M. Fatih CENGİL, Blockchain ve Kripto Para Hukuku, 2. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2022, s. 84. Benzer tanım için bkz. Tebliğ m.4/1 (t) bendi.

⁴² Samer BARAKAT/Qais HAMMOURI/Khalil YAGHI, “Comparison of Hardware and Digital Crypto Wallets”, Journal of Southwest Jiaotong University, C.57, S.6, 2022, s. 382; CANLI AKBAŞ, s. 127; Mahmoud H. QUTQUT/Aya AL-SAKRAN/Fadi ALMASALHA/Hossam S. HASSANEİN, “Comprehensive Survey of the IoT Open-source OSs”, The Institution of Engineering and Technology, C.8, S.3, 2018, s. 324.

⁴³ BARAKAT/HAMMOURI/YAGHI, s. 382; CANLI AKBAŞ, s. 127; QUTQUT/AL-SAKRAN/ALMASALHA/HASSANEİN, s. 324.

⁴⁴ RG 13.03.2025/32840.

⁴⁵ ELMAS, s. 61-63.

⁴⁶ BARAKAT/HAMMOURI/YAGHI, s. 381.

⁴⁷ Atul CHATURVEDI/Yash TRIPATHI/ Yashika SINGH, “Cryptography and Associated Aspects”, International Journal of Advanced Networking and Applications, C.13, S.4, 2022, s. 35.

⁴⁸ Zeynep Gamze GÜRKAN, Kripto Paralara Yönelik Dolandırıcılık Suçu, Gaziantep, 2023, s. 20.

2.2.1.7 Parmak izi (*Hash*)

Parmak izi, blok zincirdeki işlemlerin sayı ve harf şeklinde kodlanarak özetlenmesidir.⁴⁹ Başka bir ifadeyle parmak izi farklı uzunluklardaki verinin stabil bilgiye çevrilmesidir.⁵⁰ Parmak izinin temel iki fonksiyonu vardır. İlk fonksiyonla veri bütünlüğü sağlanır. Bu bütünlük, blokların birbirine bağlanarak blok zincir oluşturmasıyla oluşturulur. İkinci fonksiyon ise veri güvenliğinin denetlenmesidir. Bloktaki her verinin parmak izi tek tek hesaplanarak bloğun değeri belirlenir.⁵¹ Her blokta bir önceki bloğun değeri yer aldığından⁵² bloklardan birinde yapılan değişiklik tüm blok zinciri etkiler ve verilerdeki değişim kolayca ortaya çıkar.⁵³ Bu yöntemle veri güvenliği denetlenmiş olur.

2.2.1.8 Anahtar

Anahtar gösterdiği özelliğe göre özel anahtar yahut açık anahtar olarak nitelendirilir. Özel anahtar kullanıcıya özgü olan ve sayı ile harflerden oluşur. Özel anahtar vasıtasıyla kullanıcı kripto para üzerinde tasarrufta bulunur.⁵⁴ Özel anahtarın amacı verileri şifrelemek ve şifreyi çözmektir.⁵⁵ Tebliğ m.4/1 (a) bendinde açık anahtar “dağınık defterde transfer yapabilmek için cüzdanı adresleyen anahtar” olarak tanımlanmıştır. Kripto paranın IBAN numarası (*International Bank Account Number*) olarak nitelendirilebilecek olan açık anahtar sayı ve harften oluşur.⁵⁶ Açık anahtar; kimlik doğrulama, hesap özetleme ve adresleme imkanı sağlar.⁵⁷ Özel anahtar dijital imzalama işleminde de kullanılır.⁵⁸

⁴⁹ ÖZ, s. 10.

⁵⁰ Vedat GÜVEN/Erkin ŞAHİNÖZ, *Blockzincir Kripto Paralar Bitcoin*, 9. Baskı, Kronik Kitap, İstanbul, 2022, s. 44.

⁵¹ CANLI AKBAŞ, s. 123.

⁵² POLAT, *Türk Ceza Kanunu*, s. 10.

⁵³ GÜRKAN, s. 21.

⁵⁴ ELMAS, s. 64. Benzer tanım için bkz. Tebliğ m.4/1 (o) bendi.

⁵⁵ POLAT, *Türk Ceza Kanunu*, s. 13.

⁵⁶ ELMAS, s. 64.

⁵⁷ ÖZ, s. 75.

⁵⁸ POLAT, *Türk Ceza Kanunu*, s. 14.

2.2.1.9 İş ve değer ispatı

“Matematiksel problemin çözülmesiyle onaylanan ve blok oluşturulan süreç” iş ispatı olarak tanımlanır.⁵⁹ Bu yöntemle kısa sürede çok sayıda blok eklenmesi engellenir ve güvenlik sağlanır.⁶⁰

Değer ispatı, kripto paranın güvenliğini sağlamak ve işlemleri doğrulamak için kullanılan mekanizmadır.⁶¹ Başka bir ifadeyle değer ispatı, bir miktar kripto paranın teminat olarak yatırılarak blok doğrulama ve ödül kazanma hakkına erişilmesidir.⁶² Bu yöntemle enerji tüketimi büyük ölçüde azaltılmıştır.⁶³

2.2.2 Blok Zincirin Gelişimi

Parmak izi 1950'li yıllardan beri dijital imzanın ve mesaj bütünlüğünün doğrulanmasında kullanılmaktadır.⁶⁴ 1970'lerde *Merkle* ağacının patenti almış ve 1980'lerde yazılan makale ile *Merkle* ağacı açıklanmıştır.⁶⁵ Makalede belirtildiği üzere *Merkle* ağacı, verilerin tek blokta bir araya gelmesini sağlayan sistemdir. 1990'lı yılların başında yayınlanan bir makale ile dijital belgelerin tarih güvenliğinin matematiksel hesaplara dayandığı yöntem tanıtılmıştır.⁶⁶ Yine 1990'lı yıllarda parmak izi teknolojisini ileriye taşıyan bir makale yayınlanmıştır.⁶⁷

2000'lerin başında iş ispatı sistemi olan *hashcash* tanıtılmıştır. 2000'lerin sonunda yayınlanan bir makalede aracısız olarak internet üzerinden transfer gerçekleştirilebileceği

⁵⁹ ELMAS, s. 65.

⁶⁰ Beyhan YASLIDAĞ, Kripto Paralar, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 33.

⁶¹ İsmail TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim Blok Zincire Dayalı Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2025, s. 11.

⁶² BİLGİLİ/CENGİL, Kripto Para Hukuku, s. 4; Sinan ŞAHBUDAK, Blockchain Teknolojisi&Akıllı Kod'un ve Sözleşmenin İfası, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 73-74; YASLIDAĞ, s. 34.

⁶³ ŞAHBUDAK, s. 73-74; TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 11.

⁶⁴ Paolo TASCA/Claudio J. TESSONE, “Taxonomy of Blockchain Technologies, Principles of Identification and Classification”, Ledger Journal, C.4, 2017, s. 1.

⁶⁵ İlgili makale için bkz. Ralph C. MERKLE, “A Digital Signature Based on a Conventional Encryption Function”, Lecture Notes in Computer Science, C.293, 1987, s. 369–378.

⁶⁶ İlgili makale için bkz. Stuart HABER/W. Scott STORNETTA, “How to Time-Stamp a Digital Document”, Journal of Cryptology, C.3, 1991, s. 99–111.

⁶⁷ İlgili makale için bkz. Neil M. HALLER, “The S/KEY One-Time Password System”, RFC, C.1760, 1995, s. 1-12.

belirtilmiştir.⁶⁸ Ardından, bu transferin birden fazla kullanılmasını engelleyen sistem tanıtılmıştır.⁶⁹

“Blok zincir, yapılan her işlemin kaydedildiği ve kaydetme işleminin ağdaki kullanıcılar tarafından gerçekleştirildiği dağıtılmış veri tabanıdır”.⁷⁰ Gelişimi devam etmekte olan blok zincir birçok sektöre entegre olmuş olsa da potansiyelini tam olarak gerçekleştirmiş değildir. Gelecekte devlet hizmetlerinin blok zincir üzerinden gerçekleştirilmesi beklenmektedir.⁷¹

2.2.3 Blok Zincirin Çalışma Prensibi

Blok zincirde bütün kullanıcıların aynı işlemleri aynı sırayla yapması esastır.⁷² Bir işlem yapıldığında, işlem eşler arası ağda paylaşılır. Bu işlem şifrelemeyle doğrulanarak bloğu oluşturur. Her blok kendisinden bir önceki bloğun referansını içerir.⁷³ Bloğun değiştirilemezliği ve eksiltilemezliği bu yöntemle sağlanır. Bu yöntemle ayrıca bloklar birbiriyle ilişkilendirilir ve zincir oluşturulur. Yapılan işlem kullanıcılar tarafından onaylanır ve kaydı tutulur.⁷⁴ Bu kayıt diğer kullanıcılarla paylaşarak aleniyet ve güvenlik sağlanır. Ancak bu güvenlik sağlanırken mahremiyet ortadan kalkar. Bu paylaşım aynı zamanda merkezi otorite zorunluluğunu da ortadan kaldırır.⁷⁵

⁶⁸ İlgili makale için bkz. **NAKAMOTO**, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 17.03.2025.

⁶⁹ Gökhan **SÜMER**, “Dünyada ve Türkiye’de Blok Zincir Teknolojisinin Gelişimi ve Kripto Paralar”, Hitit Sosyal Bilimler Dergisi, C.14, S.1, 2021, s. 194.

⁷⁰ Mesut Serdar **ÇEKİN**, “Borçlar Hukuku ile Veri Koruma Hukuku Açısından Blockchain Teknolojisi ve Akıllı Sözleşmeler: Hukuk Düzenimizde Bir Paradigma Değişimine Gerek Var mı?”, İstanbul Hukuk Mecmuası, C.77, S.1, 2019, s. 320; Valentina **GATTESCHI/F. LAMBERTI/Claudio DEMARTINI/Chiara PRANTEDA/Victor SANTAMARIA**, “To Blockchain or not to Blockchain: That is the Question”, IT Professional, C.20, 2018, s. 64; Esma **IRMAK**, “Uluslararası Ticarete Kullanılan Akreditif Ödeme Yönteminde Blok Zinciri Teknolojisi ve Akıllı Sözleşmeler”, İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, C.11, S.2, 2023, s. 92-93; **ÖZ**, s. 12; Nathaniel **POPPER**, Digital Gold, 1. Baskı, Harper, New York, 2015, s. 34; **SÜMER**, s. 193; Mustafa **TANRIVERDİ/Mevlüt UYSAL/Mutlu Tahsin ÜSTÜNDAĞ**, “Blokzinciri Teknolojisi Nedir ? Ne Değildir ? : Alanyazın İncelemesi”, Bilişim Teknolojileri Dergisi, C.12, S.13, 2019, s. 204.

⁷¹ Imran **BASHIR**, Mastering Blockchain, 1. Baskı, Packt Publishing, Birmingham, 2017, s. 669-670; Seher **GÖKPINAR**, “Blok Zinciri Teknolojisinin Geleceği: Kripto Para Birimleri ve Ötesi”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.28, 2021, s. 229.

⁷² Markus **KNECHT**, “Der Blockchain Hype”, IMVS Fokus Report, C.11, S.1, 2018, s. 6.

⁷³ **POLAT**, Türk Ceza Kanunu, s. 10-11.

⁷⁴ Gökhan **ÜNAL/Çelebi ULUYOL**, “Blok Zinciri Teknolojisi”, Bilişim Teknolojileri Dergisi, C.3, S.2, 2020, s. 168.

⁷⁵ **BAUWENS/KOSTAKIS/PAZAITIS**, s. 2; **ERDİNÇ**, s. 14; Hossein **KAKAVAND/Nicolette KOST DE SEVRES/Bart CHILTON**, “The Blockchain Revolution: An Analysis of Regulation and Technology Related to Distributed Ledger Technologies”, (Çevrimiçi) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2849251#paper-citations-widget Erişim Tarihi 02.01.2025.

2.3 KRİPTO PARA

2.3.1 Kripto Paranın Gelişimi

1980’li yılların başında yayınlanan bir makaleye⁷⁶ dayanan kripto para fikri, ilerleyen yıllarda *e-cash* adındaki dijital paranın tasarlanmasıyla somutlaşmaya başlamıştır.⁷⁷ 1990’lı yılların ikinci yarısında *E-Gold* geliştirilmiştir. *E-Gold* ile kullanıcıların altınla desteklenen dijital para birimi kullanarak çevrimiçi işlem yapması sağlanmıştır. *Bit Gold* ise yine 1990’lı yılların ikinci yarısında tanıtılmıştır. *Bit Gold* ile işlemler matematiksel olarak güvence altına alınıp saklama ve transfer imkanı sağlanmıştır.⁷⁸ Oluşturulan bu standartla kripto paranın temel prensibini tanımlayan fikir oluşmuştur.⁷⁹ 1990’lı yılların sonunda yayınlanan bir makalede şifrelenmiş para kavramından söz edilmiş ve kripto para merkezi otoriteden yoksun bir sistem olarak işaret edilmiştir.⁸⁰ 2000’li yılların başında *hashcash* geliştirilmiştir. *Hashcash* işlemlerin güvenliğini artırmıştır. 2000’li yılların sonunda ise *Bitcoin* tanıtılmıştır.⁸¹ *Bitcoin* ile aracısız olarak internet üzerinden transfer gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Günümüzde kripto paraya popülaritesini kazandıran *Bitcoin* bugün hâlâ etkisini sürdürmektedir.

2.3.2 Kripto Paranın Tanımı

Avrupa Merkez Bankası (*European Central Bank*) 2012 yılında kripto parayı “*geliştiricileri tarafından ihraç edilen genellikle onlar tarafından kontrol edilen ve belirli sanal bir topluluğun üyeleri arasında kabul edilen ve kullanılan, düzenlenmeyen bir dijital para çeşidi*” olarak ifade etmiştir.⁸²

⁷⁶ İlgili makale için bkz. David **CHAUM**, *Blind Signatures for Untraceable Payments*, 1. Baskı, Springer US, Boston, *Advances in Cryptology*, 1983, s. 199-203.

⁷⁷ *E-cash*, şifreleme yönteminin kullanıldığı ve ödeme işlemlerinin anonim olarak güvenli bir şekilde gerçekleştirildiği sistemdir. Detaylı tanım için bkz. M. Furkan **AKTAŞ**, “Dijital Dönüşümün Paradoksu: Kripto Paraların Küresel Etkisi” *TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi*, 2023, s. 30.

⁷⁸ **AKTAŞ**, s. 31.

⁷⁹ **AKTAŞ**, s. 31.

⁸⁰ Türker **TÜRKMENER**, *Küresel Dünya Parası Bitcoin ve Kripto Paraların Tarihsel Gelişimi ve Vergilendirilme Süreci*, Aydın, 2021, s. 7.

⁸¹ İlgili makale için bkz. **NAKAMOTO**, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 17.03.2025.

⁸² European Central Bank, “*Virtual Currency Schemes October 2012*”, s. 12, (Çevrimiçi) <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> Erişim Tarihi 26.07.2024.

Türkiye Bankalar Birliği tarafından 2016 yılında hazırlatılan çalışma kapsamında kripto para “matematik tabanlı, kriptografi ile güvenliği sağlanan, kullanıcılar arasında doğrudan transfere elverişli, merkezi otoriteden yoksun sanal para” olarak tanımlanmıştır.⁸³

2021 yılında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) tarafından yayınlanan 16.04.2021 tarihli Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik (Yönetmelik)⁸⁴ m.3/1’de kripto para “gayri maddi varlık” olarak tanımlanmıştır. Tebliğ m.4/1 (ı) bendinde ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu (SPKn)⁸⁵ m.3/1 (bb) bendinde kripto paranın “gayri maddi varlık” olduğu yinelenmiştir.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) tarafından 2022 yılında hazırlanan raporda kripto para “dağıtılmış defter teknolojisine dayanan ve merkezi otoriteden yoksun bir şekilde dağıtılabilen ödeme ile yatırım amacıyla kullanılabilen her türlü varlık” şeklinde ifade edilmiştir.⁸⁶

Uluslararası Para Fonu (*International Monetary Fund*) 2023 yılında kripto parayı “dağıtılmış defter teknolojisi kullanılarak verilerin kriptografik şifrelemeyle saklandığı ve dağıtıldığı dijital temsil”⁸⁷ olarak tanımlamıştır.⁸⁸

Kanaatimizce kripto parayı; yayılmış durumdaki merkezi otoriteden yoksun ağda değiştirilemeyen, kriptografi aracılığıyla şifrelenen, depolamaya, saklamaya ve transfere elverişli sanal para olarak tanımlamak mümkündür.

⁸³ Oktay ÜSTÜN, Açıklamalı İngilizce - Türkçe Karapara Terimleri ve Kavramları Sözlüğü, 3. Baskı, Matsis Matbaa, İstanbul, 2016, s. 369. Benzer tanım için bkz. Internal Revenue Service, “Frequently Asked Questions on Virtual Currency Transactions”, (Çevrimiçi) <https://www.irs.gov/individuals/international-taxpayers/frequently-asked-questions-on-virtual-currency-transactions> Erişim Tarihi 05.01.2025; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, “Blokzincir Sözlüğü”, (Çevrimiçi), <https://cbddo.gov.tr/ss/blokszincir-sozlugu/> Erişim Tarihi 20.07.2024.

⁸⁴ Kabul Tarihi: 16.04.2021, RG 16.04.2021/31456.

⁸⁵ Kanun Numarası: 6362, Kabul Tarihi: 06.12.2012, RG 30.12.2012/28513.

⁸⁶ Organisation for Economic Co-operation and Development, “Crypto-Asset Reporting Framework and Amendments to the Common Reporting Standard”, (Çevrimiçi) <https://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/public-comments-received-on-the-crypto-asset-reporting-framework-and-amendments-to-the-common-reporting-standard.htm> Erişim Tarihi 07.02.2024.

⁸⁷ Dijital temsil varlıkların elektronik formda mevcudiyet göstermesidir. Dijital temsilin değeri arz-talep dengesiyle belirlenir.

⁸⁸ International Monetary Fund, “IMF Policy Paper Elements Of Effective Policies for Crypto Assets”, s. 7, (Çevrimiçi) <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2023/02/23/Elements-of-Effective-Policies-for-Crypto-Assets-530092> Erişim Tarihi 05.01.2025.

Blok zincirde alış ve satışı mümkün olan yahut devredilemeyen somut dijital varlıklar token olarak adlandırılır.⁸⁹ Günümüzde tokenizasyon faaliyetleri artmaktadır. Ancak çalışma konumuz kapsamında açıklamalar kripto para özelinde yapılacaktır.

2.3.3 Kripto Paranın Özellikleri

Kripto paranın özellikleri; otoriteden bağımsız olma, hızlı ve uluslararası işlem yapabilme, güvenilir olma, anonim olma, düşük maliyetli olma ve yüksek enerji harcama şeklinde sıralanabilir. Aşağıda bu özelliklere detaylı olarak yer verilecektir.

2.3.3.1 Otoriteden bağımsız olma

Merkezi otoriteye işlemlerin üçüncü kişiler aracılığıyla güvenle gerçekleşeceği inancı sebebiyle ihtiyaç duyulur.⁹⁰ Ancak blok zincirde veriler merkezi otoritenin kontrolün/değil, uzlaşma mekanizmasıyla işlenir.⁹¹ Bu sebeple merkezi otoriteye ihtiyaç duyulmaz.

Kripto para dağıtılmış defter teknolojisi üzerinden üretilir. İşlemler kullanıcılar tarafından doğrulanarak deftere kaydedilir. Sistemdeki herkes defterin bir kopyasına sahip olduğundan otoriteye ihtiyaç durulmaz.⁹² Merkezi otoriteden yoksunluk blok zincirin dağılık ağ vasıtasıyla çalışmasının sonucudur.⁹³ Merkezi otoriteden yoksunluğun; vergiye tabi tutulamama,⁹⁴ yasa dışı işlemlere imkan sağlama,⁹⁵ para politikalarına zarar verme⁹⁶ gibi yan etkileri olabilir.

⁸⁹ Mete **TEVETOĞLU**, “Blok Zinciri Tabanlı Dijital Kimlik ve Tokenizasyon: Türkiye için Teknik ve Hukuki Analiz”, 29.06.2025, (Çevrimiçi) <https://www.tevetoglu.av.tr/tr/yayinlarimiz/blok-zinciri-tabanli-dijital-kimlik-ve-tokenizasyon-turkiye-icin-teknik-ve-hukuki-analiz-2025-06-29-144012> Erişim Tarihi 16.07.2025.

⁹⁰ Baver Mazlum **MERT**, Blockchain Teknolojisine İlişkin Kanunlar İhtilafı Meseleleri, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024, s. 10.

⁹¹ Osman Gazi **GÜÇLÜTÜRK**, “Hukukçular İçin Blokzincir Teknolojisinin Teknik İşleyişi: Bitcoin Örneği”, Gelişen Teknolojiler ve Hukuk I: Blokzincir (Ed. E. Eylem AKSOY RETORNAZ/Osman Gazi GÜÇLÜTÜRK), 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 31.

⁹² Björn **SEGENDORF**, “What is Bitcoin?”, Sveriges Riksbank Economic Review, S.2, 2014, s. 73.

⁹³ **ÖZ**, s. 19; **TOPALOĞLU**, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 7.

⁹⁴ Buse **TOPALOĞLU**, “Kripto Paraların Devlet Otoriteleriyle Entegrasyonu”, Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, S.4, 2021, s. 249.

⁹⁵ Zübeyir **TURAN**, “Kripto Paralar, Bitcoin, Blockchain, Petro Gold, Dijital Para ve Kullanım Alanları”, Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.11, S.3, 2018, s. 4.

⁹⁶ **TOPALOĞLU**, Devlet Otoritesi, s. 249.

2.3.3.2 Hızlı ve uluslararası işlem yapabilme

Kripto para transferinde gün ve saat kısıtlaması olmadığından işlem hızı yüksektir. Onay aşaması coğrafi konumdan bağımsız olduğundan işlemler hızlıdır.⁹⁷ Coğrafi konumdan bağımsızlık aynı zamanda uluslararası işlem yapma kapasitesini artırır.

2.3.3.3 Güvenilir olma

Kripto paranın tarihini değiştirmek ve kripto parayı özel anahtarsız transfer etmek neredeyse imkansızdır.⁹⁸ Kripto para şifrelenir ve işlemler dijital kimlikle onaylanır.⁹⁹ Önceki işlem değiştirilemez, yalnızca üzerine yeni veri eklenebilir.¹⁰⁰ Bu önlemler çerçevesinde kripto paranın güvenliği sağlanır.

2.3.3.4 Anonim olma

Kripto para şifreleme yöntemiyle güvence altına alınır.¹⁰¹ Kripto para, sayı ile harflerden oluşan hesap numarasıyla kullanılır.¹⁰² Sayı ile harflerden oluşan bu hesap numarasının oluşturulmasında kişinin kimlik bilgilerine ihtiyaç duyulmamakta ve anonimlik sağlanmaktadır. Türkiye özelinde SPKn 35/C/1 ve Tebliğ m.25/2-5 hükümleriyle kripto para hizmet sağlayıcılarına kullanıcıların kimliğini tespit etme yükümlülüğü getirilmiştir. İlgili hükümlerle kripto paranın anonimlik özelliği zedelenmiştir.

2.3.3.5 Düşük maliyetli olma

Kullanıcılar kripto paranın bulunduğu cüzdan için ücret ödemez.¹⁰³ Bu sebeple kripto para diğer yatırım araç ve kuruluşlarına nazaran daha düşük maliyetlidir. Ek olarak, kripto para örneğin banka kasasına ödenen yıllık aidat ve benzeri gider kalemleri yönünden avantaj sağlar.

⁹⁷ European Central Bank, “Virtual Currency Schemes – a Further Analysis”, s. 18, (Çevrimiçi) <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf> Erişim Tarihi 06.01.2025.

⁹⁸ Kardelen Büşra **ORKUN**, Kripto Varlıkların Vergilendirilmesi, Ankara, 2022, s. 29.

⁹⁹ Ayşe **BAŞDERİCİ**, Kripto Para ve Hukuki Çerçeve Değerlendirilmesi, Gaziantep, 2023, s. 28

¹⁰⁰ **ÖZ**, s. 26.

¹⁰¹ **ORKUN**, s. 30.

¹⁰² **ORKUN**, s. 30.

¹⁰³ **ORKUN**, s. 32.

2.3.3.6 Yüksek enerji harcama

Kripto para madencilik faaliyetiyle üretilir. Madencilik ise matematiksel problemin algoritma aracılığıyla bilgisayarda çözülmesidir.¹⁰⁴ Matematiksel problemin çözümünde ise pek çok hesaplama yapıldığından enerji ihtiyacı artar. Ek olarak, veriler sürekli olarak tüm bilgisayarlarda kaydedildiğinden elektrik tüketimi artar.

Avrupa Parlamentosu Ekonomik ve Mali İşler Komitesi (*Committee on Economic and Monetary Affairs*) tarafından gerçekleştirilen toplantıda kripto paranın üretimi için harcanan enerji tartışma konusu olmuştur.¹⁰⁵ Tartışma sonucunda yüksek enerji harcayan kripto para birimlerinin yasaklanması oylanmış ve teklif reddedilmiştir.¹⁰⁶

2.3.4 Kripto Paranın Çalışma Prensibi

Kripto para merkezi otoriteden yoksun blok zincir üzerinde çalışır. Her bloktaki işlemin net bir sırası olacak şekilde bloklar halinde gruplandırılır.¹⁰⁷ Her blok kendisinden bir önceki bloğun verisini içerir.¹⁰⁸ Bu yapı, güvenliği ve şeffaflığı sağlar. Bütün kullanıcılar ağda gerçekleşen işlemlerin bir kopyasına sahiptir. Bunun sonucunda merkezi otoriteden yoksun olarak işlemler doğrulanır. Aynı şekilde işlemdeki bir hata da herkesçe tespit edilebilir. Kripto para işlemleri platform üzerinden gerçekleştirilir. Kripto para cüzdana muhafaza edilir ve cüzdana da özel anahtarla ulaşılır.¹⁰⁹

¹⁰⁴ CANLI AKBAŞ, s. 129.

¹⁰⁵ Euronews, “Avrupa Parlamentosu’nda Bitcoin ve Ethereum’u ‘yasaklama’ oylaması”, (Çevrimiçi) <https://tr.euronews.com/2022/03/14/avrupa-parlamentosu-nda-bitcoin-ve-ethereum-u-yasaklamay-kolaylast-racak-oylama> Erişim Tarihi 06.01.2025.

¹⁰⁶ Inbusiness, “Avrupa Parlamentosu’ndan ‘kripto para’ yasağına ret!”, (Çevrimiçi) <https://www.inbusiness.com.tr/finans/2022/03/14/avrupa-parlamentosundan-kripto-para-yasagina-ret> Erişim Tarihi 06.01.2025.

¹⁰⁷ KNECHT, s. 6.

¹⁰⁸ POLAT, Türk Ceza Kanunu, s. 10-11.

¹⁰⁹ Gençer ÖZDEMİR, “Kripto Paraların Eşya Niteliği”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, S.1, 2021, s. 294.

3. KRİPTO PARANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Günümüzde kripto para edinimi yükseliştedir. Her geçen gün hayatımıza biraz daha dahil olan kripto paranın hukuki niteliği popülaritesinin de etkisiyle önem kazanmaktadır. Ancak gerek Türk hukukunda gerekse uluslararası hukukta kripto paranın hukuki niteliğine ilişkin yeterli düzenleme bulunmamaktadır. Getirilen düzenlemeler ise değişebilir niteliğini korumaktadır. Kripto paranın hukuki niteliğinin regülatör kurumlarca açık ve yeknesak olarak düzenlenmemiş olması kripto paranın güvenilirliğini zedelemekte ve çeşitli riskleri beraberinde getirmektedir.¹¹⁰

3.1 KRİPTO PARANIN PARA NİTELİĞİNİ HAİZ OLUP OLMADIĞI TARTIŞMASI

Kripto para, adında para kelimesi geçen ancak para niteliğini haiz olup olmadığı tartışmalı olan dijital temsildir. Kripto paranın; para niteliğini haiz olduğu ve olmadığı yönünde öğreti görüşleri ile yasal düzenlemeler mevcuttur. Çalışmamız kapsamında bu görüşler açıklanacaktır.

3.1.1 “Kripto Paranın, Para Niteliğini Haiz Olmadığı” Görüşü

Öğretide kripto parayı, para niteliğini haiz olmadığı görüşü mevcuttur.¹¹¹ Para; mal yahut hizmet karşılığı kullanılan, herkesçe kabul gören ödeme¹¹² ve yatırım aracıdır. Paranın

¹¹⁰ Rabia ÜZÜMCÜ/Yasin YILDIRIM, “Kripto Paraların Hukuki Statüleri ve Sözleşmeler İçerisindeki Yerleri”, Vizyoner, C.13, S.33, 2022, s. 271.

¹¹¹ Bu yönde bkz. Yunus Emre BAYZAN, Hukuki Açından Kripto Varlıklar, İstanbul, 2022, s. 59; Balca ÇELENER, “Bitcoin ve Diğer Kripto Para Birimlerinin Vergilendirilmesine Yönelik Yaklaşımlar”, Gelişen Teknolojiler ve Hukuk I: Blokzincir (Ed. E. Eylem AKSOY RETORNAZ/Osman Gazi GÜÇLÜTÜRK), 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 347; Müge ÇETİN, Sermaye Piyasası Hukuku Bakımından Kripto Varlıklar, İzmir, 2022, s. 44; Ahmet Akif DEMİRBAŞ, Kripto Varlıkların Türk Sermaye Piyasası Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, İstanbul, 2021, s. 42; DURMUSH, s. 74; Osman Gazi GÜÇLÜTÜRK, “Türk Hukukunda Kripto Varlıkların Para ve Elektronik Para Niteliğinin İncelenmesi”, REGESTA, C.4, S.3, 2019, s. 397; ÖZDEMİR, s. 296; Asuman TURANBOY, “Kripto Paraların Ortaya Çıkmaları ve Hukuki Nitelikleri”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C.35, S.3, 2019, s. 48; ÜZÜMCÜ/YILDIRIM, s. 275; Asuman YILMAZ, Kripto Para Birimi Bitcoin ve Bitcoin’in Türk Sermaye Piyasası Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 42.

¹¹² Kripto paranın ödeme aracı olduğu yönünde bkz. Ebru BOZKURT YÜKSEL, “Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları'na Hukuki Bir Bakış”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.73, S.2, 2015, s. 207; ÜZÜMCÜ/YILDIRIM, s. 279. TBK m.99 hükmünün mefhumu muhalifinin konusu para olmayan borcun kripto parayla ödenebileceği sonucu doğurduğu yönünde bkz. Mete TEVETOĞLU, “Kripto Para ile Ödeme Yapılabilir Mi?”, 23.09.2023, (Çevrimiçi) <https://www.tevetoglu.av.tr/tr/yayinlarimiz/kripto-para-ile-odeme-yapilabilir-mi-2023-09-23-060902> Erişim Tarihi 28.05.2025.

fonksiyonları; değişim, kıymet biriktirme ve saklama vasıtası ile hesap birimi olmasıdır.¹¹³ Kripto paranın, para niteliğini haiz olmadığı görüşündeki yazarlarca kripto paranın, paranın; fonksiyonlarından birini yahut birkaçını karşılamaması gerekçe gösterilmiştir.¹¹⁴ Çalışmamız kapsamında kripto paranın, para niteliğini haiz olmadığı görüşündeki yazarların gerekçeleri para türleri üzerinden detaylı olarak irdelenecektir. Ardından kripto paranın, para niteliğini haiz olmadığına ilişkin yasal düzenlemelere yer verilecektir.

3.1.1.1 “Kripto paranın, kaydi para niteliğini haiz olmadığı” görüşü

Kaydi para banka hesabındaki paranın dijital görünümüdür.¹¹⁵ Kaydi paranın kullanılmasıyla banka hesabından para çıkmadan paranın fonksiyonları yerine getirilir. Amacı aracı kurumu dışlamak olan kripto paranın, kaydi para olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Ancak itibari paraya sabitlenmiş olması şartıyla kripto paranın, kaydi para olarak nitelendirilebileceğini savunan görüş mevcuttur.¹¹⁶ Bu görüş azınlıktadır. Kripto paranın, itibari paraya sabitlenmesi kripto paranın amaç ve özelliklerine zarar vereceğinden kripto paranın, kaydi para niteliğinde olduğu görüşü benimsenmemiştir.

3.1.1.2 “Kripto paranın, elektronik para niteliğini haiz olmadığı” görüşü

6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun (6493 sayılı Kanun)¹¹⁷ m.3/1 (ç) bendinde elektronik para “belirli kuruluşlarca ihraç edilen, dijital olarak depolanan ve 6493 sayılı Kanun’da tanımlanan ödeme işlemlerinde kullanılan parasal değer” olarak tanımlanmıştır.

¹¹³ COŞKUN/YILDIRIM, s. 89.

¹¹⁴ BAYZAN, s. 59-60; ÇETİN, s. 44; DURMUSH, s. 75; GÜÇLÜTÜRK, s. 391-392, 397; Buğra Mertcan KOÇ, Kripto Varlıkların Hukuki Niteliği, Ankara, 2024, s. 58; Jens MATTKE/Christian MAIER/Lea REIS, “Is Cryptocurrency Money?: Three Empirical Studies Analyzing Medium of Exchange, Store of Value and Unit of Account”, SIGMIS-CPR'20: Proceedings of the 2020 Computers and People Research Conference (Ed. M. Lynne MARKUS/David M. M. PHILLIPS/B. Georgeta V. NIKOLOVA), SIGMIS-CPR'20: Proceedings of the 2020 Computers and People Research Conference (19 Haziran 2020, Nuremberg), Association for Computing Machinery, New York, 2020, s. 29; ÖZDEMİR, s. 296; Cansu ŞARKAYA İÇELLİOĞLU/Merve Büşra ENGİN ÖZTÜRK, “Bitcoin ile Seçili Döviz Kurları Arasındaki İlişkinin Araştırılması: 2013-2017 Dönemi için Johansen Testi ve Granger Nedensellik Testi”, Maliye ve Finans Yazıları, S.109, 2018, s. 56; David YERMACK, “Is Bitcoin a Real Currency: an Economic Appraisal”, s. 9-10, 14-15, (Çevrimiçi) https://www.nber.org/system/files/working_papers/w19747/w19747.pdf Erişim Tarihi 19.01.2025.

¹¹⁵ COŞKUN/YILDIRIM, s. 100.

¹¹⁶ KOÇ, s. 60.

¹¹⁷ Kanun Numarası: 6493, Kabul Tarihi: 20.06.2013, RG 27.06.2013/28690.

Avrupa Merkez Bankası (*European Central Bank*) elektronik parayı “elektronik araçlarda saklanan, ödeme aracı olarak kabul gören, elle tutulabilen paranın amacını elektronik olarak gerçekleştiren, belirli ödemelerin dijital transferi için oluşturulmuş parasal değer” olarak tanımlamıştır.¹¹⁸

Öğretide kripto paranın, elektronik para niteliğini haiz olmadığı görüşü mevcuttur.¹¹⁹ Bu görüşteki yazarlarca 6493 sayılı Kanun m.3/1 (ç) bendinde yapılan elektronik para tanımı gerekçe gösterilmiştir. Elektronik para, merkezi olarak denetlendiğinden merkezi otoriteden yoksun kripto paranın, elektronik para olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

3.1.1.3 Yasal düzenlemeler

2021 yılında TCMB tarafından hazırlanan Yönetmelik m.3/1’de kripto paranın, para niteliğini haiz olmadığı açıkça belirtilmiştir. Ancak kripto paranın, ödeme aracı yahut geleneksel anlamıyla para olarak belirlenmesinin yaptırımını düzenlenmemiştir.¹²⁰ Öğretide bedelin kripto para olarak belirlendiği sözleşmelerin *sui generis* niteliği taşıdığı¹²¹ ve tipik sözleşme hükümlerinin kıyasen uygulanması gerektiği görüşü mevcuttur.¹²² 2020 tarihli Yargıtay kararında “bedelin muhakkak geleneksel para olarak belirlenmesinin şart olmadığı, ahde vefa ilkesi gereği kripto para olarak belirlenen bedel için yabancı para birimlerine ilişkin hükümlerin uygulanabileceği” belirtilmiştir.¹²³ Türk öğretisinde kripto paranın ödeme aracı olarak belirlendiği sözleşmenin kesin hükümsüz olduğunu savunan görüşler bulunmaktadır.¹²⁴ Bu görüşe göre, kripto paranın ödeme aracı olarak kullanılması TBK m.27’ye aykırı ve kesin hükümsüzdür.¹²⁵

¹¹⁸ European Central Bank, “Annual Report 2000”, s. 40, (Çevrimiçi) <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2000en.pdf> Erişim Tarihi 16.01.2025.

¹¹⁹ ERDİNÇ, s. 33; ÖZDEMİR, s. 296; Olcay TURAN, “Kripto Paranın Hukuki Düzenlemesi”, 16th International Conference on Knowledge, Economy and Management Proceedings, s. 43, (Çevrimiçi) <https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12436/4495/56-69%20Olcay%20Turan.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Erişim Tarihi 19.01.2025; ÜZÜMCÜ/YILDIRIM, s. 273.

¹²⁰ ÜZÜMCÜ/YILDIRIM, s. 284.

¹²¹ Bu yönde bkz. Mesut Serdar ÇEKİN, “Kripto Varlıklar Üzerinde Gerçekleştirilen İşlemlerin Borçlar Hukuku ve Eşya Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.9, S.33, 2022, s. 18; ÜZÜMCÜ/YILDIRIM, s. 281.

¹²² ÇEKİN, Kripto Varlıklar, s. 18; ÜZÜMCÜ/YILDIRIM, s. 281.

¹²³ Y. 1. HD, E. 2019/4024, K. 2020/4530, T. 28.09.2020 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 26.07.2024.).

¹²⁴ BAŞDERİCİ, s. 60; BİLGİLİ/CENGİL, Kripto Para Hukuku, s. 130 vd.

¹²⁵ BİLGİLİ/CENGİL, Kripto Para Hukuku, s. 134.

Çin Halk Cumhuriyeti, kripto paranın mali suçlara neden olma potansiyeli sebebiyle kripto para kullanımını yasaklamıştır.¹²⁶ Danimarka Finansal Denetleme Kurumu (*Finanstilsynet*) 2013 yılında yayınladığı bir bildiriyle kripto paranın, para birimi olarak nitelendirmediğini açıklamıştır.¹²⁷

3.1.2 “Kripto Paranın, Para Niteliğini Haiz Olduğu” Görüşü

Öğretide kripto parayı, para olarak nitelendiren görüşler mevcuttur.¹²⁸ Bu görüşteki yazarlarca para, dar ve geniş anlamda para olarak ayrılır. Ödeme aracı niteliğini haiz olan dijital temsil ise geniş anlamda paradır.¹²⁹ Çalışmamız kapsamında kripto paranın, para niteliğini haiz olduğu görüşündeki yazarların gerekçeleri para türleri üzerinden detaylı olarak irdelenecektir. Ardından kripto paranın, para niteliğini haiz olduğuna ilişkin yasal düzenlemelere yer verilecektir.

3.1.2.1 “Kripto paranın, elektronik para niteliğini haiz olduğu” görüşü

6493 sayılı Kanun m.3/1 (ç) bendinde elektronik para “belirli kuruluşlarca ihraç edilen, dijital olarak depolanan ve 6493 sayılı Kanun’da tanımlanan ödeme işlemlerinde kullanılan parasal değer” şeklinde ifade edilmiştir.

Kripto paranın, elektronik paradan farklı özellikleri olmasına karşın elektronik para kapsamında değerlendirilmesi gerektiği görüşü mevcuttur.¹³⁰ Bu görüşe göre, ülke para

¹²⁶ ÜZÜMCÜ/YILDIRIM, s. 282.

¹²⁷ Law Library – Library of Congress, “Regulation of Bitcoin in Selected Jurisdictions”, s. 7, (Çevrimiçi) <https://web.archive.org/web/20211219124729/https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/llgld/2014427360/2014427360.pdf> Erişim Tarihi 22.01.2025.

¹²⁸ Bu yönde bkz. **BOZKURT YÜKSEL**, s. 173 vd.; Mustafa Alper **GÜMÜŞ**, Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 729; Mete **TEVETOĞLU**, “Bankacılık ve Sermaye Piyasası Hukuku Perspektifinden Bitcoin Davaları”, Banka ve Finans Hukuku Dergisi, C.9, S.34, 2020, s. 550; Adem **YELMEN**, “Bitcoin’in Satın Sözleşmesinin Bedel Unsuru Açısından Değerlendirilmesi”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.28, S.1, 2020, s. 273. Kripto paranın, para olarak kullanılabileceği yönündeki Yargıtay kararı için bkz. Y. 1. HD, E. 2019/4024, K. 2020/4530, T. 28.09.2020 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 15.03.2025.). Tarafların anlaşması halinde kripto paranın para niteliğinde olduğu yönünde bkz. Pierre **TERCIER**/Pascal **PICHONNAZ**/H. Murat **DEVELİOĞLU**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 381.

¹²⁹ Harald **BÄRTSCHI**/Nicolas **JACQUEMART**/Stephan D. **MEYER**, “Zahlung und Verzug bei virtuellen Währungen”, Zahlungsverkehr (Ed. Susan EMMENEGGER), Schweizerische Bankrechtstagung (9 Mart 2018, Bern), Helbing & Lichtenhahn, Basel, 2018, s. 181-182; Fatma **ÖZKUL**/Ece **BAŞ**, “Dijital Çağın Teknolojisi Blokzincir ve Kripto Paralar: Ulusal Mevzuat ve Uluslararası Standartlar Çerçevesinde Mali Yönden Değerlendirme”, Muhasebe ve Denetime Bakış, C.20, S.60, 2020, s. 59.

¹³⁰ Oleksii **DNIPROV**/Yurii **CHYZHMAR**/Andrii **FORMENKO**/Volodymyr **SHABLYSTYI**/Oleksandr **SYDOROV**, “Legal Status of Cryptocurrency as Electronic Money”, Journal of Legal, Ethical and Regulatory

birimi yahut elektronik para birimine sabitlenen kripto para, elektronik paranın fon karşılığı ihraç edilme şartını sağlar.¹³¹

3.1.2.2 “Kripto paranın, sanal para niteliğini haiz olduğu” görüşü

Sanal para, çeşitli ulusal ve uluslararası kurumlarca “bir otorite tarafından ihraç edilmemesine rağmen ödeme, transfer ile saklama aracı olarak görülen ve karşılıksız da olabilen dijital temsil” olarak tanımlanmıştır.¹³² Bu tanıma ek olarak bankalar aracılığıyla fiiliyatta oluşan sanal paradan da söz edilebilir. Örneklendirmek gerekirse, banka munzam karşılık olarak merkez bankasına mevduatın yaklaşık %10’unu yatırır.¹³³ Bankanın 1 milyon Türk Lirası olduğu varsayımında geriye kredi olarak satılabilecek 900 bin Türk Lirası kalır.¹³⁴ 900 bin Türk Lirası 0’a ulaşıncaya kadar %10 blokeyle kredi olarak verilebilir.¹³⁵ Böylece gerçek para olarak adlandırılabilen 1 milyon Türk Lirası, 9 milyon Türk Lirası kadar sanal para yaratmış olur.¹³⁶ Bu emisyon da sanal para olarak adlandırılır.¹³⁷

Kripto paranın, sanal para niteliğini haiz olduğu yönünde görüşler mevcuttur.¹³⁸ 2013 yılında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu kripto parayı “sanal para” olarak

Issues, C.22, S.2, 2019, s. 2; European Banking Authority, “Report with Advice for the European Commission on Crypto-assets 2019”, s. 12, (Çevrimiçi) <https://www.eba.europa.eu/publications-and-media/press-releases/eba-reports-crypto-assets> Erişim Tarihi 19.01.2025.

¹³¹ GÜÇLÜTÜRK, s. 400-405; The Regulation on Markets in Crypto-assets, Official Journal of The European Union, C.33, 150/44, N. 18.

¹³² European Banking Authority, “EBA Opinion on ‘Virtual Currencies’ 2014”, s. 5, (Çevrimiçi) <https://www.bancaditalia.it/competi/sispaga-mercato/strumenti-pagamento/normativa/EBA-Op-2014-08-Opinion-on-Virtual-Currencies.pdf> Erişim Tarihi 16.01.2025; European Central Bank, A Further Analysis, s. 4, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 26.07.2024; Financial Action Task Force, “FATF Report, Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks”, s. 4, (Çevrimiçi) <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf> Erişim Tarihi 18.01.2025; United States Department of the Treasury, “Questions on Virtual Currency”, (Çevrimiçi) <https://ofac.treasury.gov/faqs/topic/1626> Erişim Tarihi 16.01.2025.

¹³³ Dursun Ali YAZ, Paranın Yazılmaması Tarihi, 2. Baskı, Timaş Basım, İstanbul, 2020, s. 288.

¹³⁴ YAZ, s. 288.

¹³⁵ YAZ, s. 289.

¹³⁶ YAZ, s. 289.

¹³⁷ YAZ, s. 289-290.

¹³⁸ Umut BALCI, “Kripto Paraların Ceza Hukuku Boyutu ve Türk Mevzuatındaki Muhtemel Düzenlenme Yeri”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.155, 2021, s. 215; Murat Volkan DÜLGER, “Dijital Çağda Dijital Ödeme Aracı: Bitcoin ve Dijital Para”, Hukuk ve Daha Fazlası, s. 6, (Çevrimiçi) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3792181 Erişim Tarihi 19.01.2025; Mahfi EĞİLMEZ, “Bitcoin”, 2013, (Çevrimiçi) <http://www.mahfiegilmez.com/2013/11/bitcoin.html> Erişim Tarihi 19.01.2025; Cansu KAYA/Mustafa TOPALOĞLU, “Kripto Paraların Gelişimi ve Türk Hukukundaki Yansımaları”, (Çevrimiçi) <https://www.mtopaloglu.av.tr/img/makaleler/kripto-paralarin-gelisimi-ve-turk-hukukundaki-yansimalari-142.pdf> Erişim Tarihi 19.06.2025; Mert Yılmaz ÖZBAŞ, “Elektronik Para ve Sanal Para: Bitcoin Geleceğin Para Birimi Olabilir mi?”, İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, S.1, 2019, s. 85; İlker Mete ÖZSOY, Kripto Para Varlıklarının Cebri İcra Yolu ile Haczi, Ankara, 2019, s. 15.

nitelendirmiştir.¹³⁹ Benzer şekilde 2016 yılında Sermaye Piyasası Kurulu tarafından hazırlatılan araştırma raporu,¹⁴⁰ Türkiye Bankalar Birliği tarafından hazırlatılan çalışma,¹⁴¹ 2021 yılında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi¹⁴² ve 2024 yılında güncellenen internet sitesinde Amerika Birleşik Devletleri Gelir İdaresi¹⁴³ kripto parayı, sanal para olarak nitelendirmiştir.

3.1.2.3 “Kripto paranın, dijital para niteliğini haiz olduğu” görüşü

Dijital para; tekrar kullanılamama, taklit edilememe, mevduat oluşturabilme ve finansal piyasa aracı olarak kullanılabilme niteliklerini haiz para türüdür.¹⁴⁴ Dijital para merkezi otoritelerce ihraç edilir.¹⁴⁵

Kripto paranın, dijital para niteliğini haiz olduğu görüşünde olan yazarlar¹⁴⁶ ve kurumlar¹⁴⁷ mevcuttur. Dijital para, merkezi otoritelerce ihraç edilir.¹⁴⁸ Kripto para ise dijital paradan farklı olarak merkezi otoriteden yoksundur. Kripto paranın ayırt edici özelliği merkezi otoriteden yoksunluğu iken merkezi otoritelerce ihraç edilen dijital para olarak nitelendirmek yerinde değildir. Bu sebeple kripto paranın, dijital para niteliğini haiz olduğu görüşüne katılmak mümkün değildir.

¹³⁹ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi: 26.07.2024.

¹⁴⁰ Abdurrahman ÇARKACIOĞLU, “Kripto-Para Bitcoin”, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi, 2016, s. 8, (Çevrimiçi) https://www.researchgate.net/publication/340546978_KRIPTO-PARA_BITCOIN Erişim Tarihi 19.01.2025.

¹⁴¹ ÜSTÜN, s. 369.

¹⁴² Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 20.07.2024.

¹⁴³ Internal Revenue Service, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 05.01.2025.

¹⁴⁴ Fatih ERDEMİR, Dijital Para Kavramı ve Elektronik Para Kuruluşlarının Türk Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi, Ankara, 2024, s. 9. Yeni Zelanda Merkez Bankası dijital parayı, fiziksel olmayan tüm paraları kapsayan terim olarak tanımlamıştır. Detaylı tanım için bkz. Amber WADSWORTH, “What is Digital Currency?”, Reserve Bank of New Zealand Bulletin C.81, S.3, 2018, s. 13.

¹⁴⁵ ÖZ, s. 96.

¹⁴⁶ Erdal DURDU, Kripto Para Birimi Olarak Bitcoin ve Ceza Hukuku, İstanbul, 2018, s. 12; Erdoğan EKŞİOĞLU, Elektronik Para Kullanımının Ekonomik Etkileri (Türkiye Üzerinde Bir Uygulama), Sivas, 2017, s. 91 vd.; ERDEMİR, s. 12; Hilal SARI ÖZGÜN, “Kripto Para Kavramına Farklı Bakışlar ve İncelemeler”, Akdeniz Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi, C.6, S.1, 2024, s. 3.

¹⁴⁷ European Central Bank, s. 12, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi: 26.07.2024; İngiltere Merkez Bankası’nın kripto parayı dijital para olarak nitelendirdiği yönünde bkz. Robleh ALI/John BARRDEAR/Roger CLEWS/James SOUTHGATE, “Innovations in Payment Technologies and the Emergence of Digital Currencies”, Bank of England Quarterly Bulletin, C.54, S.3, 2014, s. 262.

¹⁴⁸ ÖZ, s. 96.

3.1.2.4 Yasal düzenlemeler

El Salvador Cumhuriyeti 2021 yılında bir kripto para birimini ulusal para olarak kabul etmiştir.¹⁴⁹ Bu hamlesiyle bir ilki gerçekleştiren El Salvador Cumhuriyeti istihdam fırsatları yaratmayı, gerçek finansal katılımı teşvik etmeyi ve ekonomik dinamizm yaratmayı amaçlamıştır.¹⁵⁰ Orta Afrika Cumhuriyeti kripto parayı öncelikle ödeme aracı olarak kabul etmiştir.¹⁵¹ Ardından Orta Afrika Cumhuriyeti 2022 yılında bir kripto para birimini ulusal para birimi olarak kabul etmiştir.¹⁵²

Dominika Topluluğu, Saint Kitts ve Nevis Federasyonu, Marshall Adaları Cumhuriyeti, Saint Lucia ve Jersey Adası; kripto parayı mali suçlar yönünden para olarak nitelendirmiştir.¹⁵³ Bu yaklaşımla merkezi otoriteden yoksun olan kripto paranın yasa dışı işlemlere imkan sağlamasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

3.2 KRİPTO PARANIN SERMAYE PİYASASI ARACI NİTELİĞİNİ HAİZ OLUP OLMADIĞI TARTIŞMASI

SPKn m.3/1 (ş) bendinde sermaye piyasası araçları tanımlanmıştır. Tanım uyarınca “menkul kıymet ve türev araç ile yatırım sözleşmesi, sermaye piyasası aracıdır”. SPKn m.3/1 (o) bendinde “menkul kıymet, kambiyo senetleri hariç olmak üzere, sermaye piyasalarında işlem gören ve finansal varlıkları temsil eden, değiş tokuş edilebilen ve devredilebilen finansal araçtır” şeklinde tanım yapılmıştır. SPKn m.3/1 (u) bendinde türev araç “değeri dayanak varlığa bağlı olan finansal sözleşme” olarak tanımlanmıştır.¹⁵⁴ Türev araca ilişkin olarak Avrupa Birliği hukukunda da Türk hukukuna benzer şekilde sayma yöntemi benimsenmiştir.

¹⁴⁹ Asamblea Legislativa, “El Salvador, Primer País Del Mundo En Reconocer Al Bitcoin Como Moneda de Curso Legal”, (Çevrimiçi) <https://www.asamblea.gob.sv/node/11282> Erişim Tarihi 01.08.2024.

¹⁵⁰ Asamblea Legislativa (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 01.08.2024.

¹⁵¹ Gökhan KAVAK, “Orta Afrika Cumhuriyeti’nde Dijital Para Resmi Olarak Kullanılmaya Başlandı”, Anadolu Ajansı, (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/orta-afrika-cumhuriyetinde-dijital-para-resmi-olarak-kullanilmaya-baslandi/2600981> Erişim Tarihi 21.01.2025.

¹⁵² BBC, “Bitcoin, Orta Afrika Cumhuriyeti’nin resmi para birimi oldu”, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61252871#:~:text=Orta%20Afrika%20Cumhuriyeti%20Devlet%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1,%C3%BClkelerinden%20biri%20haline%20getirdi%22%20.> Erişim Tarihi 21.01.2025.

¹⁵³ ÜZÜMCÜ/YILDIRIM, s. 283.

¹⁵⁴ Halkbank, “Türev Araçlara Genel Bakış”, (Çevrimiçi) <https://www.halkbank.com.tr/tr/blog/turev-araclara-genel-bakis.html#:~:text=T%C3%BCrev%20ara%C3%A7lar%2C%20de%C4%9Ferleri%20dayanak%20varl%C4%B1%C4%9Fa,t%C3%BCrev%20ara%C3%A7lar%20%C3%BCzerinden%20ticaret%20yap%C4%B1labilir.> Erişim Tarihi 24.01.2025.

3.2.1 “Kripto Paranın Sermaye Piyasası Aracı Niteliğini Haiz Olmadığı” Görüşü

Öğretideki bir görüşe göre, kripto para sermaye piyasası aracı niteliğini haiz değildir.¹⁵⁵ Zira Avrupa Birliği hukukunda da Türk hukukunda da sermaye piyasası araçları için sayma yöntemi benimsenmiştir. Yönetmelik m.3/1’de de kripto paranın “sermaye piyasası aracı olmadığı” açıkça belirtilmiştir. Benzer şekilde Avrupa Menkul Kıymetler ve Piyasalar Otoritesi (*European Securities and Markets Authority*) 2019 yılındaki tavsiyesinde kripto paranın 2014/65 sayılı Finansal Araç Piyasaları Direktifi anlamında finansal araç olamayacağını belirtmiştir.¹⁵⁶

3.2.2 “Kripto Paranın Sermaye Piyasası Aracı Niteliğini Haiz Olabileceği” Görüşü

Bir görüşe göre, içerik ve amacı sermaye piyasası aracına benzeyen araçlar sermaye piyasası aracı olarak değerlendirilebilir.¹⁵⁷ Bir diğer görüşe göre, tokenizasyon ile kripto para pay yahut borçlanma aracı olarak kabul edilebilir.¹⁵⁸ Başka bir görüşe göre, Sermaye Piyasası Kurulu kararı ile kripto para sermaye piyasası aracı olarak kabul edilebilir.¹⁵⁹ Tüm bu görüşlerin neticesinde kripto paranın sermaye piyasası aracı niteliğini haiz olmadığı görüşünün ağırlıklı olduğunu söylemek mümkündür.¹⁶⁰ Zira öğreti görüşleri kripto paranın sermaye piyasası aracı olduğu yönünde değil, olabileceği yönündedir. Ancak Amerika Birleşik Devletleri Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (*The United States Securities and Exchange Commission*) tarafından hazırlanan raporda kripto para, menkul kıymet olarak değerlendirmiştir.¹⁶¹ Ek olarak Amerika Birleşik Devletleri Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu bir kripto para şirketine karşı açtığı davada yatırım sözleşmesinin menkul

¹⁵⁵ Osman Bahadır SİNAN/Ahmet TOK, “6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile Yapılan Düzenleme Sonrası Genel Yatırım Tavsiyesi ve İzinsiz Yatırım Danışmanlığı”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.51, 2022, s. 120, N. 15.

¹⁵⁶ T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Vergi Konseyi, s. 47, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 01.08.2024.

¹⁵⁷ Ali İhsan KARACAN/Esra ERİŞİR KARACAN, Kripto Varlıklar, 1. Baskı, Scala Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 163.

¹⁵⁸ Mete TEVETOĞLU, “Ticaret Hukuku Açısından Kripto Varlıklar (I)”, Kripto Varlıklarda Düzenleme Arayışı Çalıştayı, 1. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2022.

¹⁵⁹ Erhan BAYAR, “Bitcoin Türkiye’de Nasıl Vergilenecek?”, Terazi Hukuk Dergisi, C.13, S.138, 2018, s. 86.

¹⁶⁰ Deniz Alp İMAMOĞLU, Kripto Para Birimleri ve Türk Hukukunda Düzenlenmesi, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 100-101; Önder PERÇİN/Rıfat DEREGÖZÜ/Erkan EREN/Hüseyin İLİK/Ahmet Türkay VARLI/Pınar ERÇETİN/Davut GÜRSES/Ayça AKTOLGA ÖZTÜRK/Mahir Kubilay DAĞLI/Pınar ÇAĞLAYAN AKSOY/Burcu TÜMER, Sorularla Fintek (Ed. Önder PERÇİN), 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 79 vd.

¹⁶¹ T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Vergi Konseyi, “Vergi Konseyi Kripto Varlıkların Vergilendirilmesi Çalışma Grubu Raporu”, s. 47, (Çevrimiçi) <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/8/2024/01/6Kripto-Varliklarin-Vergilendirilmesi-2022-1-1.pdf> Erişim Tarihi 01.08.2024.

kıymetin bir parçası olduğuna değinmiştir.¹⁶² Aynı davada “yatırım sözleşmesi bir girişime yapılan yatırım karşılığında menkul kâr edinmeyi hedefleyen işletmesel yahut idari eylem” olarak tanımlamıştır.¹⁶³ Bundan hareketle kripto parayı menkul kıymet olarak nitelendirmiştir.¹⁶⁴

3.3 KRİPTO PARANIN EŞYA NİTELİĞİNİ HAİZ OLUP OLMADIĞI TARTIŞMASI

Eşya kavramı, Türk mevzuatında tanımlanmamıştır. Ancak Alman Medeni Kanunu m.90’da eşya sadece maddi varlığı olan şey olarak tanımlanmıştır. Türk hukukunda ise eşyayı, taşıması gereken özellikler üzerinden nitelendirmek mümkündür. Öğretide eşya; üzerinde hakimiyet kurulabilen, ekonomik değeri olan, insan yahut hayvan olmayan varlık olarak tanımlanmaktadır.¹⁶⁵ Buna göre eşya; üzerinde hakimiyet kurulabilen, cismani, sınırları belirlenebilen, ekonomik değer taşıyan¹⁶⁶ ve tek başına varlığı bulunan insan ile hayvan¹⁶⁷ dışındaki şey olarak nitelendirilebilir. Bu çerçevede kripto paranın eşyanın nitelikleri özelinde irdelenmesi gerekir.

Hakimiyete elverişlilik, fiili ve hukuki yönden şeyin üzerinde insanların hakimiyet kurabilmesidir.¹⁶⁸ Cismanilik bir şeyin; maddi varlığının bulunması, elle tutulabilmesi ve üç boyutlu olmasıdır.¹⁶⁹ Sınırların belirlenebilirliği ise işlevsel olmayı ifade eder.¹⁷⁰ Zira bir çuvalın içindeki her pirinç tanesi eşya olarak nitelendirilemez.¹⁷¹ Sınırların belirlenebilirliği

¹⁶² ÜZÜMCÜ/YILDIRIM, s. 276.

¹⁶³ ÜZÜMCÜ/YILDIRIM, s. 276.

¹⁶⁴ ÜZÜMCÜ/YILDIRIM, s. 276.

¹⁶⁵ Hüseyin HATEMİ, Eşya Hukuku, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 2; M. Kemal OĞUZMAN/Özer SELİÇİ/Saibe OKTAY ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 26. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024, s. 5.

¹⁶⁶ Eşyanın ekonomik değer taşımasının gerekli olup olmadığı tartışması için bkz. Sanem AKSOY DURSUN, Eşya Kavramı, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 30 vd.

¹⁶⁷ 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ile hayvanların eşya olmadığı kabul edilmiştir.

¹⁶⁸ Selahattin Sulhi TEKİNAY/Galip Sermet AKMAN/Haluk BURCUOĞLU/Serpil ALTOP, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 19.

¹⁶⁹ AKSOY DURSUN, s. 24; O. Gökhan ANTALYA, Eşya Hukuku, Giriş – Temel Kavramlar – Genel İlkeler Cilt 1, 1. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 24, N. 90; Mehmet Serkan ERGÜNE, Taşınır Mülkiyeti, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 7, N. 8; ÖZDEMİR, Eşya, s. 298; Rona SEROZAN, Eşya Hukuku 1, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 72, N. 273.

¹⁷⁰ BİLGİLİ/CENGİL, Kripto Para Hukuku, s. 164.

¹⁷¹ ERGÜNE, s. 12, N. 20.

aynı zamanda eşya hukukunun temel ilkelerinden aleniyet ilkesiyle de bağlantılıdır.¹⁷² İnsan dışılık ise şeyin insan bedeninin bir parçası olmamasıdır.¹⁷³

3.3.1 “Kripto Paranın, Eşya Niteliğini Haiz Olmadığı” Görüşü

Öğretideki hakim görüş kripto paranın eşya niteliğini haiz olmadığıdır.¹⁷⁴ Öğretideki bir görüşe göre, bilgisayar programları eşya niteliğini haiz değildir.¹⁷⁵ Kıyasen kripto paranın üzerinde çalıştığı blok zincirin de eşya niteliğini haiz olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Bir görüşe göreyse kripto paranın cismani olmadığı aşıkardır ancak açık bir düzenlemeyle kripto para eşya olarak kabul edilebilir.¹⁷⁶

Yönetmelik m.3/1’de kripto para “gayri maddi varlık” olarak nitelendirilmiştir. Kripto paranın, eşyanın taşınması gereken nitelikleri taşımaması ve ilgili hüküm sebebiyle kripto parayı eşya olarak nitelendirmek mümkün değildir.

3.3.2 “Kripto Paranın, Eşya Niteliğini Haiz Olduğu” Görüşü

Kripto paranın eşya niteliğini haiz olduğu görüşü mevcuttur.¹⁷⁷ Bu görüşe göre kripto paranın insan dışı olduğu bellidir.¹⁷⁸ Kripto para blok zincir üzerinde çalıştığından ve blok zincir çalışma prensibi gereği kullanıcıların tamamına açık olduğundan aleniyet ilkesine uygundur. Ek olarak, kripto parayı eşya olarak nitelendirmeyip 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda (TMK)¹⁷⁹ taşınır eşyaya ilişkin hükümlerin kıyasen kripto paraya uygulanması gerektiği belirten görüşler de mevcuttur.¹⁸⁰

¹⁷² BİLGİLİ/CENGİL, Kripto Para Hukuku, s. 165.

¹⁷³ ÖZDEMİR, Eşya, s. 298; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s. 20.

¹⁷⁴ Bu yönde bkz. Arda ALTINOK, “Kripto Varlıklar ile ICO’nun Hukukî Niteliği ve Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, Mali Hukuk Dergisi, C.17, S.197, 2021, s. 1333; BALCI, s. 215; COŞKUN, s. 136; EĞİLMEZ, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 19.01.2025; ÖZBAŞ, s. 85; ÖZSOY, Cebrî İcra, s. 15.

¹⁷⁵ SEROZAN, s. 72-73.

¹⁷⁶ Kadir Berk KAPANCI, “Özel Hukuk Penceresinden Blokzincir: ‘Sanal Para’ Değerleri ve ‘Akıllı Sözleşmeler’ Üzerine Değerlendirmeler”, Gelişen Teknolojiler ve Hukuk I: Blokzincir (Ed. E. Eylem AKSOY RETORNAZ/Osman Gazi GÜÇLÜTÜRK), 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 119; Hans Caspar VON DER CRONE/Franz J. KESSLER/Luca ANGSTMANN, “Token in der Blockchain - privatrechtliche Aspekte der Distributed Ledger Technologie”, SJZ, C.114, S.14, 2018, s. 339, N. 22; TURANBOY, s. 57.

¹⁷⁷ BÄRTSCHI/JACQUEMART/MEYER, s. 181-182.

¹⁷⁸ BİLGİLİ/CENGİL, Kripto Para Hukuku, s. 166.

¹⁷⁹ Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG 08.12.2001/24607.

¹⁸⁰ Bu yönde bkz. Fatih BİLGİLİ/ M. Fatih CENGİL, “Bitcoin Özelinde Kripto Paraların Eşya Niteliği”, s. 21, (Çevrimiçi) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3432713 Erişim Tarihi: 31.07.2024; Taner

Japonya’da kripto paranın ödeme aracı olarak kabul edilmesinden önce kripto para, eşya/mülk olarak değerlendirilmiştir.¹⁸¹ Amerika Birleşik Devletleri Gelir İdaresi 2014 yılında kripto parayı vergi yönüyle değerlendirmiş ve vergilendirilebilir eşya olduğunu belirtmiştir.¹⁸² Amerika Birleşik Devletleri Gelir İdaresi’nin yaptığı gibi kripto parayı vergilendirilebilirliği üzerinden değerlendiren devletler mevcuttur. Örneğin Hindistan, Tayland, Arjantin, Meksika ile Şili kripto parayı dijital varlık olarak nitelendirmekte ve vergilendirmektedir.¹⁸³ Nijerya, Ukrayna, Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Fas, Avustralya, Çekya, Estonya, İspanya, Kolombiya da Türkiye gibi kripto parayı gayri maddi varlık olarak nitelendirmiştir.¹⁸⁴ Bu ülkeler arasında sadece Türkiye kripto para üzerinden vergilendirme yapmamaktadır.¹⁸⁵ Ancak Türkiye’de de vergilendirme çalışmaları devam etmektedir.¹⁸⁶ El Salvador Cumhuriyeti, Panama ve Slovenya’da ise kripto para üzerinden vergilendirme yapılmamaktadır.¹⁸⁷

3.4 DEĞERLENDİRMELERİMİZ

Türk hukukunda kripto para “gayri maddi varlık” olarak nitelendirilmiş ve para ile ödeme aracı olmadığı hüküm altına alınmıştır. Ancak ilgili hüküm 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’na (Anayasa)¹⁸⁸ ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’na (TBK)¹⁸⁹ aykırıdır.¹⁹⁰

Kanunda açıkça sınırlandırılmayan bir hürriyetin normlar hiyerarşisinde daha aşağıda yer alan yönetmelikle sınırlandırılması Anayasa m.13/1’de düzenlenen “temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlandırılabilmesi” hükmüne aykırıdır. Sözleşme hürriyeti Anayasa m.48’de güvence altına alındığından ilgili düzenleme Anayasa’ya aykırıdır. Bu

Emre **YARDIMCI**, “İcra Takibi Yoluyla Bitcoin Alacağının İleri Sürülmesi ve Borçlunun Bitcoinin Haczedilmesi”, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.23, S.3, 2019, s. 105.

¹⁸¹ Comply Advantage, “Cryptocurrency regulations around the world: Japan”, (Çevrimiçi) <https://complyadvantage.com/insights/cryptocurrency-regulations-around-world/> Erişim Tarihi 28.01.2025.

¹⁸² IRS, “IRS Virtual Currency Guidance: Virtual Currency Is Treated as Property for U.S. Federal Tax Purposes; General Rules for Property Transactions Apply”, (Çevrimiçi) <https://www.irs.gov/newsroom/irs-virtual-currency-guidance> Erişim Tarihi 28.01.2025.

¹⁸³ Ali **ÇELİKKAYA**, “Kripto Varlıkların Gelir Vergisi ve Katma Değer Vergisi Karşısındaki Durumunun Değerlendirilmesi”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.33, S.1, 2025, s. 271-286.

¹⁸⁴ **ÇELİKKAYA**, s. 272-281.

¹⁸⁵ **ÇELİKKAYA**, s. 275.

¹⁸⁶ PwC, “Annual Global Crypto Tax Report”, s. 24, (Çevrimiçi) <https://www.pwc.com/ee/en/press-room/news-and-articles/pwc-global-crypto-tax-report-2024.html> Erişim Tarihi 19.05.2025.

¹⁸⁷ **ÇELİKKAYA**, s. 288-290.

¹⁸⁸ Kanun Numarası: 2709, Kabul Tarihi: 18.10.1982, RG 9.11.1982/17863 (Mükerrer).

¹⁸⁹ Kanun Numarası: 6098, Kabul Tarihi: 11.01.2011, RG 04.02.2011/27836.

¹⁹⁰ **BAŞDERİCİ**, s. 42; **BİLGİLİ/CENGİL**, Kripto Para Hukuku, s. 132; **ÇETİN**, s. 44-45.

sebeple ülke çapında uygulanan Yönetmelik'in iptali için 2575 sayılı Danıştay Kanunu¹⁹¹ m.24 uyarınca Danıştay'da iptal davası açılmalıdır.¹⁹²

TBK m.26'da sözleşme serbestisi düzenlenmiştir. Bu serbesti çerçevesinde tarafların anlaşması halinde mal yahut hizmet karşılığında kripto para ile ödeme yapılması mümkündür.¹⁹³ TBK m.27/1'de "kanunun emredici hükümlerine ve kamu düzenine aykırı sözleşmenin kesin hükümsüzlük yaptırımına tabi olduğu" düzenlenmiştir. TBK m.27/1 lafzi olarak yorumlandığında kanuna aykırı olmayan sözleşmenin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. "Kripto paranın, para yahut ödeme aracı niteliğini haiz olmadığını" belirten hüküm ise Yönetmelik'te yer almaktadır. Bu sebeple ilgili düzenlemenin TBK'ye aykırı olduğu g r ş ndeeyiz. Ek olarak, ilgili hükmün Anayasa'ya ve TBK'ye uygun olduğu varsayımında dahi ilgili Yönetmelik TCMB'nin uygulama alanıyla sınırlıdır ve genel bir hukuk kuralını ifade etmez.¹⁹⁴

Kanaatimizce kripto para, sanal para niteliğini haizdir. Sanal para; mevzuatta düzenlenmemiş,¹⁹⁵ otoritelerce ihraç edilmeyen¹⁹⁶ ancak değişim, kıymet biriktirme ve saklama vasıtası ile hesap birimi kabul edilen¹⁹⁷ dijital temsildir.¹⁹⁸ Kripto para ise geliştiricileri tarafından ihraç edilen,¹⁹⁹ bu sebeple merkezi otoriteden yoksun olan²⁰⁰ ancak  deme²⁰¹ ve yatırım²⁰² amacıyla kullanılabilen dijital temsildir. Bu sebeple kripto parayı; yayılmış durumdaki merkezi otoriteden yoksun ağda değiştirilemeyen, kriptografi aracılığıyla şifrelenen, depolamaya, saklamaya ve transfere elverişli sanal para olarak tanımlamak yerinde olacaktır.

¹⁹¹ Kanun Numarası: 2575, Kabul Tarihi: 06.01.1982, RG 20.01.1982/17580.

¹⁹² Yönetmelik'in yürürlükten kaldırılması gerektiği yönünde bkz. **TEVETOğLU**,  deme, ( evrimi i) Erişim Tarihi 28.05.2025.

¹⁹³ **ÜZÜMCÜ/YILDIRIM**, s. 280-281.

¹⁹⁴ ** Z**, s. 108-109.

¹⁹⁵ Jake **FRANKENFIELD**, "Digital Currency Types, Characteristics, Pros & Cons, Future Uses", ( evrimi i) <https://www.investopedia.com/terms/d/digital-currency.asp> Erişim Tarihi 16.01.2025.

¹⁹⁶ European Banking Authority, s. 5, ( evrimi i) Erişim Tarihi 16.01.2025; European Central Bank, A Further Analysis, s. 4, ( evrimi i) Erişim Tarihi 26.07.2024.

¹⁹⁷ United States Department of the Treasury, ( evrimi i) Erişim Tarihi 16.01.2025.

¹⁹⁸ Financial Action Task Force, s. 4, ( evrimi i) Erişim Tarihi 18.01.2025.

¹⁹⁹ European Central Bank, Virtual Currency, s. 12, ( evrimi i) Erişim Tarihi 26.07.2024.

²⁰⁰ **ÜSTÜN**, s. 369.

²⁰¹ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, ( evrimi i) Erişim Tarihi 20.07.2024.

²⁰² Organisation for Economic Co-operation and Development, ( evrimi i) Erişim Tarihi 07.02.2024.

SPKn’de sermaye piyasası araçları sınırlı sayma yöntemiyle belirlenmiştir. Kanunda değişiklik yapılmadığı süre kripto parayı sermaye piyasası aracı olarak nitelendirmek yerinde değildir. Kanaatimizce kripto parayı yürürlükteki SPKn çerçevesinde sermaye piyasası aracı olarak nitelendirmek mümkün değildir. Kripto parayı, sanal para niteliğindeki dijital temsil olarak tanımlamıştık. Dijital temsil ise şeylerin elektronik formda mevcudiyet göstermesidir. Bizim de iştirak ettiğimiz görüşe göre bilgisayar programları, kripto para özelinde blok zincir, eşya niteliğini haiz değildir. Zira eşyanın cismanilik unsurunu taşımaz. Kanaatimizce kripto parayı, elektronik para olarak nitelendirmek de yerinde değildir. Elektronik paranın amacı fiziki paranın fonksiyonlarını elektronik ortamda gerçekleştirmektir.²⁰³ Elektronik para denetlenebilir nitelikte ve anonimlikten uzaktır.²⁰⁴ Kripto paranın özelliği ise bu tanıma uymamaktadır.

²⁰³ European Central Bank, Annual Report 2000, s. 40, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 16.01.2025.

²⁰⁴ **ERDİNÇ**, s. 33.

4. KRİPTO PARANIN ÖDEME ARACI OLARAK KULLANILDIĞI ULUSLARARASI TİCARİ SÖZLEŞMELERDE BAŞLICA KANUNLAR İHTİLAFI MESELELERİ

Lex fori ilkesi uyuşmazlığı çözecek olan mahkemenin usul hukukunun uygulamasıdır.²⁰⁵ Bu çerçevede kripto paranın uluslararası sözleşmelerde ödeme aracı olarak kullanılmasından doğan uyuşmazlıklarda Türk devlet mahkemesinin yargılama yapması halinde Türk hukuku uygulanır. *Lex causae* ilkesi ise uyuşmazlığın çözümünde yetkili olan maddi hukuku ifade eder.²⁰⁶ *Lex causae* hem Türk hukuku hem de yabancı ülke hukuku olabilir. Ancak çalışmamız kapsamında Türk hukukunun konuya ilişkin yaklaşımı irdelenmek istendiğinden Türk hukukunun yetkili olduğu kabul edilerek inceleme yapılacaktır.

Yabancılık unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak hukuk ile Türk devlet mahkemesinin milletlerarası yetkisi 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK)²⁰⁷ m.1/1’de düzenlenmiştir. Bu sebeple kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan kanunlar ihtilafı meseleleri MÖHUK kapsamında değerlendirilmelidir.

4.1 SÖZLEŞMENİN MADDİ GEÇERLİLİĞİ VE ŞEKLİ

4.1.1 Sözleşmenin Maddi Geçerliliği

MÖHUK m.32/1 uyarınca kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari “sözleşmenin maddi geçerliliği, sözleşmenin geçerliliği halinde uygulanacak olan hukuk kurallarına tabidir”. Türk hukukunun yetkili olduğu varsayımında sözleşmenin maddi geçerliliğine ilişkin hususlar Türk hukukuna göre değerlendirilir. Taraflar sözleşme serbestisi çerçevesinde kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşme akdedebilir. Türk hukukunda kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmenin geçerliliği; tarafların fiil ehliyetine sahip olmasına,

²⁰⁵ Sibel ÖZEL, “Milletlerarası Özel Hukukta Uygulanacak Hukukun Lex Fori Esasına Göre Belirlenmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.28, S.2, 2022, s. 963.

²⁰⁶ Erdem AKPINAR, Milletlerarası Özel Hukukta Hava Araçlarının Teminata Konu Olması, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024, s. 280.

²⁰⁷ Kanun Numarası: 5718, Kabul Tarihi: 27.11.2007, RG 12.12.2007/26728.

sözleşmenin TBK m.27/1 hükmüne aykırı olmamasına, irade sakatlığının bulunmamasına, genel işlem koşullarına uygunluğuna ve aşırı yararlanma olmamasına bağlıdır.

MÖHUK m.9 uyarınca “gerçek kişinin hak ve fiil ehliyeti, kişinin milli hukukuna tabidir ancak kişi işlemin yapıldığı ülke hukukuna göre ehliyetli ise yaptığı hukuki işlemle bağlıdır”. Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşme Türkiye’de akdedilmiş ise, ehliyet Türk hukukuna göre değerlendirilir. Bu çerçevede TMK m.15 uyarınca “ayırt etme gücünden yoksun kişinin yaptığı işlem geçersizdir”. Ayırt etme gücüne sahip küçük yahut kısıtlı olan kişinin yaptığı işlemler ise TMK m.449’da belirtilen yasak işlemlerden²⁰⁸ biri olmadığı takdirde yasal temsilcisinin rızası ile geçerlidir. TMK m.453 uyarınca “kısıtlı kişiye meslek yahut sanat yürütmesi için izin verilmişse, kısıtlı kişi buna ilişkin olağan işlemleri kendisi yapabilir”. Bu çerçevede kısıtlı kişi, olağan işlemlerinin bir parçası olarak kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası sözleşmeyi akdedebilir.

MÖHUK m.32/2 uyarınca “taflardan birinin davranışının sonucu adil sonuçlar doğurmuyorsa, rızası olmayan tarafın itirazda bulunması halinde, itiraz eden tarafın mutad meskeninin bulunduğu ülkenin hukuku uygulanır”.²⁰⁹ İtiraz eden tarafın mutad meskeninin Türkiye ise TBK m.39 uyarınca “sözleşmeyle bağlı olmadığını bildirebilir”. Başka bir ifadeyle irade sakatlığı sonucu akdedilen ve kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşme ile bağlı olmak istemeyen tarafın, etkinin sona ermesinden itibaren bir senelik hak düşürücü süre içerisinde sözleşme ile bağlı olmadığını bildirmesi yahut verdiği şeyin iadesini talep etmesi gerekir. Aksi halde sözleşme geçerlilik kazanır.

4.1.2 Sözleşmenin Şekli Geçerliliği

Türk hukuku şekil kuralları yönünden yetkili ise MÖHUK m.7 hükmü gündeme gelir. Buna göre “hukuki işlemler, işlemin yapıldığı yahut işlemin esasında yetkili olan ülkenin hukuk kurallarında öngörülen şekle uygun olarak yapılabilir”. Şekil kuralı için öngörülen ilk bağlama noktası olan hukuki işlemin yapıldığı yer Türkiye ise Türk hukuku uygulanır. Hukuki işlemin yapıldığı yerin Türkiye dışında bir ülke olması halinde ise o ülkenin

²⁰⁸ Bu işlemler “kefil olmak, vakıf kurmak ve önemli bağışlarda bulunmak”tır.

²⁰⁹ Mustafa Cemre CAN, Bulut Bilişim Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, İstanbul, 2022, s. 118; Betül DÜRGEN/Adem YELMEN, “Sözleşme Statüsünün Uygulama Alanı ve Uygulama Alanı Dışında Kalan Haller”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.Özel Sayı, 2015, s. 455.

hukukunun şekil kuralları uygulanır. Şekil kuralı için öngörülen ikinci ve son bağlama noktası olan hukuki işlemin esasında yetkili olan hukuk kuralı, Türk hukuku ise bu kurallar uygulanır. Hukuki işlemin esasında yetkili olan hukuk kuralları Türkiye dışında bir ülke ise o ülkenin hukukunun şekil kuralları uygulanır. Çalışmamız kapsamında Türk hukukunun konuya ilişkin yaklaşımı irdelenmek istendiğinden Türk hukukunun şekil yönünden yetkili olduğu varsayılacaktır.

TBK m.12’de belirtildiği üzere Türk hukukunda “şekil serbestisi esastır”. Ancak TBK’de şekil şartı öngörülmeleyen bir sözleşme türü için taraflarca iradi şekil şartı belirlenmişse bu şekil şartına uygun akdedilmeyen sözleşme TBK m.17 uyarınca “tarafları bağlamaz”.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmenin vasfı şekil kurallarını doğrudan etkiler. Örneğin kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası sözleşme, ticari sözleşme yahut belirsiz süreli iş sözleşmesi niteliğindeyse, Türk hukukunda şekil şartı aranmaz. Ancak taraflarca iradi şekil şartı öngörülmüşse bu şekil şartına uyulması gerekir. Aksi takdirde ilgili sözleşme tarafları bağlamaz. Görüldüğü üzere kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası sözleşmenin vasfı, sözleşmenin geçerliliğini etkileyen şekil kuralları ile yakından ilişkili olduğundan sözleşmenin vasıflandırılması ele alınacaktır.

4.2 SÖZLEŞMELERİN VASIFLANDIRILMASI

Bağlama kuralı, yabancılık unsuru taşıyan ve kişiler hukuku ile aile hukukuna ilişkin olmayan hukuki uyumsuzluğu belirli bir ülkenin maddi hukukuna yönlendirir.²¹⁰ Bağlama konusu tespit edilmeden yetkili maddi hukuk kuralı tespit edilemeyeceğinden hukuki uyumsuzluğu doğuran ilişkinin vasıflandırılması gerekir.²¹¹

Milletlerarası özel hukukta sözleşmenin esasına uygulanacak hukuk kuralı borcun kaynağına göre belirlenir.²¹² Türk hukukunun yetkili olduğu varsayımında kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası sözleşme, adi sözleşme yahut ticari sözleşme niteliğinde ise

²¹⁰ CAN, Uygulanacak Hukuk, s. 116.

²¹¹ Gülin GÜNGÖR, Türk Milletlerarası Özel Hukuku, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2025, s. 50; Ergin NOMER, Devletler Hususi Hukuku, 23. Baskı, Beta Kitapçılık, İstanbul, 2021, s. 96; Cemal ŞANLI/Emre ESEN/İnci ATAMAN FİGANMEŞE, Milletlerarası Özel Hukuk, 11. Baskı, Beta Kitapçılık, İstanbul, 2024, s. 55; Gülören TEKİNALP, Milletlerarası Özel Hukuk, 13. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020, s. 36.

²¹² Berk DEMİRKOL, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un 24. Maddesi Çerçevesinde Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 32.

genel hüküm olan MÖHUK m.24 uygulanır. Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası sözleşme; taşınmazlara ilişkin ise özel hüküm niteliğindeki MÖHUK m.25 uygulanır. Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası sözleşme; tüketici sözleşmesi niteliğinde ise özel hüküm olan MÖHUK m.26 uygulama alanı bulur. Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası sözleşme; iş sözleşmesi niteliğinde ise özel hüküm olan MÖHUK m.27 gündeme gelir. Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası sözleşme; fikri mülkiyete ilişkin ise özel hüküm olan MÖHUK m.28 uygulanır. Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası sözleşme; eşyanın taşınmasına ilişkin ise özel hüküm olan MÖHUK m.29 gündeme gelir.

Uluslararası ticari sözleşme, ekonomik karaktere göre belirlenen ve maddi unsurları yönünden uluslararası ticareti ilgilendiren sözleşmedir.²¹³ Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası sözleşme, uluslararası ticarete ilişkinse ticari sözleşme olarak vasıflandırılır. Çalışma konumuz kapsamında Türk hukukunun yetkili olduğu varsayılarak kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası sözleşmenin; ticari sözleşme olduğu kabul edilecektir. Bu çerçevede uluslararası ticari sözleşmeye uygulanacak hukuk tespit edilecek ve sınırları çizilecektir.

4.3 UYGULANACAK HUKUK

4.3.1 Uygulanacak Hukukun Tespiti

Uluslararası ticari sözleşmede esasa uygulanacak hukuk, tarafların hak ve yükümlülüklerini doğrudan etkilediğinden büyük bir öneme sahiptir.²¹⁴ Bu önem sebebiyle Türk hukukunun yetkili olduğu hallerde MÖHUK m.24 uyarınca taraflara esasa uygulanacak hukuku seçme imkanı verilmiştir.

MÖHUK m.24/1 uyarınca “sözleşmenin esasına tarafların açık şekilde seçtikleri hukuk uygulanır”. Sözleşmeden yahut halin şartından açık şekilde anlaşılabilen hukuk seçimi de geçerlidir. Açık hukuk seçimi asıl sözleşmenin içinde yahut ayrı bir sözleşmeyle

²¹³ Cemal ŞANLI, Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, 8. Baskı, Beta Kitapçılık, İstanbul, 2023, s. 7.

²¹⁴ ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE, s. 247.

yapılabilir.²¹⁵ MÖHUK m.24/2 uyarınca “ tarafların seçtiği hukuk, sözleşmenin tamamına yahut belirli bir kısmına uygulanabilir”. Ancak seçilen hukukun sözleşmenin belirli bir kısmına uygulanması halinde sözleşme içerisinde ihtilaf çıkma ihtimali yüksek olduğundan hukuk seçiminden beklenen yarar sağlanamayabilir.

MÖHUK m.24/3 uyarınca “ hukuk seçimi taraflarca daima yapılabilir yahut yapılan hukuk seçimi her zaman değiştirilebilir”. Aksi kararlaştırılmadığı sürece,²¹⁶ hukuk seçiminin sonradan yapılması yahut değiştirilmesi halinde üçüncü kişinin hakları saklı tutularak hukuk seçimi geçmişe etkili olur.²¹⁷ Başka bir ifadeyle hukuk seçiminin zaman yönünden tek sınırlaması üçüncü kişinin haklarıdır.²¹⁸ Bu sebeple hukuk seçimi yapıldığında yahut değiştirildiğinde üçüncü kişinin yükümlülüğü artarsa üçüncü kişi bu halden etkilenmez.²¹⁹

Taraflarca hukuk seçimi yapılmaması halinde sözleşmenin esasına uygulanacak hukuk bağlama kuralıyla belirlenir. Bu kural ise MÖHUK m.24/4’te belirtilmiştir. İlgili hüküm uyarınca sözleşmenin esasına sözleşmeyle en sıkı ilişkili hukuk uygulanır.²²⁰ Yine MÖHUK m.24/4 uyarınca “sözleşmeyle en sıkı ilişki hukuk karakteristik edim borçlusunun; işyeri, işyerinin bulunmaması halinde yerleşim yeri, birden fazla işyeri olması halindeyse sözleşmeyle en sıkı ilişkili olan işyeri hukuku olur”. Aynı hüküm gereği “*hâlin bütün şartlarına göre sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde sözleşme, bu hukuka tâbi olur*”. En sıkı ilişkili hukukun belirlenmesinde ise karakteristik edim esas alınır.²²¹ Bu noktada ise kripto para ödemesinin karakteristik edim olup olmadığının tespiti özel önem arz eder.

²¹⁵ Vahit **DOĞAN**/Alper Çağrı **YILMAZ**/Lale **AYHAN İZMİRLİ**, Milletlerarası Özel Hukuk, 11. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2025, s. 361; Nuray **EKŞİ**, Milletlerarası Ticaret Hukuku, 4. Baskı, Beta Kitapçılık, İstanbul, 2020, s. 32-33.

²¹⁶ Cemile **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Özel Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmeleri (Münhasır Bayilik Sözleşmeleri), 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013, s. 352; **NOMER**, s. 327.

²¹⁷ **CAN**, Uygulanacak Hukuk, s. 144; Ayşe **GÜVERCİN ŞAHAN**, Milletlerarası Özel Hukukta Franchise Sözleşmeleri, İstanbul, 2018, s. 126; Halil Alperen **İŞİK**, Denizcilik Sigortalarına Uygulanacak Hukuk, Ankara, 2023, s. 165.

²¹⁸ **DEMİRKOL**, s. 234; **DOĞAN/YILMAZ/AYHAN İZMİRLİ**, s. 367; **EKŞİ**, Milletlerarası Ticaret, s. 35; **NOMER**, s. 327.

²¹⁹ Ranegül **CAMİZ**, Sağlık Turizminden Doğan Kanunlar İhtilafı, Kayseri, 2023, s. 127; **CAN**, Uygulanacak Hukuk, s. 144.

²²⁰ **DEMİRKOL**, s. 271; **NOMER**, s. 331.

²²¹ **GÜVERCİN ŞAHAN**, s. 132; **NOMER**, s. 330.

Karakteristik edim iki tarafa borç yükleyen sözleşmede, ilgili sözleşmeyi diğer sözleşme türlerinden farklı kılan edimdir.²²² Ancak karakteristik edim tayininde para edimi, sözleşmenin esasına uygulanacak hukukun belirlenmesinde dikkate alınmaz.²²³ Zira para ediminin karakteristik edim olarak nitelendirilmesi halinde sözleşme tipleri arasında ayrım yapılamaz.²²⁴ Bu sebeple sözleşmeye karakterini veren para edimi değil, karşılığında para verilen edimdir.²²⁵

Kripto para ödeyen tarafın edimi, karakteristik edim olarak nitelendirilemeyeceğinden tarafların hukuk seçimi yapmaması halinde esasa uygulanacak hukukun belirlenmesinde kripto paraya karşılık yerine getirilen edim ön plandadır. Başka bir ifadeyle kripto para ödemesine karşılık yerine getirilen edimin, karakteristik edim olarak nitelendirilmesi gerekir.

4.3.2 Uygulanacak Hukukun Sınırları

Esasa uygulanacak hukukun yabancı ülke hukuku olarak tespit edilmesi halinde bu hukukun uygulanmasını sınırlandıran bazı haller mevcuttur.²²⁶ Esasa uygulanacak hukukun sınırları başka bir ifadeyle istisnai halleri aşağıda açıklanacağı üzere Türk kamu düzeni, Türk hukukunun doğrudan uygulanan kuralları ve üçüncü devletin doğrudan uygulanan hukuk kurallarıdır.

4.3.2.1 Türk Kamu Düzeni

MÖHUK m.5 uyarınca “yetkili yabancı hukukun Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde Türk hukuku uygulanır”. Türk kamu düzeni uygulanacak yabancı ülke hukukunun sınırlarından biri olarak işaret edilmekle birlikte kamu düzeninin Türk mevzuatında tanımı

²²² AKINCI, Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk, s. 31; Fikret EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 29. Baskı, Legem Yayınevi, Ankara, 2024, s. 33.

²²³ Fügen SARGIN, “Karakteristik Edim Teorisine Eleştirel Bir Yaklaşım”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.50, S.2, 2001, s. 47.

²²⁴ Ziya AKINCI, Milletlerarası Özel Hukukta İnşaat Sözleşmeleri, 1. Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, İzmir, 1996, s. 88-89.

²²⁵ AKINCI, Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk, s. 31; Aysel ÇELİKEL/Bahadır ERDEM, Milletlerarası Özel Hukuk, 18. Baskı, Beta Kitapçılık, İstanbul, 2024, s. 403; EREN, s. 33.

²²⁶ Mustafa ERKAN, “MÖHUK madde 31. Bağlamında Türk Hukukunda Doğrudan Uygulanan Kurallara Bakış”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, S.2, 2011, s. 82.

yapılmamıştır.²²⁷ Ancak öğretide ve yargı kararlarında çeşitli tanımlar yapılmıştır. Öğretideki ortak görüşe göre kamu düzeni “toplumun belli bir zamandaki siyasi, sosyal, ekonomik, ahlaki ve hukuki özelliklerini belirleyen ve toplum yararına olan kurallardır”.²²⁸

Anayasa Mahkemesi kamu düzenini “toplumun huzurunu sağlayan, devlet ve teşkilatının korunmasını hedefleyen kurallar bütünü olarak nitelendirmiştir”.²²⁹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (YHGK) kamu düzeninin “ülkenin sosyal, kültürel, ekonomik ve tarihsel gerçekliğine göre belirlenmesi gerektiğini, kamu düzeni kurallarının vazgeçilemez ve toplum yararına olması gerektiğini” belirtmiştir.²³⁰

Özel hukukta kamu düzeni genel olarak aile ve miras hukuku gibi toplumun yaşantısına daha yakın alanlarda söz konusu olur. Bununla birlikte sözleşme serbestisinin sınırlarını belirlerken de kamu düzenine başvurulur.²³¹ Zira TBK m.27/1 hükmünde “kamu düzenine aykırılık kesin hükümsüzlük sebebi” olarak düzenlenmiştir. Ancak bu noktada kamu düzeninin takdiri bir kavram olduğu göz ardı edilmemelidir.²³² Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, bu yönde, kamu düzeninin ve kamu düzenine aykırılığın keskin sınırlarının olmadığına ilişkin önemli bir karar vermiştir. Bu karara göre “kamu düzeni, toplumda kabul görmüş değerlerdir ve emredici hukuk kurallarına aykırılık tek başına kamu düzenine aykırılık teşkil etmez”.²³³

4.3.2.2 Türk Hukukunun Doğrudan Uygulanan Kuralları

MÖHUK m.6 uyarınca “yetkili yabancı ülke hukukun, Türk hukukunun doğrudan uygulanan kurallarıyla kesişmesi halinde Türk hukukunun doğrudan uygulanan kuralları esas alınır”. Öğretide doğrudan uygulanan kurallar “ tarafların seçtikleri yahut kanunlar ihtilafı kuralları

²²⁷ Mustafa **TOPALOĞLU**, “Tahkimde Kamu Düzenin Etkisi”, International Conference On Eurasian Economies 2013 (Ed. Selahattin SARI/Alp H. GENCER/İlyas SÖZEN), International Conference On Eurasian Economies (17-18 Eylül 2013, St. Petersburg), Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2013, s. 890.

²²⁸ **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 139; **NOMER**, s. 159; Sibel **ÖZEL**, Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri, 2. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2024, s. 173; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİĞANMEŞE**, s. 675.

²²⁹ Anayasa Mahkemesi, E. 63/138, K. 64/8, T. 28.01.1964 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 12.02.2025.).

²³⁰ YHGK, E. 1973/609, K. 1973/959, T. 28.11.1973 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 15.01.2025.); YHGK, E.1990/3-517, K. 1990/627, T. 12.12.1990 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 15.01.2025.). Bu yönde bkz. **TOPALOĞLU**, Kamu Düzeni, s. 890.

²³¹ Kemal **ATASOY**, Sözleşme Özgürlüğü İlkesinin Kamu Düzeni Gereğiyle Sınırlandırılması, Eskişehir, 2020, s. 95.

²³² **ATASOY**, s. 73.

²³³ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu, E. 2010/1, K. 2012/1, T. 10.02.2012 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 13.02.2025.).

çerçevesinde belirlenen hukuku dikkate almaksızın uygulanan ve sözleşme serbestisiyle bertaraf edilemeyen kurallar” olarak tanımlanmıştır.²³⁴ Bir başka ifadeyle “doğrudan uygulanan kurallar; bir ülkedeki ekonomik, sosyal ve siyasal politikaların korunması amacıyla özel hukuk alanındaki uyuşmazlıklarda kamu menfaatinin korumaya yönelik uygulanması zorunlu kurallardır”.²³⁵

Doğrudan uygulanan kurallar; hukuk seçiminden bağımsız olarak irade serbestisinin kısıtlanmasıdır. Amaç, ülkenin izlediği ekonomik, sosyal ve siyasal politikaları korumaktır. Kripto para özelinde Türk hukukunun doğrudan uygulanan kuralları niteliğinde olabilecek bazı düzenlemeler mevcuttur. Bunlar aşağıda inceleneceği üzere 16.04.2021 tarihli Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik ve 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun’dur.²³⁶

16.04.2021 tarihli Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik

16.04.2021 tarihinde Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik, TCMB tarafından yayınlamıştır. Yönetmelik m.3/2’de kripto paranın “doğrudan yahut dolaylı ödeme aracı olarak kullanılamayacağı” belirtilmiştir. Güncel tarihli YHGK kararlarında²³⁷ doğrudan uygulanan kuralların “iç hukuk ilişkisiymiş gibi” değerlendirileceği belirtilmiştir. Aynı kararlarda “her emredici kuralın doğrudan uygulanacak kural olmadığı ve hakimin olay özelinde değerlendirme yapması gerektiği” belirtilmiştir. Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanılmasını yasaklayan Yönetmelik m.3/2 iç hukuk yönünden incelendiğinde ilgili düzenlemenin TCMB’nin uygulama alanıyla sınırlı olduğu ve genel bir hukuk kuralını ifade etmediği sonucuna ulaşılır.²³⁸ Bu sebeple ilgili Yönetmelik maddesi kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari

²³⁴ ÇELİKEL/ERDEM, s. 411; DOĞAN/YILMAZ/AYHAN İZMİRLİ, s. 236; Horatia MUIR WATT/Luca G. BROZOLO DI RADICATI, “Party Autonomy and Mandatory Rules in a Global World”, International Law Forum Du Droit International, C.6, 2024, s. 90.

²³⁵ Hüseyin Akif KARACA, “Doğrudan veya Dolaylı Banka Garantilerinde Uygulanacak Hukukla İlgili Değerlendirmeler”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.30, S.1, 2024, s. 310; NÖMER, s. 182.

²³⁶ Kanun Numarası: 1567, Kabul Tarihi: 20.02.1930, RG 25.02.1930/1433.

²³⁷ YHGK, E. 2024/498, K. 2024/656, T. 11.12.2024 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 23.05.2025.); YHGK, E. 2024/133, K. 2024/655, T. 11.12.2024 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 23.05.2025.); YHGK, E. 2024/32, K. 2024/654, T. 11.12.2024 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 23.05.2025.).

²³⁸ ÖZ, s. 108-109.

sözleşmelerde iradeyi kısıtlayıcı sebep olarak kabul edilemez. Başka bir ifadeyle Yönetmelik Türk hukukunun doğrudan uygulanan kurallarından değildir.

1547 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun

SPKn m.35/B/9’da Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun hükümleri saklı tutulmuştur. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun’un amacı Türk parasının değerini “yabancı para birimleri, döviz ve döviz temsil eden belgeler” başta olmak üzere “taş ve eşyalar” karşısında da korumaktır. Döviz, Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar²³⁹ m.2/1 (h) bendinde “kağıt para şeklindeki yabancı ülke paraları dahil yabancı parayla ödeme yapmayı sağlayan her türlü hesap, belge ve vasıta” olarak tanımlanmıştır.

Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun, Türkiye’nin ekonomik politikalarıyla doğrudan ilgilidir. Bu sebeple Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun Türk hukukunun doğrudan uygulanan kurallardandır. Ancak Türk hukuk sisteminde kripto para hem Yönetmelik m.3/1’de hem de SPKn m.3/1 (bb) bendinde “gayri maddi varlık” olarak nitelendirilmiştir. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun’un amacı ise temel olarak Türk parasını, yabancı para birimleri karşısında korumaktır. Bu itibarla kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelere Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun doğrudan uygulanmaz. Başka bir ifadeyle Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun’un uygulama alanı kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeleri kapsamaz.

4.3.2.3 Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Hukuk Kuralları

MÖHUK m.31 uyarınca “sözleşmeyle sıkı ilişkili olması koşuluyla üçüncü devletin doğrudan uygulanan hukuk kurallarına etki tanınması mümkündür”. İlgili hükmün uygulama alanı bulabilmesi için sözleşme ile sıkı ilişkili hukukun doğrudan uygulanan kurallarına aykırı olması gerekir.²⁴⁰ Ek olarak bu kurallara etki tanınıp tanınmayacağı belirlenirken üçüncü devletin doğrudan uygulanan hukuk kurallarının amacı, niteliği, içeriği ve bunların sonuçları dikkate alınır.²⁴¹

²³⁹ RG 11.08.1989/20249.

²⁴⁰ KARACA, s. 311.

²⁴¹ KARACA, s. 310.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeden doğan uyuşmazlığın Türk devlet mahkemesi yargılamasında çözüme kavuşacağı hallerde, üçüncü devletin doğrudan uygulanan hukuk kurallarına etki tanınabilir. MÖHUK m.31 hükmündeki amaç sözleşmeyle sıkı ilişkili üçüncü devletin hukuk politikasına zarar vermemektir.²⁴² Ancak üçüncü devletin doğrudan uygulanan hukuk kurallarının Türk kamu düzenine ve Türk hukukunun doğrudan uygulanan hukuk kurallarına aykırı olmaması gerekir. Örneğin sözleşmeyle sıkı ilişkili üçüncü devletin doğrudan uygulanan hukuk kuralları uyarınca kripto paranın ödeme aracı olarak kullanılması yasaklanmış olabilir. Zira kripto paranın ödeme aracı olarak kullanılmasını yasaklayan ülkeler mevcuttur. Getirilen bu yasağın; amacı, niteliği, içeriği ve sonuçları üçüncü devletin doğrudan uygulanan hukuk kurallarına etki tanınıp tanınmayacağının tespiti kapsamında incelenir.²⁴³ Bu incelemenin ardından üçüncü devletin doğrudan uygulanan hukuk kurallarının Türk kamu düzenine aykırı olup olmadığı ayrıca incelenir. YHGK kararlarında kamu düzeninin “ülkenin sosyal, kültürel, ekonomik gerçekliğine göre belirlenmesi gerektiği” belirtmiştir.²⁴⁴ Yakın tarihli Yargıtay kararında ise “ahde vefa ilkesi gereği kripto para olarak belirlenen bedel için yabancı para birimlerine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması gerektiği” belirtilmiştir.²⁴⁵

4.4 DEĞERLENDİRMELERİMİZ

Türk hukukunda kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmenin maddi geçerliliği için aranan şartlardan biri, sözleşmenin TBK m.27/1 hükmüne aykırı olmamasıdır. Bu hüküm uyarınca “*Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür*”. Ancak uluslararası ticari sözleşmede kripto paranın ödeme aracı olarak kullanılması, sözleşmeyi tek başına geçersiz yapmaz. Zira açık hüküm uyarınca sözleşmenin kanuna aykırı olmaması gerekir. Oysa kripto paranın ödeme aracı olarak kullanılamayacağını düzenleyen hüküm Yönetmelik m.3/2’de yer almaktadır. Bu sebeple Yönetmelik hükmü TBK m.27/1 anlamında kanuna aykırılık teşkil etmez. Ek olarak

²⁴² KARACA, s. 311.

²⁴³ KARACA, s. 310.

²⁴⁴ YHGK, E. 1973/609, K. 1973/959, T. 28.11.1973 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 15.01.2025.); YHGK, E.1990/3-517, K. 1990/627, T. 12.12.1990 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 15.01.2025.).

²⁴⁵ Y. 1. HD, E. 2019/4024, K. 2020/4530, T. 28.09.2020 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 26.07.2024.).

yukarıda açıkladığımız üzere Yönetmelik m.3/2 hem Anayasa'ya hem de TBK'ye aykırıdır ve iptalinin talep edilmesi gerekir.

Türk hukukunda kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmenin maddi geçerliliği için aranan şartlardan bir diğeri ise sözleşmenin kamu düzenine aykırı olmamasıdır. Kamu düzeninin mevzuatta tanımı yapılmamıştır. Ancak kamu düzenini; kamu yararı düşüncesiyle toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel seviyesine entegre edilmiş kurallar bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu'nun yine yukarıda değinilen kararında belirtildiği üzere “kamu düzeni toplumda kabul görmüş değerleridir”. Ahde vefa ilkesi gereği ve toplumun genel kabulü çerçevesinde sözleşmede tarafların borçlarını yerine getirmesi beklenir. Aynı kararda “tek başına emredici hukuk kurallarına aykırılığın kamu düzenine aykırılık olarak değerlendirilemeyeceği” belirtilmiştir. Bu çerçevede Yönetmelik m.3/2'nin Anayasa ve TBK'ye uygun olduğu kabul edilse dahi sadece bu sebeple kamu düzenine aykırılıktan söz edilemez. Başka bir ifadeyle kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeler kamu düzenine aykırılık teşkil etmez.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerde esasa uygulanacak hukukun seçilmediği hallerde, sözleşmenin esasına uygulanacak hukuk karakteristik edimle belirlenir. Karakteristik edim, sözleşmeyi diğer sözleşme türlerinden ayıran özelliktir. Bu sebeple para edimi, sözleşmenin esasına uygulanacak hukukun belirlenmesinde dikkate alınmaz.²⁴⁶ Yukarıda açıklandığı üzere kripto paranın, sanal para niteliğini haiz olduğu görüşündeyiz. Zira sanal para; mevzuatta düzenlenmemiş,²⁴⁷ otoritelerce ihraç edilmeyen²⁴⁸ ancak değişim aracı ile hesap birimi, kıymet biriktirme ve saklama aracı kabul edilen²⁴⁹ elektronik temsildir.²⁵⁰ Kripto para ise yayılmış durumdaki merkezi otoriteden yoksun ağda değiştirilemeyen, kriptografi aracılığıyla şifrelenen, depolamaya, saklamaya ve transfere elverişli elektronik temsildir. Bu yönleriyle kripto paranın özellikleri sanal parayla örtüşmektedir. Bu çerçevede kripto paranın ödeme aracı

²⁴⁶ SARGIN, s. 47.

²⁴⁷ FRANKENFIELD, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 16.01.2025.

²⁴⁸ European Banking Authority, s. 5, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 16.01.2025; European Central Bank, A Further Analysis, s. 4, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 26.07.2024.

²⁴⁹ United States Department of the Treasury, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 16.01.2025.

²⁵⁰ Financial Action Task Force, s. 4, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 18.01.2025.

olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmenin esasına uygulanacak hukukun tespitinde kripto para ödeyen tarafın edimi, karakteristik edim olarak nitelendirilemez.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerde esasa uygulanacak hukuk, yabancı ülke hukuku olarak tespit edilebilir. Bu halde esasa uygulanacak hukukun sınırlarını; Türk kamu düzeni, Türk hukukunun doğrudan uygulanan kuralları ve üçüncü devletin doğrudan uygulanan hukuk kuralları oluşturur.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerde Yönetmelik ve Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'un Türk hukukunun doğrudan uygulanan kurallarından olup olmadığı değerlendirilmelidir. TCMB'nin uygulama alanıyla sınırlı olan Yönetmelik'in genel bir hukuk kuralını ifade ettiği sonucuna varmak ise hukukun genel ilkelerine aykırıdır. Zira hukukun genel ilkeleri gereğince yasaklar dar yorumlanır. Bu sebeple Yönetmelik, Türk hukukunun doğrudan uygulanan kurallarından değildir. Yukarıda detaylı olarak açıklandığı üzere Türk hukukunun bazı kurallarının doğrudan uygulanmasındaki amaç ülkenin izlediği ekonomik, sosyal ve siyasalar politikaları korumaktır. Bu sebeple Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun, Türk hukukunun doğrudan uygulanan kurallarındandır. Ancak bu kanun kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeleri kapsamamaktadır. Zira Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun m.1/1'de Türk parasının doğrudan “taş ve eşyalara” karşı dahi korunduğu belirtilirken kripto paraya ilişkin düzenlemeye yer verilmemiştir. Son dönemde kripto paraya ilişkin regülasyonların bu denli yoğun olmasına rağmen “kripto para” ibaresinin ilgili hükme eklenmemesi kanun koyucunun tercihi olarak yorumlanmalıdır. Başka bir ifadeyle Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'da kripto para yönünden bilinçli susma vardır.

Üçüncü devletin doğrudan uygulanan hukuk kuralların etki tanınıp tanınmayacağı belirlenirken üçüncü devletin doğrudan uygulanan hukuk kurallarının amacı, niteliği, içeriği ve bunların sonuçları dikkate alınır.²⁵¹ Ek olarak bu kuralların Türk kamu düzenine ve Türk hukukunun doğrudan uygulanan hukuk kurallarına aykırı olmaması gerekir. Kanaatimizce sözleşmeyle sıkı ilişkili olan üçüncü devletin doğrudan uygulanan hukuk kuralları kripto paranın ödeme aracı olarak kullanılması yasaklamış olsa dahi etki tanınmamalıdır. Zira ahde

²⁵¹ KARACA, s. 310.

vefa ilkesi hem Türk kültürünün bir parçası olarak kamu düzenine ait bir unsurdur hem de hukukun genel ilkelerindendir.

5. KRİPTO PARANIN ULUSLARARASI TİCARETTE ÖDEME ARACI OLARAK KULLANILMASINDAN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ

5.1 POTANSİYEL UYUŞMAZLIKLAR

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı sözleşmelerden doğabilecek uyuşmazlıklar, ödemede ülke parasının kullanıldığı sözleşmelerden doğabilecek uyuşmazlıklarla paraleldir. Çalışmamız kapsamında Türk hukukunun konuya ilişkin yaklaşımı irdelenmek istendiğinden Türk hukukunun yetkili olduğu kabul edilecektir.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı sözleşmelerden doğabilecek uyuşmazlıklara, yabancı para hükümlerinin kıyasen uygulanması gerekir.²⁵² Zira Türk hukukunda kripto para ödemelerine ilişkin açık hüküm bulunmamaktadır. Ek olarak mevzuatta kripto para “gayri maddi varlık” olarak nitelendirilse de El Salvador Cumhuriyeti’nin ve Orta Afrika Cumhuriyeti’nin ülke parasıdır.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğabilecek potansiyel uyuşmazlıkların başında temerrüt gelir. Kripto paranın vadesinde ödenmemesi halinde temerrüt hali ortaya çıkar. Kripto para alacaklısının bu noktada 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu (İİK)²⁵³ m.24 uyarınca ilamsız icra takibi yapması mümkündür.²⁵⁴ Borcun aynen ödeneceği kararlaştırılmadıysa kripto para ödeme borcu yüklenen kişi TBK m.99/2 uyarınca kripto para borcunu “aynen yahut ödeme günündeki rayiç üzerinden Türk Lirası olarak ödeyebilir”.²⁵⁵ Kripto para kurunun belirlenmesinde ise kripto para borsalarından yararlanılabilir.²⁵⁶

²⁵² Eylül **BALIKÇI**, “Dava ve Takip Konusu Olabilmesi Bakımından Kripto Paralar”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, S.2, 2021, s. 292. Bu yönde bkz. Y. 1. HD, E. 2019/4024, K. 2020/4530, T. 28.09.2020 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 26.07.2024.). İfa engelleri yönünden sözleşmenin içeriğine göre tipik sözleşme hükümlerinin kıyasen uygulanabileceği yönünde bkz. **ÇEKİN**, Kripto Varlıklar, s. 281. Ülke parasıyla ödenmesi kararlaştırılmayan borcun kripto parayla ödenebileceği sonucu doğurduğu yönünde bkz. **TEVETOĞLU**, Ödeme, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 28.05.2025.

²⁵³ Kanun Numarası: 2004, Kabul Tarihi: 09.06.1932, RG 19.06.1932/2128.

²⁵⁴ Ömer **ÇON**, “Kripto Varlıkların İcra ve İflâs Kanunlarında Görünümüne Dair İsviçre Örneği” Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C.13, S.51, 2022, s. 240.

²⁵⁵ **DURMUSH**, s. 80.

²⁵⁶ **DURMUSH**, s. 83.

Kripto paranın ödenmemesi sebebiyle dava açılması ve sonuçlanması halinde mahkeme kararı ilam niteliğindedir.²⁵⁷ Dava sonucunda kripto para değerinin Türk parası üzerinden ödenmesine karar verilmesi halinde özellikli bir durum söz konusu değildir.²⁵⁸ İİK hükümleri doğrudan uygulanır. Ancak mahkemeden kripto paranın aynen ödenmesi talep edilmişse bu yönde karar verilmesi gerekir.²⁵⁹

Kripto paranın ödenmemesinden doğan temerrüt faizine ilişkin olarak ikili ayrıma gidilir. Ödemenin Türk parası üzerinden yapılmasına karar verilmesi halinde özellikli bir durum söz konusu olmaz. Kripto paranın aynen ödenmesine karar verilmişse yabancı para faizine ilişkin hükümler ve yargı kararları kıyasen uygulanır. Kripto paranın uluslararası ticari sözleşmelerde ödeme aracı olarak kullanılması ve Türk hukukunun yetkili olması halinde 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK)²⁶⁰ m.8/1 uyarınca “ taraflar temerrüt faizini serbestçe kararlaştırabilir”. Böyle bir iradenin olmaması halinde TTK m.1530/7 uyarınca “TCMB tarafından belirlenen faiz oranı uygulanır”.²⁶¹ İİK m.58/3 uyarınca “yabancı para alacağının hangi tarihteki kur üzerinden talep edildiği ve faizi belirtilir”. Kripto para kurunun belirlenmesinde ise kripto para borsalarından yararlanılabilir.²⁶² Yabancı para alacağı Türk Lirası üzerinden takibe konu olabildiğinden kıyasen kripto paranın da Türk Lirası’na çevrilmesi gerekir. Güncel tarihli Yargıtay kararında “yabancı para üzerinden başlatılan icra takibinde, alacağın Türk parası karşılığının gösterilmemesi usule aykırılık” olarak nitelendirilmiştir.²⁶³

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı sözleşmelerden doğabilecek potansiyel uyuşmazlıklardan biri de ifa imkansızlığıdır. TBK m.136/1 uyarınca “borçlunun sorumlu tutulamayacağı ve ifanın imkansızlaştığı hallerde borç sona erer”. Ancak günümüz koşullarında kripto paranın ifa imkansızlığından söz etmek mümkün değildir.²⁶⁴ Kripto para merkezi otoriteden yoksun blok zincir üzerinde çalışır. Her bloktaki işlemin net bir sırası

²⁵⁷ ÇON, s. 241.

²⁵⁸ ÇON, s. 241.

²⁵⁹ ÇON, s. 241.

²⁶⁰ Kanun Numarası: 6102, Kabul Tarihi: 13.01.2011, RG 14.02.2011/27846.

²⁶¹ Güncel faiz oranı %53,25’tir. Detaylar için bkz. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, “TTK Md. 1530 Uyarınca Belirlenen Temerrüt Faiz Oranı ve Asgari Giderim Tutarı”, (Çevrimiçi) <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Piyasa+Verileri/TTK+Md.+1530> Erişim Tarihi 28.05.2025.

²⁶² DURMUSH, s. 83.

²⁶³ Y. 3. HD, E. 2025/617, K. 2025/1082, T. 24.02.2025 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 18.06.2025.).

²⁶⁴ DURMUSH, s. 70.

olacak şekilde bloklar halinde gruplandırılır.²⁶⁵ Her blok kendisinden bir önceki bloğun verisini içerir.²⁶⁶ Bütün kullanıcılar ağda gerçekleşen işlemlerin bir kopyasına sahiptir. Bu sebeple işlemdeki bir hata da herkesçe tespit edilebilir. Kripto para işlemleri platform üzerinden gerçekleştirilir. Bu çerçevede sisteminin çökmesi yahut sisteme ulaşamaması mümkün değildir.²⁶⁷

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı sözleşmelerden doğabilecek uyuşmazlıklardan bir diğeri ise mücbir sebeptir. YHGK bir kararında mücbir sebebi “borcun ihlalini mutlak ve kaçınılmaz olarak gerektiren ve öngörülemeyen olağanüstü olay” olarak tanımlamıştır.²⁶⁸ Kripto para ödemesinde öngörülmesi mümkün olmayan tek ihtimal ise transferi engelleyen teknik aksaklıklardır. Ancak kanaatimizce bu aksaklıklar “olağanüstü olay” olarak nitelendirilemez. Zira teknik arıza ihtimali her daim olan bir durumdur. Ek olarak TTK m.18/2 uyarınca tacirlerin “basitli iş adamı gibi davranma yükümlülüğü vardır”.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı sözleşmelerden doğabilecek uyuşmazlıklarda vereceğimiz son örnek ise eksik ifadır. Eksik ifanın tanımı mevzuatta yapılmamıştır. Ancak öğretide eksik ifa “geniş anlamıyla eksik ifa, ifa miktarının tam olarak yerine getirilmemesi” olarak tanımlanmıştır.²⁶⁹ Eksik ifa kripto paranın değer kaybetmesi şeklinde vücut bulabilir. Bu noktada döviz kuru farkına ilişkin hüküm ve yargı kararları eksik ifaya kıyasen uygulanmalıdır. Konuya ilişkin olarak YHGK’nın verdiği bir kararda “kur politikalarının her an değişebileceği bir gerçektir” ifadesine yer verilmiştir.²⁷⁰ Kripto paranın değer kaybetme ihtimali TTK m.18/2 uyarınca tacirlerin “basitli iş adamı gibi davranma yükümlülüğü” olduğundan eksik ifanın gerekçesi olarak gösterilemez.

Örneklendirdiğimiz uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin olarak Türk hukukunun yaklaşımı irdelenmek istendiğinden çalışmamızda Türk hukukunun yetkili olduğu kabul edilecektir. Bu çerçevede kripto paranın uluslararası ticari sözleşmelerde kullanılmasından doğan

²⁶⁵ KNECHT, s. 6.

²⁶⁶ POLAT, Türk Ceza Kanunu, s. 10-11.

²⁶⁷ DURMUSH, s. 70.

²⁶⁸ YHGK, E. 2012/10-1141, K. 2013/282, T. 27.02.2013 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 29.05.2025.).

²⁶⁹ Koray GÜVEN, “Alman, İsviçre, Türk Hukuklarında ve Viyana Satım Antlaşması’nda Eksik İfa Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.26, S.1, 2020, s. 425.

²⁷⁰ YHGK, E. 2014/13-1614, K. 2014/900, T. 12.11.2014 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 18.06.2025.).

uyuşmazlıkların alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ve yargılama yapılan yöntemler ayrımı yapılarak incelenecektir.

5.2 ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YÖNTEMLERİ

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri kazan-kazan ilişkisine dayanır. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinde genellikle tarafsız bir üçüncü kişi uyuşmazlığın çözümü için taraflara yardımcı olur.²⁷¹ Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleriyle tarafların hukuki menfaatlerini dengeleyerek ortak bir sonuç ortaya çıkarmak amaçlanır.²⁷² Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri seçimlik²⁷³ olup bağlayıcı nitelikte değildir.²⁷⁴ Çalışmamız kapsamında başlıca alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden olan serinleme dönemi, müzakere, uzlaşma ve arabuluculuğa yer verilecektir.

5.2.1 Serinleme Dönemi

Bekleme evresi olarak nitelendirilebilecek olan serinleme dönemi, ikili yatırım anlaşmalarında yahut devlet-yatırımcı anlaşmalarında uyuşmazlığın ortaya çıktığı ilk dönemi ifade eder. Serinleme dönemi çoğunlukla yargılama yapılan yöntemlerden önce tarafların barışçıl çözüm üretebilmeleri için başvurulanan yöntemdir.²⁷⁵ Bu yöntemle; yargılama maliyetini azaltmak, diplomatik ilişkileri korumak, işbirlikçi uyuşmazlık çözüm ortamını teşvik etmek, hız kazanmak ve yatırım ortamını korumak amaçlanır.²⁷⁶

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde serinleme dönemi yönteminin kullanılması mümkündür. Zira aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça bu yöntemin kullanılmasını engelleyen bir düzenleme yoktur. Ancak serinleme dönemine ilişkin yasal düzenleme yahut sürece ilişkin kılavuz da

²⁷¹ İbrahim ÖZBAY, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.10, S.3-4, 2006, s. 460.

²⁷² Masoda OMARİ, Uluslararası Ticari Uyuşmazlıkların Tahkim Yoluyla Çözümünün En Az Gelişmiş Ülkelerde Uygulamasının Değerlendirilmesi, Bursa, 2023, s. 15.

²⁷³ OMARİ, s. 6; Süha TANRIVER, “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.64, 2006, s. 151.

²⁷⁴ Yusuf TAŞKAN, Türk Hukukunda Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak Arabuluculuk-Tahkim (Med-Arb) Usulünün Değerlendirilmesi, Bursa, 2023, s. 20.

²⁷⁵ Aravind GANESH, “Cooling off Period (Investment Arbitration)”, Max Planck Encyclopedias of International Law Working Paper 7, 2017, s. 2.

²⁷⁶ Abid Hussain Shah JILLANI, Cooling-Off Period: A Non-Mandatory Pre-Condition in Investment Arbitration, 2024, (Çevrimiçi) <https://www.linkedin.com/pulse/cooling-off-period-non-mandatory-pre-condition-shah-jillani-hpyac/> Erişim Tarihi 29.01.2025.

yoktur. Serinleme döneminin özel bir prosedürünün olmaması kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde kullanılmaya yatkındır. Ancak avantaj olarak değerlendirilen yeknesaklık yoksunluğu, yasal düzenleme eksikliği ve sürecin belirsizliği tarafların menfaatlerinin zedelenmesi ile çözüm sürecinin uzamasına neden olabilir. Zira serinleme dönemine yer verilen uluslararası yatırımın anlaşmalarında dahi serinleme döneminin nasıl yönetileceği belirtilmemiştir.²⁷⁷ Serinleme döneminin süresine ilişkin olarak Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi'nin düzenlemelerinde ve kararlarında da görüş belirtilmemiştir. Bu sebeple serinleme döneminin süresiyle ilgili olarak öğretide farklı görüşler ortaya çıkmıştır. İlk görüşe göre, serinleme dönemi alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğundan süre yönünden yükümlülük doğurmaz²⁷⁸. İkinci görüşe göre, serinleme dönemi uyuşmazlık bildirimle başlayıp birkaç aydan bir yıla kadar sürebilir²⁷⁹. Sürenin öngörülemez olmasına bağlı olarak kripto paranın değer değişimi de çözülmesi gereken bir sorun olarak karşımıza çıkar. Konuya Türk hukuku yönünden yaklaşıldığındaysa TBK m.99/2 uyarınca kripto para borcunu “aynen yahut ödeme günündeki rayiç üzerinden Türk Lirası olarak ödemek mümkündür”.²⁸⁰ Bu belirsizliklere rağmen kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlık serinleme dönemiyle çözülebilir. Serinleme döneminin avantajları ve dezavantajları tarafların takdirine bırakılır.

5.2.2 Müzakere

Müzakere, üçüncü kişinin katkısı ve katılımı olmadan tarafların bir araya gelerek uyuşmazlığın çözümüne yönelik görüşme yapmasıdır. Başka bir ifadeyle müzakere yönteminde üçüncü kişinin müdahalesi olmaz ve süreç tamamen tarafların kontrolünde gerçekleştirilir.²⁸¹ Müzakere ile iş birliğine odaklanmak, kazancı artırmak, tarafları mümkün olduğunca tatmin etmek ve ticari ilişkileri sürdürmek amaçlanır.²⁸²

²⁷⁷ Jesslyn Febria **DERIANDY**, “The Urgency of Cooling-Off Period Clause in Investor-State Dispute Settlement: Good Faith Negotiation”, *Transnational Business Law Journal*, C.4, S.1, 2023, s. 2.

²⁷⁸ **DERIANDY**, s. 3; **GANESH**, s. 3.

²⁷⁹ Danilo **DI BELLA**, “Theorizing the Cooling-Off Provision as an Additional Standard of Investment Protection”, *Utrecht Journal of International and European Law*, C.36, S.1, 2021, s. 1.

²⁸⁰ **DURMUSH**, s. 80.

²⁸¹ **OMARİ**, s. 31; Mustafa Serdar **ÖZBEK**, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 616.

²⁸² Hakan **KARABACAK/Ünsal SİĞRİ**, “İlkeli Müzakere” Yaklaşımının Kurumsal İletişime Katkısı Ölçülebilir mi? Müzakere Endeksi Modeli”, *Alanya Akademik Bakış Dergisi*, C.6, S.3, 2022, s. 3271; **OMARİ**, s. 31.

Uluslararası hukukta müzakere sürecine ilişkin kabul edilmiş ortak bir anlaşma yahut model kanun bulunmamaktadır. Ancak 1969 tarihli Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin (*The Vienna Convention On The Law Of Treaties*), Birleşmiş Milletler ilkelerinin ve uluslararası ticaret hukukunun genel ilkelerinin kılavuz rolü üstlendiğini söylemek mümkündür. “Milletlerarası ticarete ilişkin genel hukuk kurallarını” ifade eden *lex mercatoria*'nın uluslararası ticari müzakereye ilişkin yol göstericilik yaptığı da söylenebilir.²⁸³ Ek olarak Dünya Ticaret Örgütü (*World Trade Organization*) ve United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL, *Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu*) gibi uluslararası kuruluşlar, müzakere yöntemine ilişkin yeknesak kurallar bütünü oluşturmak için çalışmalarını yürütmektedir.²⁸⁴

Müzakere yönteminin kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde kullanılması aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça mümkündür. Örneklendirmek gerekirse taraflar kripto paranın ödenmemesinden doğan yahut kripto paranın karşılığı olan edimin tesliminden doğan uyuşmazlıkları müzakere edebilir. Müzakere yönteminin özel bir prosedür yahut süreç gerektirmemesi uyuşmazlığın tarafları için avantaj sağlar. Müzakere yönteminin bu gibi koşulları gerektirmesi halinde süreci yavaşlatan ve karmaşıklaştıran unsurlar olarak ortaya çıkabilir. Müzakere yönteminin özel bir prosedür yahut süreç gerektirmemesi uyuşmazlığın tarafları için öngörülebilirliği zedelemeye müsaittir. Başka bir ifadeyle avantaj olarak değerlendirilen yeknesaklık yoksunluğu, yasal düzenleme eksikliği ve sürecin belirsizliği tarafların menfaatlerinin zedelenmesi ile çözüm sürecinin uzamasına neden olabilir. Ancak 1969 tarihli Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin, Birleşmiş Milletler ilkelerinin ve uluslararası ticaret hukukunun genel ilkelerinin rehberliğinde sürecin yönetilmesi mümkündür.

5.2.3 Uzlaşma

Uzlaşma, uyuşmazlığın tarafları ile bulunması zorunlu olan tarafsız uzlaştırmacıyla gerçekleştirilen alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. UNCITRAL Uluslararası Ticari

²⁸³ Detaylı tanım için bkz. Didem ÖZDEMİR, “Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk Olarak Lex Mercatoria”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S.2, 2003.

²⁸⁴ Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, “Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)”, 29.09.2023, (Çevrimiçi) <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/cok-tarafli-ve-bolgesel-iliskiler/cok-tarafli-iliskiler/dunya-ticaret-orgutu-dto> Erişim Tarihi 24.05.2025.

Arabuluculuk ve Arabuluculuktan Kaynaklanan Uluslararası Sulh Anlaşmalarına İlişkin Model Kanun (*UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation*)²⁸⁵ m.1/3'te arabuluculuk yahut benzeri ifadelerden anlaşılması gerekenin uyuşmazlığın dostane çözümü için çabalayan üçüncü kişi olduğu belirtilmiştir.²⁸⁶

UNCITRAL Uluslararası Ticari Arabuluculuk ve Arabuluculuktan Kaynaklanan Uluslararası Sulh Anlaşmalarına İlişkin Model Kanun'un uygulanabilmesi için öncelikle uluslararası nitelikte bir uyuşmazlığın bulunması gerekir. Hangi hallerin uluslararası nitelikte olduğu m.3'te belirtilmiştir. Taraflar Uluslararası Ticari Arabuluculuk ve Arabuluculuktan Kaynaklanan Uluslararası Sulh Anlaşmalarına İlişkin Model Kanun m.7/1 uyarınca "sürecin nasıl yönetileceğini atıfta bulunarak serbestçe belirleyebilir".

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça uzlaşma yönteminin kullanılması mümkündür. Türk hukuku yönünden 1136 sayılı Avukatlık Kanunu²⁸⁷ m.35/A uyarınca "tarafların kendi iradeleriyle istem sonucu elde edebilecekleri konulara inhisar etmek kaydıyla uzlaşma görüşmesi yapılabilir". UNCITRAL Uluslararası Ticari Arabuluculuk ve Arabuluculuktan Kaynaklanan Uluslararası Sulh Anlaşmalarına İlişkin Model Kanun m.1/1 uyarınca kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde bu model kanun esas alınabilir. İlgili model kanunun doğrudan ticari uyuşmazlıkları konu alması, tarafların sürecin nasıl yönetileceğine ilişkin atıfta bulunarak serbestçe seçim yapabilmesi model kanunu taraflar için daha cazip kılmaktadır. Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelere ilişkin açık ve yeknesak kurallar olmadığından tarafların sürecin yönetimine ilişkin atıfta bulunarak serbestçe seçim yapabilmesi daha avantajlıdır. Ek olarak kripto

²⁸⁵ United Nations Commission on International Trade Law, "UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation with Guide to Enactment and Use (2018)", (Çevrimiçi) https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/22-01363_mediation_guide_e_ebook_rev.pdf Erişim Tarihi 24.05.2025.

²⁸⁶ İlgili kanuna ilişkin açıklamalarda "uzlaştırmacı/arabulucu" yahut "uzlaştırma/arabuluculuk" ifadesine yer verilecek olup düzenlemeler hem uzlaşma hem de arabuluculuk için geçerlidir. Kuralların İngilizce aslı için bkz. https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/22-01363_mediation_guide_e_ebook_rev.pdf Erişim Tarihi 24.05.2025.

²⁸⁷ Kanun Numarası: 1136, Kabul Tarihi: 19.03.1969, RG 07.04.1969/13168.

paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerde uzlaşma yönteminin kullanılması hız ve zaman maliyeti yönünden de taraflara avantaj sağlar.

5.2.4 Arabuluculuk

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu²⁸⁸ m.2/1 (b) bendinde “arbuluculuk; sistematik tekniklerin uygulandığı, tarafların uyuşmazlığı birlikte çözmeleri amacıyla iletişimin sağlandığı, çözüm sağlanamayan hallerde alanında eğitilmiş, tarafsız ve bağımsız üçüncü kişinin çözüm önerisinde bulunulabildiği ve ihtiyari²⁸⁹ olan uyuşmazlık çözüm yöntemi” olarak tanımlanmıştır. Diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinde olduğu gibi arabuluculukta da amaç; işbirlikçi bir uyuşmazlık çözüm ortamı inşa etmek, hız kazanmak, tarafları mümkün olduğunca tatmin etmek ve ticari ilişkileri sürdürmektir.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların Türk hukukunda arabuluculuk yöntemiyle çözülmesi mümkündür. Zira Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m.1/2’de “yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar dahil tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri olgulardan doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının” arabuluculuk yöntemiyle çözülebileceği düzenlenmiştir. Ek olarak TTK m.5/A uyarınca “tüm ticari davalar için arabuluculuk dava şartıdır”.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeden doğan uyuşmazlığın yabancı ülkede arabuluculuğa konu olması ve sulh anlaşma belgesinin Türkiye’de icra edilmesi hali Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonu’nu (*United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation*, Singapur Konvansiyonu) gündeme getirir.

Singapur Konvansiyonu’nun uygulama alanı milletlerarası ticari uyuşmazlıktır. Singapur Konvansiyonu m.1/1 uyarınca ticari bir uyuşmazlığın milletlerarası nitelikte olması için “birden fazla tarafın iş yerlerinin farklı devletlerde bulunması yahut tarafların iş yerlerinin bulunduğu devletin sulh anlaşmasından doğan borcun esaslı bir kısmının ifa edileceği devletten veya konusunun en sıkı ilişkili olduğu devletten farklı olması gerekir”.

²⁸⁸ Kanun Numarası: 6325, Kabul Tarihi: 07.06.2012, RG 22.06.2012/28331.

²⁸⁹ Tüketici hukuku, ticaret hukuku, gayrimenkul hukuku ve iş hukuku gibi alanlarda istisnalar mevcuttur.

Türkiye 7282 sayılı Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonunun Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun²⁹⁰ ile Singapur Konvansiyonu'na taraf olmuştur. Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m.17/A/1 uyarınca “Singapur Konvansiyonu kapsamında yürütülen arabuluculuk faaliyeti sonucu düzenlenen sulh anlaşma belgesinin icra edilebilirlik şerhi için görevli mahkeme, asliye ticaret mahkemesidir”. İcra edilebilirlik şerhinin alınacağı yetkili mahkeme ise Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m.17/A/2’de belirtildiği üzere “ tarafların belirlediği, böyle bir irade yoksa sırasıyla karşı tarafın Türkiye’deki yerleşim yeri, sakın olduğu yerdir. Bunlar da yoksa Ankara, İstanbul yahut İzmir mahkemelerinden biridir”.

Yabancı ülkede yapılan arabuluculuk sonucu imzalanan sulh anlaşmasına dayanılarak bulunulan talebin, Singapur Konvansiyonu m.4 uyarınca “yetkili makamın ait olduğu devletin hukukuna göre geçerli, bağlayıcı/nihai, arabuluculuk yöntemine elverişli olması; başvuru devletin kamu düzenine aykırı olmaması gerekir”.

5.3 YARGILAMA YAPILAN YÖNTEMLER

Yargılama yapılan yöntemler kazan-kaybet ilişkisine dayanır. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden farklı olarak hakim yahut mahkeme heyeti veya hakem ya da hakem kurulunun bulunması zorunludur.

Yargılama yapılan yöntemler, devlet mahkemesi yargılaması ve tahkim olarak ikiye ayrılır. Bu iki yargılama türü arasında çeşitli farklılıklar bulunur. Devlet mahkemesi yargılaması, yetkisini kanunlardan alırken; tahkim, yargılama yetkisini taraf iradelerinden alır.²⁹¹ Devlet mahkemesinde hakim yahut mahkeme heyeti ve yargılamanın yapılacağı devlet mahkemesi uyuşmazlıktan önce belirlidir.²⁹² Tahkimde ise tarafların seçtikleri yahut seçtirdikleri hakem veya hakem kurulu görev alır. Hakemlerin görev alanları kanunlarla sınırlandırılmışken, hakimler için böyle bir kısıtlama söz konusu değildir. Hakimce yahut mahkemece heyetince gerçekleştirilen bazı yargısal işlemlerin hakemce veya hakem kurulunca gerçekleştirilmesi

²⁹⁰ Kanun Numarası: 7282, Kabul Tarihi: 25.02.2021, RG 11.03.2021/31420.

²⁹¹ Hacı CAN, Tahkim Hukuku Genel Esaslar, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 23.

²⁹² Sezin AKTEPE ARTIK, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 178; Burak TAŞ, “Hukukun Genel Bir İlkesi Olarak Tabii Hakim İlkesi”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.18, S.2, 2021, s. 1765.

mümkün değildir.²⁹³ Ancak tahkim, devlet mahkemesi yargılamasına göre daha az şekli ve usuli kurala tabi olduğundan esnek, hızlı ve basittir.²⁹⁴ Devlet mahkemesi yargılaması kural olarak aleniyken tahkimde gizlilik esastır.²⁹⁵ Gizlilik özellikle ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda özel önem taşır.²⁹⁶ Devlet mahkemesi yargılamasında hakimnin yahut mahkeme heyetinin her alanda uzman olması mümkün değilken tahkimde alanında uzman hakemce veya hakem kurulunca yargılama yapılması mümkündür.²⁹⁷ Kural olarak devlet mahkemesinde istinaf ve temyiz yolu açıkken tahkimde temyiz yolu kapatılmıştır. Ancak hakem yahut hakem kurulu kararının iptali talep edilebilir.

Çalışmamız kapsamında hem devlet mahkemesi yargılaması hem de tahkim detaylı olarak incelenecektir. Bu uyuşmazlık çözüm yöntemleri kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeler yönünden Türk hukuku çerçevesinde irdelenecektir.

5.3.1 Devlet Mahkemesi Yargılaması

Yabancılik unsuru içeren uyuşmazlıkta Türk devlet mahkemesinin yetkisi MÖHUK hükümleri çerçevesinde belirlenir. Türk hukukunun yetkili olması halinde *lex fori* ilkesi gereği Türk usul hukuku uygulanır.²⁹⁸

5.3.1.1 Görevli mahkeme

Türklerin kişi hallerine, yabancıların bazı kişi hallerine, mirasa, iş sözleşmesi ile iş ilişkisine, tüketici ve sigorta sözleşmesine ilişkin olmayan davalar genel yetki kuralı çerçevesinde değerlendirilir. MÖHUK m.40 uyarınca “Türk devlet mahkemesinin yetkisi Türk hukukunun maddi kurallarıyla belirlenir”.²⁹⁹ Bu çerçevede yukarıda belirtilen hallerden

²⁹³ CAN, s. 23-24: “Örneğin, tanıklara yemin ettirme veya yabancı bir mahkemeye istinabe yapma gibi yetkiler hakemlere verilmemiştir. Bu tür işlemler için devlet mahkemelerine başvurulması gerekir. Hakemler, genellikle taraflara parasal yaptırım yetkisine sahip değildir.”

²⁹⁴ Derya BULUTTEKİN, “Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Tahkimin Değerlendirilmesi (HMK m. 407-444)”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.27, S.46, 2022, s. 253; ŞAHBUDAK, s. 413; TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 20.

²⁹⁵ Hebung BULUNMAZ GÜLER, Aile Hukukunda Arabuluculuk, Gaziantep, 2024, s. 13; İbrahim ÖZBAY/Yavuz KORUCU, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 28; TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 21.

²⁹⁶ Cengiz Serhat KONURALP, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim, İstanbul, 2011, s. 135.

²⁹⁷ KONURALP, s. 133; ÖZBAY/KORUCU, s. 30.

²⁹⁸ ÖZEL, Lex Fori, s. 963.

²⁹⁹ Öğretide bu yetki kuralının HMK’deki kesin yetki kurallarına benzediği belirtilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE, s. 459.

doğmayan uyuşmazlıklarda yetki adeta yabancılık unsuru yokmuşçasına ilgili kanun uyarınca belirlenir.

TTK m.11/1’de ticari işletme “esnaflar için belirlenen sınırı aşacak geliri elde etmeyi amaçlayan faaliyetlerin sürekli ve bağımsız yürütüldüğü işletme” olarak tanımlanmıştır. TTK m.3 uyarınca “TTK’de düzenlenen ve ticari işletmeyi ilgilendiren tüm işlem ile fiiller ticari iştir”. Ek olarak TTK m.19 uyarınca “tacirin borçlarının ticari olması esastır”. Taraflardan biri için ticari iş olan sözleşme, TTK’de aksine düzenleme bulunmadığı sürece, diğer taraf için de aynı niteliktedir.

Ticari davanın kapsamı TTK m.4’te belirlenmiş olmakla birlikte ticari dava tanımına yer verilmemiştir.³⁰⁰ İlgili hüküm uyarınca “ tarafların ticari işletmesini ilgilendiren ve TTK’de düzenlenen hususlardan doğan uyuşmazlıklar ticari dava sayılır”. Aksine düzenleme olmadıkça tüm ticari davalara, TTK m.5/1 uyarınca “asliye ticaret mahkemesi bakar”.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda asliye ticaret mahkemesinin görevli olup olmadığı tarafların ve işin niteliğine göre belirlenir. Mutlak ticari dava, TTK’de yahut özel kanunlarda ticari sayılan davadır.³⁰¹ O halde kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşme tarafların ticari işletmesiyle ilgiliyse mutlak ticari dava niteliği taşır ve asliye ticaret mahkemesinin görev alanına dahildir. Bir davanın nispi ticari dava niteliğini haiz olabilmesi tarafların tacir ve uyuşmazlığın taraflarının ticari işletmesiyle ilgili olmasına bağlıdır.³⁰² O halde kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeden doğan uyuşmazlığın tarafları tacir ise ve ilgili sözleşme tarafların ticari

³⁰⁰ Emrullah **ÖZÜBEK**/Bilal **ÖZEL**, “6102 Sayılı TTK Hükümleri Çerçevesinde “Ticari İş” ile “Ticari Dava” Kavramları Arasındaki İlişki”, Adalet Dergisi, S.71, 2023, s. 1045.

³⁰¹ Rıza **AYHAN**/Hayrettin **ÇAĞLAR**/Mehmet **ÖZDAMAR**, Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, 16. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024, s. 69; Ali **BOZER**/Celal **GÖLE**, Ticari İşletme Hukuku, 8. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2023, s. 179; Şaban **KAYIHAN**, Ticari İşletme Hukuku, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 111; Hüseyin **ÜLGEN**/Mehmet **HELVACI**/Abuzer **KENDİGELEN**/Aslan **KAYA**/N. Füsün **NOMER ERTAN**, Ticari İşletme Hukuku, 8. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2022, s. 125.

³⁰² **AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR**, s. 81; **BOZER/GÖLE**, s. 183; Levent **BÖRÜ**/İlker **KOÇYİĞİT**, Ticari Dava, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 53; Baki **KURU**/Burak **AYDIN**, Medeni Usul Hukuku El Kitabı C. I, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2025, s. 137; Hakan **PEKCANİTEZ**/Oğuz **ATALAY**/Muhammet **ÖZEKES**, Medeni Usul Hukuku, 12. Baskı, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024, s. 41; **ÜLGEN/HELVACI/KAYA/NOMER ERTAN** s. 136; Ejder **YILMAZ**, Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) Şerhi Cilt 1, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 111.

işletmesiyle ilgilisiyle nispi ticari dava niteliği taşır ve asliye ticaret mahkemesinin görev alanına dahildir.³⁰³

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)³⁰⁴ m.2 uyarınca, malvarlığı haklarına ve şahıs varlığına ilişkin davalarda asliye hukuk mahkemesi görevlidir. Genel görevli olan asliye hukuk mahkemesi aksine düzenleme olmadıkça kripto paradan doğan uyuşmazlıklarda da görevlidir.³⁰⁵ Kripto paranın, para niteliğini haiz olduğu varsayımında uyuşmazlık malvarlığı haklarına yönelik olacağından asliye hukuk mahkemesi görevlidir.³⁰⁶

HMK m.4 uyarınca “sulh hukuk mahkemeleri bazı istisnalar hariç taşınmaza ilişkin kira ilişkisinden doğan uyuşmazlıklarda, hakkın paylaşılması ile ortaklığın giderilmesine ve sadece zilyetliğin korunmasına ilişkin davalarda görevlidir”. Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı kira sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda, soğuk cüzdanda saklanan kripto paranın zilyetliğine ilişkin davalarda,³⁰⁷ kripto paraya dair tevdi mahalli tayinine ilişkin taleplerde, terekeye dahil olması halinde miras hukuku çerçevesinde³⁰⁸ sulh hukuk mahkemesi görevlidir.³⁰⁹ Kanaatimizce kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda sulh hukuk mahkemesinin görevli olma ihtimali düşüktür. Zira “ticari sözleşmenin” tacirler arasında akdedilmesi hayatın olağan akışına daha uygundur. Uyuşmazlığın HMK m.4’te belirtilen hususlara ilişkin olmaması halinde ise genel görevli olan asliye hukuk mahkemesi kripto paranın ödeme aracı olarak kullanılmasından doğan uyuşmazlıklarda görevli olur.

5.3.1.2 yetkili Mahkeme

HMK m.6/1 uyarınca “davalının, davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri genel yetkili mahkemedir”. HMK m.10 uyarınca “sözleşmeden doğan davalar, sözleşmenin ifa edileceği yerde de açılabilir”. Türkiye’de yerleşim yerinin bulunmaması halindeyse HMK m.9

³⁰³ Nesibe **KURT KONCA**/Seyhan **SELÇUK**, “Kripto Varlık Alacaklarına İlişkin Davalarda Görevli Mahkeme”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.166, 2023, s. 79.

³⁰⁴ Kanun Numarası: 6100, Kabul Tarihi: 12.01.2011, RG 04.02.2011/27836.

³⁰⁵ **KURT KONCA/SELÇUK**, s. 95.

³⁰⁶ **BALIKÇI**, s. 291.

³⁰⁷ **BALIKÇI**, s. 291.

³⁰⁸ MÖHUK m.43 uyarınca miras davası genel yetki kuralı kapsamında değildir ancak yabancılik unsuru taşımayan hallerde sulh hukuk mahkemesi görevlidir. Yabancılik unsuru taşımayan miras davasında sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğu yönünde bkz. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi, E. 2020/1149, K. 2020/905, T. 13.11.2020 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 26.03.2025.).

³⁰⁹ **KURT KONCA/SELÇUK**, s. 95.

uyarınca “genel yetkili mahkeme davalının Türkiye’deki mutad meskeninin bulunduğu yerdir”.

Yukarıda detaylı olarak açıkladığımız üzere kripto paranın, sanal para olduğu görüşündeyiz. Bu çerçevede TBK m.89/1 uyarınca “para borçlarında ifa yeri alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yeridir”. Türkiye’de yerleşim yerinin bulunmaması halindeyse davalının Türkiye’deki mutad meskenindeki asliye ticaret mahkemesi yetkilidir.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeden doğan uyuşmazlığa ilişkin davanın Türkiye’de açılması halinde davalının, davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri asliye ticaret mahkemesi yetkili ve görevlidir. Ancak uyuşmazlık ticari sözleşmeden doğduğundan, sözleşmenin ifa edileceği yerdeki asliye ticaret mahkemesi de görevlidir.

Yetki anlaşması, irade serbestisi çerçevesinde hukuki ilişkiden doğan yahut doğabilecek uyuşmazlıkların çözümünde devlet mahkemesinin yetkilendirilmesidir.³¹⁰ MÖHUK m.47 uyarınca yetki anlaşmasıyla Türk devlet mahkemesinin yahut yabancı devlet mahkemesinin yetkilendirilmesi mümkündür. Yabancı devlet mahkemesinin yetkili kılınabilmesi için;

- i. Yetki sözleşmesinin konusunun münhasır yetkiye ilişkin olmaması,³¹¹
- ii. Uyuşmazlığın yabancılık unsuru taşıması,³¹²
- iii. Uyuşmazlığın özel borç ilişkisinden doğması,³¹³
- iv. Anlaşmanın yazılı olarak yapılması,
- v. Seçilen yabancı devlet mahkemesinin belirli yahut belirlenebilir olması,
- vi. Anlaşmanın MÖHUK m.44-46’ya aykırı olmaması³¹⁴

³¹⁰ Melis AVŞAR, Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisinin Belirlenmesinde Taraf İradesi, İstanbul, 2021, s. 65.

³¹¹ Fazlı Enes DÖNMEZ, “Uluslararası Ticari Sözleşmelerin Hazırlanması ve Uyuşmazlık Çözüm Yolları”, Malatya Turgut Özal Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Dergisi, C.2, S.1, 2021, s. 22. Münhasır yetki ile kesin yetkinin aynı kavram olmadığı yönünde bkz. DOĞAN/YILMAZ/AYHAN İZMİRLİ, s. 88; NOMER, s. 468.

³¹² DÖNMEZ, s. 22.

³¹³ DÖNMEZ, s. 22.

³¹⁴ Bu maddelerde iş sözleşmesi ile iş ilişkisi davaları, tüketici ve sigorta sözleşmesine ilişkin davalar özel yetki kurallarıyla düzenlenmiştir. Bu davalarda lehe anlaşma yapılabilirken aleyhe anlaşma yapılamaz.

gerekir. Ancak, yabancı devlet mahkemesinin kendisini yetkisiz sayması ve Türk devlet mahkemesinde başlatılan davaya yetki itirazı yapılmaması halinde de Türk devlet mahkemesi yetkilidir.

Yabancılik unsuru taşıyan bir uyuşmazlığın çözümünde Türk devlet mahkemesi yetkilendiriliyorsa HMK m.17-18 hükümleri gündeme gelir. İlgili maddeler uyarınca;

- i. Tacirler yahut kamu tüzel kişileri arasında,
- ii. Doğmuş yahut doğabilecek uyuşmazlık hakkında,
- iii. Uyuşmazlığı doğuran hukuki ilişkinin belirli yahut belirlenebilir olduğu,
- iv. Tarafların tasarruf edebilecekleri bir konu hakkında,
- v. Kesin yetki kurallarının uygulanmadığı haller için,
- vi. Yazılı olarak,
- vii. Uyuşmazlıkta yetkili kılınan mahkemenin belli olduğu

bir yetki anlaşması akdedilebilir. Birden fazla mahkemenin yetkilendirilmesi yetki anlaşmasının geçerliliğini etkilemez. Bu halde davacı seçimlik hakkını kullanır.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerde tarafların tacir olması ve diğer şartların sağlanması halinde Türk devlet mahkemesi yetkili olması mümkündür.

5.3.2 Tahkim

5.3.2.1 Genel

Tahkim, hukuk düzeninin izin verdiği ölçüde mevcut yahut muhtemel uyuşmazlıkların hakem veya hakem kurulu adındaki üçüncü kişi/kişiler aracılığıyla nihai ve bağlayıcı olarak çözüme kavuşturulması konusunda tarafların anlaşmasıdır.³¹⁵ 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu (MTK)³¹⁶ m.4/1’de belirtildiği üzere “tahkim anlaşması asıl sözleşmeye eklenirse tahkim şartı, asıl sözleşmeden ayrı bir sözleşmeyle akdedilirse tahkim anlaşması olarak adlandırılır”. Bir uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülebilmesi iki ana şartın

³¹⁵ Ziya AKINCI, Milletlerarası Tahkim, 7. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2025, s. 5; TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 22.

³¹⁶ Kanun Numarası: 4686, Kabul Tarihi: 21.06.2001, RG 05.07.2001/24453.

gerçekleşmesine bağlıdır. Bu şartlardan ilki uyuşmazlığın tahkime elverişli olmasıdır.³¹⁷ İkinci şart ise uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözüleceğine ilişkin anlaşmadır.³¹⁸ Bu iki ana şart aşağıda detaylı olarak incelenecektir.

Öğretide tahkimin alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri olduğuna dair görüşler olmakla birlikte;³¹⁹ tahkimi, yargılama yapılan yöntemlerden biri olarak kabul etmek yerinde olacaktır.³²⁰ Zira hakem yahut hakem kurulu bağlayıcı karar verir ve tahkimde amaç, tarafları uzlaştırmak değildir.

Tahkimi çeşitli kriterler çerçevesinde kategorize etmek mümkündür. Tahkim; yapıldığı yere göre *ad hoc* (arızı) tahkim-kurumsal tahkim, yabancılık unsuruna göre milli tahkim-milletlerarası tahkim, konusuna göre yatırım tahkimi- ticari tahkim olarak sınıflandırılabilir.

Ad hoc tahkimde taraflar; uyuşmazlık özelinde hakem yahut hakem kurulunu, tahkim usulünü ve uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuku kendileri belirler.³²¹ *Ad hoc* tahkim tarafların herhangi bir kuruma bağlı kalmak istemedikleri takdirde söz konusu olur. İrade serbestisinin yoğun olduğu bu tahkim türünde esneklik fazla olduğundan öngörülebilirlik kısıtlıdır. Kurumsal tahkimde, tahkim kurumunca önceden belirlenen kurallar olduğundan tarafların tahkim usulü yahut uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk gibi tahkim sürecine ilişkin karar vermeleri gerekmez.³²² Tahkim süreci ve kurallar önceden belli olduğundan öngörülebilirlik yüksektir.

Milli tahkim yabancılık unsuru barındırmayan ve Türk hukuku özelinde HMK m.407-444 hükümlerine tabi olan tahkim türüdür. Milletlerarası tahkim ise yabancılık unsurunun bulunduğu, MÖHUK m.60 ve devamı hükümlerine, MTK hükümlerine ve uluslararası anlaşmalara tabi olan tahkim türüdür.

³¹⁷ AKINCI, Tahkim, s. 8; Ergin NOMER/Nuray EKŞİ/Günseli ÖZTEKİN GELGEL, Milletlerarası Tahkim Hukuku Cilt 2, 6. Baskı, Beta Kitapçılık, İstanbul, 2021, s. 1 vd; TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 27.

³¹⁸ AKINCI, Tahkim, s. 8; NOMER/EKŞİ/ÖZTEKİN GELGEL, s. 1 vd; TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 27.

³¹⁹ Görüşlere ilişkin detaylı bilgi için bkz. KONURALP, s. 129; ÖZBEK, s. 218 vd; TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 47.

³²⁰ Bu yönde bkz. TOPALOĞLU, Kamu Düzeni, s. 890.

³²¹ CAN, s. 48.

³²² KONURALP, s. 141.

Yatırım tahkimi, yabancı yatırımcıyla devlet arasındaki uyuşmazlıklar özelinde başvurulacak çözüm yöntemidir.³²³ Yatırım tahkiminde taraflardan biri ev sahibi devlet yahut devletin alt birimi iken diğer taraf yabancı yatırımcıdır.³²⁴ “Tacir yahut tacir gibi hareket eden devlet/devletin alt birimi arasındaki uyuşmazlıkların çözümüne yönelik tahkim, ticari tahkim” olarak adlandırılır.³²⁵ Ticari tahkimin milletlerarası nitelik taşıması ve Türk hukukunun uygulanması halinde milletlerarası tahkim kurallarını düzenleyen temel mevzuat olan MTK hükümleri uygulanır.

Çalışmamız kapsamında Türk hukukunun konuya ilişkin yaklaşımı irdelenmek istendiğinden Türk hukukunun yetkili olduğu kabul edilerek açıklamalarda bulunulacaktır.

5.3.2.2 Tahkime elverişlilik

Tahkime elverişlilik, uyuşmazlığın tahkimle çözülebilmesini ifade eder.³²⁶ Tarafların irade serbestisi çerçevesinde kabul edilebilen yahut sulh olunabilen konulardan doğan uyuşmazlıklar tahkime elverişlidir.³²⁷ Ancak tahkime elverişliliğin belirlenmesinde uygulanacak hukuk önemli bir husustur.³²⁸ Zira tahkime uygulanacak hukuk, tahkime elverişliliği etkileyen unsurları doğrudan etkiler. Tahkime elverişlilik sübjektif ve objektif olarak belirlenir. Tahkimin sübjektif elverişliliğini ehliyet ve temsil oluşturur.³²⁹ Tahkimin objektif elverişliliğini ise uyuşmazlık konusu belirler.³³⁰

MÖHUK m.9 uyarınca “gerçek kişinin hak ve fiil ehliyeti kişinin milli hukukuna tabidir”. Ancak “kişi işlemin yapıldığı ülke hukukuna göre ehliyetli ise yaptığı hukuki işlemle bağlıdır”. Bu çerçevede taraflardan birinin Türk vatandaşı olduğu yahut tahkim sözleşmesinin Türkiye’de akdedildiği haller incelenecektir.

³²³ İnci ATAMAN FİĞANMEŞE, “Milletlerarası Ticari Tahkim ile Yatırım Tahkimi Arasındaki Farklar”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C.31, S.1, 2011, s. 145 vd.

³²⁴ Gary B. BORN, International Arbitration: Law and Practice, 1. Baskı, Kluwer Law International, New York, 2012, s. 41.

³²⁵ ATAMAN FİĞANMEŞE, s. 93.

³²⁶ Hatice Selin PÜRSELİM, “Milletlerarası Tahkim Kanunu Çerçevesinde Kira Sözleşmelerinin Tahkime Elverişliliği”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.27, S.1, 2021, s. 498.

³²⁷ Hatice ÖZDEMİR KOCASAKAL, Doğrudan Uygulanan Kurallar ve Sözleşmeler Üzerindeki Etkileri, 1. Baskı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2001, s. 179; ŞANLI, s. 467.

³²⁸ ÖZEL, s. 39.

³²⁹ ÖZEL, s. 38; Işıl ÖZKAN/Uğur TÜTÜNCÜBAŞI, Uluslararası Usul Hukuku, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 242 vd.; ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİĞANMEŞE, s. 767 vd.

³³⁰ ÖZEL, s. 38; ÖZKAN/TÜTÜNCÜBAŞI, s. 242 vd.; ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİĞANMEŞE, s. 767 vd.

Fiil ehliyeti kişinin kendi fiil ve davranışlarıyla hak kazanması ve borçlanmasıdır.³³¹ TMK m.10 uyarınca “Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin fiil ehliyetine sahiptir”. Bu şartları sağlayan kişi başka bir ifadeyle tam ehliyetlidir. Tam ehliyetli kişi borç yüklenebilir. Tam ehliyetsizlerin filleri ise TMK m.15 uyarınca “kesin hükümsüzdür”. Sınırlı ehliyetsiz kişi ise yasak işlemler hariç olmak üzere TMK m.16 uyarınca “yasal temsilcisinin rızası ile borç yüklenebilir”. Yasal temsilcinin rızası alınmadan yapılan işlemlerde ise işlemin geçerliliği yasal temsilcinin onayına bağlıdır. Yapılan işlem, yasal temsilcinin onay verdiği andan itibaren geçerli olur. Onay verilmeyen işlem geçersizdir. Ancak yasal temsilcinin rızası alınmadan yapılan işlemler karşı tarafı bağlar. TMK m.453 uyarınca “vesayet altındaki kişiye meslek yahut sanat yürütmesi için izin verilmişse, vesayet altındaki kişi buna ilişkin olağan işlemleri kendisi yapabilir”. Başka bir ifadeyle tahkim anlaşması bu iznin kapsamındaysa kişi tahkim anlaşması akdedebilir.³³² Ancak TMK m.462/1 (8) bendi uyarınca sınırlı ehliyetsiz kişi “acele hallerde vesayet makamının izniyle tahkim yapılabilir”. MÖHUK m.9 çerçevesinde “tüzel kişinin yahut kişi veya mal topluluğunun hak ve fiil ehliyeti statülerindeki idare merkezi hukukuna tabidir”. TMK m.49 uyarınca “tüzel kişi yahut kişi veya mal topluluğu gerekli organların oluşmasıyla fiil ehliyeti kazanır”.

Türk hukukunun yetkili olduğu hallerde kripto paranın uluslararası ticari sözleşmelerde ödeme aracı olarak kullanılmasından doğan uyuşmazlık için tahkim anlaşması akdeden gerçek kişinin tam ehliyetli yahut yasal temsilcisinin rızasını alan sınırlı ehliyetsiz olması halinde ehliyet yönünden sübjektif elverişlilik sağlanmış olur. Örneğin 16 yaşındaki Türk vatandaşı kişi yasal temsilcisinin rızası ile kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı ticari sözleşmenin tahkimle çözüleceğine dair sözleşme akdedebilir.³³³ Tüzel kişi yahut kişi veya mal topluluğunda yetkili organın tahkim anlaşması akdetmesi mümkün olup ehliyet yönünden sübjektif elverişlilik sağlanması için yeterlidir.³³⁴

³³¹ Fatih **İŞİK**, Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşması Yapma Yetkisi ve Bu Yetkiye Uygulanacak Hukuk, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 11.

³³² Melis **SİLACI KORKMAZ**, New York Konvansiyonu Uyarınca Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği ve Ehliyet, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 87.

³³³ Salim Yunus **LOKMANOĞLU**, “Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesinin Kurucu Unsurları ve Geçerlilik Şartları”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C.11, S.41, 2020, s. 365.

³³⁴ **İŞİK**, s. 14; **ŞANLI**, s. 412.

Temsil yetkisi MÖHUK m.30'da düzenlenmiştir. MÖHUK m.30/2 uyarınca “temsilcinin gerçekleştirdiği fiilin hukuki etkisi belirlenirken temsilcinin işyerinin bulunduğu ülkenin hukuku esas alınır”. Aynı fıkra uyarınca “temsilcinin işyerinin olmadığı yahut bilinemediği veya yetkinin işyeri dışında kullanıldığı hallerde yetki fiilen kullanıldığı ülkenin hukukuna göre belirlenir”. Temsil olunan ile temsilci arasında hizmet ilişkisi varsa ve temsilcinin bağımsız işyeri yoksa MÖHUK m.30/3 uyarınca “yetki yönünden temsil olunanın işyerinin bulunduğu ülkenin hukuku uygulanır”.

Temsil olunanın gerçek kişi olduğu hallerde temsilciye tahkim anlaşması akdedebileceği yönünde özel yetki verilmesi gerekir.³³⁵ Temsilcinin avukat olması halinde HMK m.74 uyarınca “tahkim anlaşması akdedebilmek için avukatın açıkça yetkilendirilmesi gerekir”.³³⁶ Yargıtay kararlarında da tahkim anlaşması akdeden temsilcinin özel yetkili olması gerektiği belirtilmiştir.³³⁷ Temsilcinin özel yetkisiz olması halinde akdedilen tahkim anlaşması TBK m.46 hükmü gereği “askıda hükümsüzdür” ve temsil olunan onamadıkça temsil olunanı bağlamaz.³³⁸ Temsil olunanın tüzel kişi olduğu hallerde ise organın yaptığı hukuki işlem asil sıfatıyla tüzel kişi üzerinde sonuç doğurduğundan³³⁹ özel yetki aranmaz.³⁴⁰ Organın TMK m.49 çerçevesinde fiil ehliyetinin olması yeterlidir.³⁴¹

Tahkim anlaşmasının temsilci vasıtasıyla akdedilmesi halinde temsil olunan gerçek kişinin tam ehliyetli yahut yasal temsilcisinin rızasını alan veya “acele hallerde vesayet makamının iznini alan” sınırlı ehliyetsiz; iradi temsilcinin ise özel yetkili olması gerekir. Kripto paranın uluslararası ticari sözleşmelerde ödeme aracı olarak kullanılmasından doğan uyuşmazlık için tahkim anlaşmasının temsilci vasıtasıyla akdedilmesi halinde temsil olunan tüzel kişinin yasal yahut iradi temsilcisinin özel yetkili olması gerekmez.

³³⁵ **İŞİK**, s. 29 vd.

³³⁶ Ejder **YILMAZ**, Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) Şerhi Cilt 1, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 1400.

³³⁷ Y. 7. HD., E. 2022/5623, K. 2022/6048, T. 20.10.2022 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 05.03.2025.); Y. 6. HD., E. 2023/2930, K. 2023/3097, T. 03.10.2023 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 05.03.2025.); Y. 6. HD., E. 2023/3702, K. 2023/3991, T. 29.11.2023 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 05.03.2025.); Y. 6. HD., E. 2024/2913, K. 2024/3743, T. 04.11.2024 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 05.03.2025.); Y. 7. HD., E. 2024/1553, K. 2025/211, T. 13.01.2025 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 05.03.2025.).

³³⁸ **İŞİK**, s. 18; **ÖZEL**, s. 76.

³³⁹ **SILACI KORKMAZ**, s. 111.

³⁴⁰ **SILACI KORKMAZ**, s. 111-112. Bu yöndeki Yargıtay kararı için bkz. Y. 19. HD, E. 2018/3424, K. 2020/568, T. 20.02.2020 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 14.03.2025.).

³⁴¹ Tüzel kişilerde tahkim sözleşmesi akdetme yetkisinin detayları için bkz. **İŞİK**, s. 49 vd.

Tahkim yargılaması sadece tarafların tahkim anlaşmasıyla belirledikleri konu özelinde yapılabilir.³⁴² Ancak yalnızca geçerli bir tahkim anlaşmasının varlığı, uyuşmazlığın tahkime elverişli olduğu sonucunu doğurmaz.³⁴³ Zira bazı uyuşmazlık türlerinin tahkime konu edilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Türk hukukunda tahkimin objektif elverişliliği MTK m.1/4'te ve HMK m.408'de düzenlenmiştir. MTK m.1/4 uyarınca “Türkiye’deki gayrimenkuller üzerindeki ayni haklar ve tarafların iradesi dışındaki konular hakkında tahkim anlaşması akdedilemez”. HMK m.408 uyarınca da tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıkların konu sınırı “taşınmaz mallar üzerindeki ayni haklar ve tarafların iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklardır”.

Kamu düzeni tahkim anlaşmasının sınırını oluşturur. Yukarıda detaylıca açıkladığımız üzere kamu düzeni; kamu yararı düşüncesiyle toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel seviyesine entegre edilmiş kurallar bütünüdür. Yine yukarıda açıkladığımız sebeplerle kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeler kamu düzenine aykırı değildir.

Borç ilişkisinin kaynağından biri olan sözleşmeden doğan uyuşmazlık, tahkime konu olabilir. Bu sebeple kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklar, objektif elverişlilik yönünden tahkime uygundur.

5.3.2.3 Tahkim anlaşması ve tahkim anlaşmasının geçerliliği

MTK m.4/1'de tahkim anlaşması “sözleşmeden doğan yahut doğmayan, mevcut veya muhtemel uyuşmazlıkların tamamı ya da bazıları için tahkimin çözüm yöntemi olarak belirlendiği anlaşma” olarak tanımlanmıştır. MTK m.4/3 uyarınca “tahkim anlaşması; taraflarca seçilen hukuka, hukuk seçimi yapılmamışsa Türk hukukuna uygunsa geçerlidir”.³⁴⁴ Bir başka ifadeyle Türkiye’deki *ad hoc* tahkim yargılamasının eksikleri MTK hükümleri uygulanarak çözümlenir.³⁴⁵

Geçerli bir tahkim anlaşması; taraflar arasında hukuki bir ilişkiyi, mevcut yahut muhtemel uyuşmazlığı, karşılıklı tahkim iradesinin varlığını, yazılı tahkim anlaşmasını yahut şartını

³⁴² Ahmet DÜLGER, “Milletlerarası Tahkimde Hakem Kararlarının Konu Bakımından Yetki Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.8, S.1, 2023, s. 271.

³⁴³ DÜLGER, Tahkim, s. 272.

³⁴⁴ Sözleşmenin devredilmesiyle bu sözleşmeden doğan uyuşmazlıkların çözüm yönteminin de devredildiğine dair bkz. AKINCI, Tahkim, s. 169. Bu yöndeki Yargıtay kararı için bkz. Y. 19. HD, E. 2014/11942, K. 2014/17697, T. 09.12.2014 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 08.02.2025.).

³⁴⁵ İlyas GÖLCÜKLÜ, Milletlerarası Tahkimde Dava Açma Yasakları, İstanbul, 2018, s. 59.

içermelidir.³⁴⁶ Ek olarak uyuşmazlığın tahkime elverişli olması gerekir. Geçerli bir tahkim anlaşmasının yokluğu halinde Türkiye’de verilen karar iptal davasına konu olabilir.³⁴⁷ İlgili kararın yabancı hakemce yahut hakem kurulunca verilmesi halindeyse tenfiz talebi reddedilebilir.

MTK m.4/4’te yer alan düzenleme uyarınca “asıl sözleşmenin geçersizliği, tahkim anlaşması yahut tahkim şartının geçerliliğini etkilemez”. MTK m.7/H uyarınca “hakem yahut hakem kurulunun asıl sözleşmenin hükümsüzlüğüne karar vermesi, tahkim sözleşmesinin geçerliliğini etkilemez”. Bu çerçevede örneğin asıl sözleşmede yanılma olduğu iddiasıyla tahkim anlaşmasının geçersiz olduğu iddia edilemez. Ek olarak MTK m.7/H uyarınca “hakem yahut hakem kurulu tahkim anlaşmasının mevcut veya geçerli olup olmadığı da dahil olmak üzere kendi yetkisi hakkında karar verebilir”.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümüne yönelik olarak tarafların tahkim anlaşması yapmasına engel yoktur. Zira gerek Türk hukuku gerek Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler gerekse diğer uluslararası kuruluşlar tarafından oluşturulan tahkim kuralları uyarınca tarafların sözleşmeden doğan mevcut yahut muhtemel uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmı için tahkim yöntemini seçmesi mümkündür. Ek olarak asıl sözleşmenin geçersizliği, tahkim anlaşmasının geçerliliğini etkilemez.

5.3.2.4 Yabancılik unsuru

MTK m.1/1 uyarınca MTK’nin amacı “yabancılik unsuru taşıyan tahkimin usul ve esaslarını belirlemektir”. MTK’nin uygulama alanı bulabilmesi, MTK m.1/2 uyarınca “tahkim yerinin Türkiye olması ve uyuşmazlığın yabancılik unsuru taşımasına bağlıdır”. Hangi hallerde uyuşmazlığın yabancılik unsuru taşıdığı ve milletlerarası nitelik kazandığı MTK m.2’de belirtilmiştir.³⁴⁸

³⁴⁶ LOKMANOĞLU, s. 357-363.

³⁴⁷ Süleyman YILMAZ/Gökçe Filiz ÇAVUŞOĞLU, “Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmelerinin Geçerliliği ve Asimetrik ve Patolojik Tahkim Kızları”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.69, S.3, 2020, s. 1480.

³⁴⁸ MTK m.2 “1. Tahkim anlaşmasının taraflarının yerleşim yeri veya olağan oturma yerinin ya da işyerlerinin ayrı devletlerde bulunması.

2. Tarafların yerleşim yeri veya olağan oturma yerinin ya da işyerlerinin;

5.3.2.5 Şekil

MTK m.4/2 uyarınca “tahkim anlaşması yazılı şekil şartına tabidir”. Aynı hüküm uyarınca “tahkim anlaşmasının iletişim araçlarıyla akdedilmesi yahut tahkim anlaşmasının varlığına itiraz edilmemiş olması halinde yazılı şekil şartı sağlanmış sayılır”. Yukarıda belirtildiği üzere MTK m.4/4 ve MTK m.7/H uyarınca “asıl sözleşmenin geçerliliği, tahkim sözleşmesinin geçerliliğini etkilemez”. Bu çerçevede örneğin asıl sözleşmenin şekil şartına uygun olmaması ancak tahkim anlaşmasının yazılı olarak yapılması halinde tahkim anlaşması şekil yönünden geçerlidir.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözümü için tahkim anlaşması akdedilmesi mümkündür. Ancak bu anlaşmanın yazılı olarak yahut iletişim araçlarıyla akdedilmesi gerekir.³⁴⁹ Dava dilekçesinde yazılı bir tahkim anlaşmasının varlığının iddia edilmesine itiraz edilmemiş olması yahut asıl sözleşmenin bir parçası haline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması halinde yazılı tahkim anlaşmasının olduğu kabul edilir.

5.2.2.6 Hukuk seçimi ve uygulanacak hukuk

MTK m.8/A hükmü uyarınca “MTK’nin emredici hükümlerine aykırı olmamak koşuluyla taraflar tahkimin usulüne uygulanacak hukuku seçebilir”. Aynı hüküm uyarınca “böyle bir seçimin olmaması halinde tahkim MTK hükümlerine göre yürütülür”.

Tahkimde uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukukun belirlenmesinde tarafların iradesi ön plandadır.³⁵⁰ MTK m.12/C uyarınca “taraflar tahkimin esasa uygulanacak hukuku seçebilir”.

a) Tahkim anlaşmasında belirtilen veya bu anlaşmaya dayanarak tespit edilen hâllerde tahkim yerinden,
b) Asıl sözleşmeden doğan yükümlülüklerin önemli bir bölümünün ifa edileceği yerden veya uyuşmazlık konusunun en çok bağlantılı olduğu yerden,
Başka bir devlette bulunması.

3. Tahkim anlaşmasının dayanağını oluşturan asıl sözleşmeye taraf olan şirket ortaklarından en az birinin yabancı sermayeyi teşvik mevzuatına göre yabancı sermaye getirmiş olması veya bu sözleşmenin uygulanabilmesi için yurt dışından sermaye sağlanması amacıyla kredi ve/veya güvence sözleşmeleri yapılmasının gerekli olması.

4. Tahkim anlaşmasının dayanağını oluşturan asıl sözleşme veya hukukî ilişkinin, bir ülkeden diğerine sermaye veya mal geçişini gerçekleştirmesi.”

³⁴⁹ Sanal cüzdanla oluşturulan tahkim şartının, şekil şartını sağladığı yönünde bkz. Mustafa **TOPALOĞLU**, “Tahkimde Blockchain ve Akıllı Sözleşmelerin Kullanılması”, s. 1-2, (Çevrimiçi) <https://www.mtopaloglu.av.tr/img/makaleler/tahkimde-blockchain-ve-akilli-sozlesmelerin-kullanilmasi-253.pdf> Erişim Tarihi 25.05.2025.

³⁵⁰ **KONURALP**, s. 280.

Ancak bu hukukun yanında aynı hüküm gereği “ticari örf ve âdetler ile ticari teamüller de dikkate alınır”. Yine MTK m.12/C uyarınca “böyle bir seçimin olmaması halinde uyuşmazlık, uyuşmazlıkla en sıkı bağlantılı olduğu hukuka göre sonuçlandırılır”. İlgili hükmün son cümlesi uyarınca “hakem yahut hakem kuruluna taraflarca açıkça yetki verilmesi halinde hakkaniyet ve nefaset kurallarına uygun karar verilebilir”.

Usul ve esasa uygulanacak hukuka hükümlere *International Chamber of Commerce* (ICC, Milletlerarası Ticaret Odası)³⁵¹ ve İstanbul Tahkim Merkezi³⁵² tahkim kurallarında da yer verilmiştir. Bu kurallarda MTK’den farklı olarak “taraflar arasında esasa uygulanacak hukuk yönünden bir anlaşma bulunmaması halinde hakem yahut hakem kurulunun uygun gördüğü hukukun uygulanacağı” düzenlenmiştir.³⁵³ Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeden doğan uyuşmazlığın esasına uygun hukukun hakem yahut hakem kurulu tarafından belirlenmesindeki kriterler belirsizdir. Ancak sözleşmenin esasına uygulanacak hukukun, hukukun genel ilkeleri ile sözleşmenin niteliğine uygun standartlarla örtüşmesi gerekir.³⁵⁴ Ek olarak kripto paraya ilişkin olarak yeknesak hukuk kurallarının bulunmaması ve bazı ülkelerde kripto parayla ödeme yapmanın yasak olması da göz önünde bulundurulmalıdır. Tarafların iradelerini gerçekleştirebilmeleri adına kripto paraya ilişkin regülasyonların yasaklayıcı nitelikte olmadığı ülkelerin hukukunun, esasa uygulanacak hukuk olarak belirlenmesinde fayda vardır.

³⁵¹ Kuralların Türkçesi için bkz. <https://icc.tobb.org.tr/docs/2024/ICC-DRS892-TUR-TAHKIM-KURALLARIARABULUCULUK-KURALLARI.pdf> Erişim Tarihi 25.05.2025.

³⁵² Kuralların tamamı için bkz. <https://istac.org.tr/tr/uyusmazlik-cozumu/tahkim/tahkim-kurallari/> Erişim Tarihi 25.05.2025.

³⁵³ ICC Tahkim Kuralları m.21; İstanbul Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları m.25.

³⁵⁴ Hikmet Cem **CONGAR**, Uluslararası Tahkim Yargılaması (Dava Yönetimi ve Uyuşmazlık Çözüm Teknikleri), 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2025, s. 241, 243. uluslararası ticari tahkimde, tahkimin hukuki niteliğinin hakem yahut hakem kurulunun uygulayacağı hukuki ve hukuk dışı kriterlerde belirleyici olduğu yönünde bkz. Yiğitcan **BOZOĞLU**, Milletlerarası Tahkimde Hakemin Hukuku Kendiliğinden Uygulaması, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2025, s. 28.

5.2.2.7 Kripto para ödemesine karar verilen yabancı hakem kararının tanınması ve tenfizi

Tanıma ve tenfiz, yabancı hakem kararının üçüncü ülkede teşmilidir.³⁵⁵ Tanıma, yabancı hakem kararının kesin delil ve kesin hüküm olarak üçüncü ülkeye teşmili anlamına gelir.³⁵⁶ Tenfiz ise yabancı hakem kararının devlet mahkemesi vasıtasıyla icra edilebilir kılınmasıdır.³⁵⁷

Yabancı bir hakem kararının Türkiye’de adeta bir mahkeme kararı etkisi yaratabilmesi için tenfiz edilmesi gerekir.³⁵⁸ Başka bir ifadeyle MÖHUK m.50/1 uyarınca yabancı hakem kararının Türkiye’de sonuç doğurabilmesi devlet mahkemesi yargılamasında tenfiz edilmesine bağlıdır.³⁵⁹ Tenfiz, tanımayı kapsayan bir kavram olarak³⁶⁰ yabancı hakem kararının icra edilebilirliğini sağlar.³⁶¹ Başka bir anlatımla, Türkiye’de yabancı hakem kararının icra edilebilmesi için tenfiz şartının sağlanması gerekir.³⁶² Bu şartın sağlanması icra edilebilirlik için yeterlidir.³⁶³

Türk hukukunda yabancı hakem kararının tenfizi 3731 sayılı Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun’da³⁶⁴ ve MÖHUK m.60-63’te düzenlemiştir. MÖHUK m.1/2 uyarınca, MÖHUK hükümleri 10.06.1958 tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Sözleşmesi’nin (*Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards*, New York Sözleşmesi) kapsamında olmayan

³⁵⁵ Mehmet Ali TANRIKULU, Milletlerarası Ticari Tahkimde Tanıma ve Tenfize Direnme Hakkının Bir Sınırı Olarak Hakkın Kötüye Kullanılması Yasası, İstanbul, 2024, s. 13.

³⁵⁶ AKINCI, Tahkim, s. 523; ÇELİKEL/ERDEM, s. 713; DOĞAN/YILMAZ/AYHAN İZMİRLİ, s. 114; NOMER, s. 508; Ergin NOMER/Nuray EKŞİ/Günseli ÖZTEKİN GELGEL, Milletlerarası Tahkim Hukuku, 6. Baskı, Beta Kitapçılık, İstanbul, 2021, s. 3; Sibel ÖZEL/Mustafa ERKAN/Hatice Selin PÜRSELİM/Hüseyin Akif KARACA, Milletlerarası Özel Hukuk, 2. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2023, s. 717; ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİĞANMEŞE, s. 648; TEKİNALP, s. 427.

³⁵⁷ AKINCI, Tahkim, s. 523; ÇELİKEL/ERDEM, s. 713; DOĞAN/YILMAZ/AYHAN İZMİRLİ, s. 115; NOMER, s. 511; NOMER/EKŞİ/ÖZTEKİN GELGEL, s. 4; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 717 vd.; ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİĞANMEŞE, s. 648.

³⁵⁸ TANRIKULU, s. 7-8.

³⁵⁹ AKINCI, Tahkim, s. 523; DOĞAN/YILMAZ/AYHAN İZMİRLİ, s. 174; Ercüment ERDEM, Milletlerarası Ticaret Hukuku, 3. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024, s. 757; NOMER, s. 572.

³⁶⁰ Bu sebeple çalışmamızın devamında tenfiz ifadesi kullanılacaktır.

³⁶¹ Nuray EKŞİ, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, 2. Baskı, Beta Kitapçılık, İstanbul, 2020, s. 5.

³⁶² AKINCI, Tahkim, s. 525.

³⁶³ TANRIKULU, s. 13.

³⁶⁴ Kanun Numarası: 3731, Kabul Tarihi: 08.05.1991, RG 21.05.1991/20877.

hallerde uygulanır.³⁶⁵ Türkiye'nin New York Sözleşmesi'ne koyduğu çekince sebebiyle, Türkiye'de yalnızca ticarete ilişkin uyuşmazlıklar için anlaşmaya taraf olan ülkelerde verilen hakem kararının tenfizi New York Sözleşmesi çerçevesinde talep edilebilir.³⁶⁶ Ancak New York Sözleşmesi'ne Haziran 2025 itibarıyla 172 ülke taraf olduğundan³⁶⁷ New York Sözleşmesi'nin uygulama alanı oldukça geniştir.³⁶⁸

Tenfizi talep edilebilecek yabancı hakem kararı

Bir hakem kararının tenfiz edilmesi için yabancılık unsuru içermesi gerekir. New York Sözleşmesi m.1'de ise bir hakem kararının yabancılık unsuru içerip içermediği tespit etmek için iki kriter getirilmiştir.³⁶⁹ Bu kriterler uyarınca hakem kararının tenfiz talebinde bulunulan ülkeden farklı bir ülkede verilmiş olması yahut hakem kararının tenfizi istenen ülkede milli hakem kararı kabul edilmemesi gerekir.

Yabancı hakem kararının tenfizi için MÖHUK m.62/1 (h) bendi uyarınca “usulen kesinleşmiş yahut icra edilebilir veya bağlayıcı ya da kararın verildiği yerin yetkili mercii tarafından iptal edilmemiş olması” gerekir. New York Sözleşmesi çerçevesinde yabancı hakem kararının tenfizi için bağlayıcı olması yeterlidir.

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeden doğan uyuşmazlık New York Sözleşmesi'ne taraf olmayan bir ülkede tahkimle çözülmüşse ve Türkiye'de tenfizi talep ediliyorsa bu kararın usulen kesinleşmiş yahut icra edilebilir veya bağlayıcı ya da kararın verildiği yerin yetkili mercii tarafından iptal edilmemiş olması gerekir. Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeden doğan

³⁶⁵ AKINCI, Tahkim, s. 527; ERDEM, s. 758. Tarafların New York Sözleşmesi m.7 uyarınca New York Sözleşmesi yahut MÖHUK hükümlerinden birini seçebileceği yönünde bkz. DOĞAN/YILMAZ/AYHAN İZMİRLİ, s. 175; ÇELİKEL/ERDEM, s. 847; NOMER, s. 571; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 797.

³⁶⁶ Adnan DEYNEKLİ, “Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizinde Karşılaşılan Sorunlar”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, S.Özel Sayı, 2014, s. 105.

³⁶⁷ Taraf ülkeler listesi için bkz. United Nations Commission On International Trade Law, “Status: Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958) (the "New York Convention")”, (Çevrimiçi) https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/conventions/foreign_arbitral_awards/status2 Erişim Tarihi 11.03.2025.

³⁶⁸ New York Sözleşmesi'nin MÖHUK'un uygulama alanını daralttığını belirten Yargıtay kararı için bkz. YHGK, E. 2011/568, K. 2012/47, T. 08.02.2012 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 11.03.2025.). Bu yönde bkz. TOPALOĞLU, Kamu Düzeni, s. 892.

³⁶⁹ Işıl ÖZKAN/Bengü KAVLAK, Milletlerarası Tahkim, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 103.

uyuşmazlık New York Sözleşmesi'ne taraf olan bir ülkede tahkimle çözülmüşse ve Türkiye'de tenfizi talep ediliyorsa bağlayıcı olması yeterlidir.

Şartları ile ret sebepleri

Yabancı hakem kararının tenfizi için bir hakem kararının varlığı ile bu hakem kararının yabancı nitelikte olması ön şarttır.³⁷⁰ New York Sözleşmesi m.5'te tenfize ilişkin;³⁷¹

- i. “Taraflar arasında geçerli bir tahkim anlaşmasının bulunması,
- ii. Adil yargılanma ilkesine uygun davranılmış olması,
- iii. Hakem yahut hakem kurulunun yetkisini aşmamış olması,
- iv. Hakem seçimi ve tahkim yargılaması usulüne uygun davranılmış olması,
- v. Kararın bağlayıcı ve iptal edilmemiş olması,
- vi. Yabancı hakem kararının tenfiz talebinin yapıldığı devletin hukuk kuralları uyarınca tahkim ile çözülmeye elverişli olması,
- vii. Yabancı hakem kararının tenfiz talebinin yapıldığı devletin kamu düzenine aykırı olmaması”

Şartları aranmıştır.³⁷² Ancak bu hallerin varlığı tenfiz talebinin doğrudan reddedilmesi sonucunu doğurmaz.³⁷³

Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklara ilişkin yabancı hakem kararının; geçerli tahkim anlaşmasına dayanılarak, adil yargılanma ilkesine uygun olarak, hakem yahut hakem kurulunun yetkisi çerçevesinde ve tahkim yargılaması usulüne uygun bir şekilde verilmiş olması halinde Türkiye'de tenfiz edilmesi mümkündür. Bu şartlara ek olarak yabancı hakem kararının bağlayıcı ve iptal edilmemiş olması gerekir. Uyuşmazlığın Türkiye'de tahkime elverişli olması ve Türk kamu düzenine aykırı olmaması da aranır.

³⁷⁰ Nuray EKŞİ, “Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C.40, S.1, 2020, s. 150.

³⁷¹ ÖZKAN/KAVLAK, s. 105-112. Benzer şartlar için bkz. Y. 6. HD, E. 2023/3839, K. 2023/3789, T. 13.11.2023 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 13.03.2025.).

³⁷² Benzer şartlara MÖHUK m.62 ve MTK 15/A'da yer verilmiştir.

³⁷³ EKŞİ, Kamu Düzeni, s. 151.

Tarafların irade serbestisi çerçevesinde kabul edilebilen yahut sulh olunabilen uyuşmazlıklar³⁷⁴ ile borç ilişkilerinden doğan uyuşmazlıklar tahkime konu olabilir.³⁷⁵ Hakem yahut hakem kurulunun yetkili olması, konu itibarıyla hakem veya hakem kurulunun yetkilendirilmesini ifade eder.³⁷⁶ Hakem yahut hakem kurulunun yetkili olmasının bir diğer anlamı ise uyuşmazlığın taraflarca tahkime getirilmesinin kararlaştırılmasıdır.³⁷⁷ Taraflarca kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeden doğan uyuşmazlığın tahkimle çözülmesine karar verilmiş, tahkime konu edilmiş ve hakem yahut hakem kurulu bu çerçevede karar vermişse yetki aşımı söz konusu olmaz. Yukarıda detaylı olarak açıklandığı üzere kripto para ödemesi toplumun genel kabulü olan değerlere aykırı olmadığından tenfizin reddini gerektirmez. Diğer bir ifadeyle kripto para ödemesine karar verilen yabancı hakem kararının Türkiye’de tenfiz edilmesi Türk kamu düzenine aykırı değildir. Bu şartların sağlanması halinde kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklara ilişkin yabancı hakem kararının tenfizi mümkündür.

Usulü

New York Sözleşmesi’nde “yabancı hakem kararının tenfizine ilişkin olarak tenfizin talep edildiği ülkenin usul kurallarının uygulanacağı” belirtilmiştir. MÖHUK m.51/1’de “yabancı hakem kararının tenfizinde görevli mahkemenin asliye hukuk mahkemesi” olduğu belirtilmiştir.³⁷⁸ Ancak tenfizi talep edilen yabancı hakem kararının ticari bir uyuşmazlığa ilişkin olması halinde görevli mahkemenin, asliye ticaret mahkemesi olabileceği akıllara gelmektedir. Zira 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun³⁷⁹ m.5/3 çerçevesinde yabancı hakem kararının tenfiz talebinin heyetçe sonuçlandırılacağı hüküm altına alınmıştır.³⁸⁰ Ek olarak Yargıtay kararlarında asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğu

³⁷⁴ ŞANLI, s. 467; ÖZDEMİR KOCASAKAL, s. 179.

³⁷⁵ AKINCI, Tahkim, s. 95.

³⁷⁶ DÜLGER, Tahkim, s. 268-269.

³⁷⁷ DÜLGER, Tahkim, s. 269.

³⁷⁸ Bizim de iştirak ettiğimiz ve tenfizin ticari iş yahut davaya ilişkin olmaması sebebiyle asliye hukuk mahkemesinin görevli olduğu yönündeki görüş için bkz. ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE, s. 571-572; DEYNEKLİ, s. 112.

³⁷⁹ Kanun Numarası: 5235, Kabul Tarihi: 26.09.2004, RG 07.10.2004/25606.

³⁸⁰ Tenfizde görevli mahkemenin, asliye ticaret mahkemesi olduğu yönündeki görüş bkz. EKŞİ, Tenfiz, s. 43.

belirtilmiştir³⁸¹. Başka bir ifadeyle ticari iş yahut dava niteliği taşımayan yabancı hakem kararlarının tenfizinde de asliye ticaret mahkemesi görevlidir.³⁸² Bu itibarla kripto para ödemesine karar verilen yabancı hakem kararının tenfizinde asliye ticaret mahkemesi görevlidir.

MÖHUK m.60/2 uyarınca “ taraflar arasında yazılı anlaşmayla belirlenen yer, yetkili mahkemedir”. Ancak taraflar arasında böyle bir anlaşmanın olmaması halinde aynı hüküm çerçevesinde “*aleyhine karar verilen tarafın Türkiye'deki yerleşim yeri, yoksa sâkin olduğu, bu da yoksa icraya konu teşkil edebilecek malların bulunduğu yer mahkemesi yetkili sayılır*”. Aleyhine karar verilen tarafın Türkiye’de icraya konu teşkil edebilecek malı yoksa Türk mahkemeleri yetkisiz olur ancak bu husus re’sen incelenmez.³⁸³ Görevli ve yetkili mahkemenin tespitinin ardından yabancı hakem kararının tenfizi için MÖHUK m.61 uyarınca “dilekçe ile başvuru yapılır”. Bu dilekçede HMK m.119/1’de yer alan hususların bulunması gerekir.³⁸⁴

New York Sözleşmesi m.3 uyarınca “tenfiz başvurusunda ne milli hakem kararına oranla oldukça ağır şartlar getirilir ne de daha yüksek adli harç alınır”. Harçlar Kanunu’nun³⁸⁵ 1 sayılı Tarifesi’nde 2016 yılında yapılan değişiklikle yabancı hakem kararının tenfizi için yapılan başvuruda nispi harç alınmayacağı düzenlenmiştir. Ancak Yargıtay kararlarında tenfiz başvurusunda alınacak harcın nispi mi yoksa maktu mu hesaplanacağı yönünde fikir birliği oluşmamıştır.³⁸⁶ İptal talebi reddedilen yabancı hakem kararı içinse MTK m.15/B uyarınca “iptal davasının reddine ilişkin kararın kesinleşmesinden sonra hakem kararının

³⁸¹ Bu yönde bakınız: Y. 20. HD, E. 2017/7887, K. 2017/6602, T. 20.09.2017 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 14.03.2025.); Y. 20. HD, E. 2017/7998, K. 2017/7167, T. 02.10.2017 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 14.03.2025.); Y. 15. HD, E. 2018/113, K. 2018/119, T. 19.01.2018 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 14.03.2025.); Y. 19. HD, E. 2018/2954, K. 2020/154, T. 30.01.2020 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 14.03.2025.); Y. 11. HD, E. 2020/4673, K. 2020/4374, T. 22.10.2020 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 14.03.2025.).

³⁸² DEYNEKLİ, s. 111.

³⁸³ DEYNEKLİ, s. 111-112.

³⁸⁴ ÖZKAN/KAVLAK, s. 130.

³⁸⁵ Kanun Numarası: 492, Kabul Tarihi: 02.07.1964, RG 17.07.1964/11756.

³⁸⁶ Başvuru harcının maktu alınması gerektiği yönünde bkz. YHGK, E. 2017/930, K. 2019/812, T. 27.06.2019 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 14.03.2025.). Başvuru harcının nispi alınması gerektiği yönünde bkz. Y. 19. HD, E. 2016/3015, K. 2017/3958, T. 18.05.2017 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 14.03.2025.); Y. 19. HD, E. 2017/4228, K. 2018/1042, T. 28.02.2018 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 14.03.2025.); Y. 11. HD, E. 2020/5959, K. 2021/3966, T. 22.04.2021 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 14.03.2025.).

icra edilebilir olduğuna dair belge harç alınmaksızın talepte bulunan tarafa verilir ve karar icraya konulursa Harçlar Kanunu'na tabi olur”.

MÖHUK m.48/1 uyarınca “tenfiz talebinde bulunan gerçek yahut tüzel kişinin teminat göstermesi zorunludur”. Ancak davacının vatandaşı olduğu yahut ikamet ettiği ülke ile Türkiye arasında teminattan muafiyet hakkında ikili veya çoklu uluslararası anlaşma varsa teminat muafiyeti gündeme gelir.³⁸⁷ Teminat miktarı re’sen belirlenir ancak nelerin teminat gösterilebileceği MÖHUK’de düzenlenmemiştir.³⁸⁸ Bu halde HMK m.87 hükümleri kıyasen uygulanması gerekir.

MÖHUK m.55/1 uyarınca “tenfiz talebi basit yargılama usulüne göre incelenir ve karara bağlanır”. MÖHUK m.55/2 uyarınca “davalı tenfiz şartlarının bulunmadığını yahut yabancı mahkeme ilamının kısmen veya tamamen yerine getirilmiş ya da yerine getirilmesine engel bir sebep ortaya çıkmış olduğunu öne sürerek itirazda bulunulabilir”. Ancak tenfiz talebinde kararın esası incelenemez.³⁸⁹

5.3.3 Blok Zincir Tabanlı Merkeziyetsiz Tahkim

5.3.3.1 Genel

Hukuk ile teknolojinin birbirine yakınlaşması bu alanlarda büyük değişim yaratmıştır.³⁹⁰ Bu değişimlerden biri de blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimdir. Blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkim ile geleneksel tahkimden daha hızlı, basit ve verimli sonuç alması hedeflenir.³⁹¹ Adil yargılanma hakkı kapsamında yargılamanın makul sürede gerçekleşmesi ve mümkün olan en az masrafla sağlanması gerekir.³⁹² Bu çerçevede blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimin adil yargılanma hakkına hizmet ettiği söylenebilir.

³⁸⁷ ŞANLI, s. 288.

³⁸⁸ ÖZKAN/KAVLAK, s. 131.

³⁸⁹ Bu yönde bkz. Y. 11. HD, E. 2020/2642, K. 2020/5051, T. 16.11.2020 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 14.03.2025.); Y. 6. HD, E. 2023/3443, K. 2023/3348, T. 17.10.2023 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 14.03.2025.); Y. 11. HD, E. 2022/3968, K. 2024/365, T. 17.01.2024 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 14.03.2025.).

³⁹⁰ TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 46.

³⁹¹ Serkan KAYA/Kadirhan MAVİŞ, “Blokzincir Teknolojilerinin Uyuşmazlık Çözüm Sistemleri Üzerindeki Etkisi: Merkezi Olmayan Adalet Sistemi”, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.10, S.2, 2022, s. 481; ŞAHBUDAK, s. 423; TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 46; Aybüke UZUNPINAR TÜFEK, Akıllı Sözleşmenin Uyarlanması, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 166-167.

³⁹² Murat ATALI/İbrahim ERMEK/Erşin ERDOĞAN, Medenî Usûl Hukuku, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 199; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES, s. 199 vd.

Blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimin avantajları; blok zincirin dağınık yapıda olması sebebiyle her kullanıcıda veri tabanının bir kopyasının olması ve bu nedenle güvenliğin artması,³⁹³ yine dağınık yapıda olması sebebiyle şeffaflığın sağlanması,³⁹⁴ işlemlerin çarpıtılmasının zor olması,³⁹⁵ anonim,³⁹⁶ daha az maliyetli,³⁹⁷ etkin³⁹⁸ ve hızlı olması³⁹⁹ şeklinde sıralanabilir.

Blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimin dezavantajları; yüksek enerji tüketimi,⁴⁰⁰ *hack* olaylarının yaşanması,⁴⁰¹ çoğunluğun aldığı kararın doğru olmama ihtimali,⁴⁰² kontrol ve müdahale eksikliği,⁴⁰³ uygulanacak hukukun jürinin takdirine göre belirlenmesi,⁴⁰⁴ jürinin uzman olmaması⁴⁰⁵ ve kararın önceden belirlenmiş seçenekler üzerinden verilmesi⁴⁰⁶ şeklinde sıralanabilir.

Hakkında genel bilgi verilen ve avantajları ile dezavantajları belirlenen blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimin çalışma prensibinin açıklanmasının ardından kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarla ilişkisi açıklanacaktır.

5.3.3.2 Çalışma prensibi

İşlem, alıcının yeterli miktarda kripto parayı depo etmesiyle başlar.⁴⁰⁷ Depo edilen kripto para, edim yerine getirilinceye yahut uyuşmazlık çözülene kadar bekletilir.⁴⁰⁸ Blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimde, dağınık haldeki platformlar üzerinden,⁴⁰⁹ taraflar

³⁹³ KAYA/MAVİŞ, s. 493; MERT, s. 30; TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 51.

³⁹⁴ MERT, s. 31; TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 51; Ece Su ÜSTÜN, TBK Kapsamında Geleneksel Sözleşmeler ile Mukayeseli Olarak Akıllı Sözleşmeler Blokzincir Teknolojisi, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 43.

³⁹⁵ MERT, s. 31.

³⁹⁶ MERT, s. 31; TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 50.

³⁹⁷ KAYA/MAVİŞ, s. 492; MERT, s. 31; TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 59.

³⁹⁸ MERT, s. 31; TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 58.

³⁹⁹ KAYA/MAVİŞ, s. 492; MERT, s. 31; TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 59.

⁴⁰⁰ MERT, s. 31.

⁴⁰¹ MERT, s. 32.

⁴⁰² TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 61.

⁴⁰³ TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 67.

⁴⁰⁴ TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 68.

⁴⁰⁵ TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 71.

⁴⁰⁶ TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 71.

⁴⁰⁷ TOPALOĞLU, Tahkimde Blockchain, s. 5 (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 25.05.2025.

⁴⁰⁸ TOPALOĞLU, Tahkimde Blockchain, s. 5 (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 25.05.2025.

⁴⁰⁹ TOPALOĞLU, Tahkimde Blockchain, s. 5 (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 25.05.2025.

uyuşmazlık nedenlerini ve delillerini jüri­lere gönderir.⁴¹⁰ Jüri­ler, blok zincir üzerinde bulunan, oy kullanan ve anonim kalan kullanıcı­lardır.⁴¹¹ Jüri­ oylaması maddi motivasyonu­yla yapılır.⁴¹² Zira jüri­ adayları, jüri­ olmak için uygun miktarda kripto parayı teminat olarak yatırır ve çoğunlukla aynı yönde yahut süresinde oy kullanmayan jüri­, teminatının tamamını veya bir kısmını kaybeder.⁴¹³ Jüri­ havuzu da teminat yatıran jüri­ adaylarından oluşur. Jüri­ ataması, oluşturulan jüri­ havuzundan rastgele seçilerek yapılır.⁴¹⁴ Verilen karardan memnun olmaması halindeyse artırılmış giderleri depo ederek temyize başvurmak mümkündür.⁴¹⁵

5.3.3.3 Elverişlilik

Yukarıda belirtildiği üzere MÖHUK m.9 uyarınca “gerçek kişinin hak ve fiil ehliyeti kişinin milli hukukuna tabidir”. Ancak “kişi işlemin yapıldığı ülke hukukuna göre ehliyetli ise yaptığı hukuki işlemle bağlıdır”. Türk hukukunun yetkili olduğu hallerde TMK m.10 uyarınca “tam ehliyetli kişi” ve TMK m.448 uyarınca “yasal temsilcisinin rızasını alan sınırlı ehliyetsiz kişi” blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimin tarafı olabilir. TMK m.462/1 (8) bendi uyarınca sınırlı ehliyetsiz kişi “acele hallerde vesayet makamının izniyle tahkim yapılabilir”. Ek olarak TMK m.453 uyarınca “vesayet altındaki kişiye meslek yahut sanat yürütmesi için izin verilmişse” ve blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkim işinin bir parçasıysa “vesayet altındaki kişi buna ilişkin olağan işlemleri kendisi yapabilir”. Bu çerçevede kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeden doğan uyuşmazlıkların çözümü için blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkim elverişlidir.

MÖHUK m.9 çerçevesinde “tüzel kişinin yahut kişi veya mal topluluğunun hak ve fiil ehliyeti statülerindeki idare merkezi hukukuna tabidir”. Tüzel kişi yahut kişi veya mal topluluğunda yetkili organın kripto paranın uluslararası ticari sözleşmelerde ödeme aracı olarak kullanılmasından doğan uyuşmazlıklar için blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimi başlatmak adına kripto para teminatı yatırması mümkündür. O halde kripto paranın ödeme

⁴¹⁰ MERT, s. 84; TOPALOĞLU, Tahkimde Blockchain, s. 5 (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 25.05.2025.

⁴¹¹ MERT, s. 84; TOPALOĞLU, Tahkimde Blockchain, s. 5 (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 25.05.2025.

⁴¹² MERT, s. 62; TOPALOĞLU, Tahkimde Blockchain, s. 5 (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 25.05.2025.

⁴¹³ TOPALOĞLU, Tahkimde Blockchain, s. 5 (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 25.05.2025.

⁴¹⁴ TOPALOĞLU, Tahkimde Blockchain, s. 5 (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 25.05.2025.

⁴¹⁵ TOPALOĞLU, Tahkimde Blockchain, s. 5-6 (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 25.05.2025.

aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeden doğan uyuşmazlıkların çözümü için blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkim elverişlidir.

5.3.3.4 Yabancılık unsuru

Hukuki kriter olarak adlandırılan görüşe göre, yabancılık unsurunun varlığı; birden fazla ülkenin hukukuyla ilişkili bir hukuki ilişkinin varlığı halinde kabul edilir.⁴¹⁶ Birden fazla ülkenin hukukuyla ilişkili olma; ikametgah, mutad mesken yahut iş yerinin farklı ülkelerde bulunması gibi hallerde söz konusudur.⁴¹⁷ Diğer bir görüşe göre, yabancı ülke hukukunun esasa uygulanacağını kararlaştırmak sözleşmeye yabancılık unsuru katar.⁴¹⁸ Ekonomik kriter olarak adlandırılan görüşe göre, milletlerarası ticarete ilişkin hususlarda klasik anlamda bir yabancılık unsuru aranmaksızın yabancılık unsurunun kabulü gerekir.⁴¹⁹ Yabancılık unsurunu açıklayan MTK m.2’de yabancılık unsuru tahkim anlaşmasının tarafları üzerinden belirlenmiştir. Bu sebeple çalışmamız kapsamında MTK m.2 anlamında yabancılık unsurunun varlığı kabul edilerek açıklama yapılacaktır.

5.3.3.5 Hukuk seçimi ve uygulanacak hukuk

Tahkim sözleşmesinin tarafları yukarıda detaylı olarak belirtildiği üzere usul ve esasa uygulanacak hukuku seçebilir. Ancak blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimde böyle bir seçim yapılmaması halinde uygulanacak hukukun belirsizliği sorunu ortaya çıkar.⁴²⁰ Halihazırda yeknesaklık sağlanamamış, yeterli regülasyonu olmayan kripto para için bu belirsizlik dezavantaj yaratır. Bir görüşe göre, hakem yahut hakem kurulunun yetkilendirilmesi koşuluyla milletlerarası ticari örf ve âdete dayanan *lex mercatorio*’nun uygulanması mümkündür.⁴²¹ Bir diğer görüşe göre, MÖHUK m.24/4’te belirtildiği üzere “sözleşmenin esasına, sözleşmeyle en sıkı ilişkili hukuk uygulanır”.⁴²² Sözleşmeyle en sıkı ilişkili hukukun tespitinde ise karakteristik edim esas alınır. Kanaatimizce her iki görüş de

⁴¹⁶ Süheyla **BALKAR BOZKURT**, “Uluslararası Sözleşmelere Uygulanacak Kuralları Belirlemede Kullanılan Yöntemlere Eleştirel Bakış”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.10, S.1, 2011, s. 145-149. Bu yönde bkz. Y. 9. HD, E. 2021/4811, K. 2021/9192, T. 18.05.2021 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 20.06.2025.).

⁴¹⁷ **BALKAR BOZKURT**, s. 153.

⁴¹⁸ **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 385; **MERT**, 122; **ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE**, s. 336-338.

⁴¹⁹ **BALKAR BOZKURT**, s. 147-149; **DEMİRKOL**, s. 80; **ŞANLI**, s. 9.

⁴²⁰ **KAYA/MAVİŞ**, s. 491.

⁴²¹ **TOPALOĞLU**, Tahkimde Blockchain, s. 4 (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 25.05.2025.

⁴²² **TOPALOĞLU**, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 93.

uygulanacak hukukun tespitine ilişkin çözüm getirmektedir. Ancak uygulanacak hukukun genel ilkelerle değil sözleşmenin kendisine has karakteristik edimi üzerinden tespit edilmesi daha yerinde olacaktır.

5.3.3.6 Kararın geçerliliği

Blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimde kararın geçerliliği yazılı şekil ile kamu düzenine uygunluk, tarafların rızası gibi temel unsurların bulunmasına bağlıdır.⁴²³ Islak imzanın kararın geçerliliğini etkileyip etkilemediği ise tartışmalıdır.⁴²⁴ Zira her ülkenin bu konuya ilişkin farklı yaklaşımı vardır.⁴²⁵ Ancak HMK çerçevesinde ispat yönünden ve TBK m.15/1 ile HMK m.205/2 çerçevesinde işlemin sonuç doğurabilmesi adına blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimde ıslak yahut elektronik imza olması gerektiği görüşündeyiz. 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu⁴²⁶ m.5/1 uyarınca “*Güvenli elektronik imza, elle atılan imza ile aynı hukukî sonucu doğurur*”. Bu sebeple blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimde elektronik imza da kullanılabilir. Elektronik İmza Kanunu m.14/2 uyarınca “yabancı ülkede elektronik sertifika hizmet sağlayıcısı tarafından verilen elektronik sertifika Türkiye’de kabul edilirse nitelikli elektronik sertifika sayılır”. Ek olarak özel anahtar dijital imzalama işleminde kullanıldığından⁴²⁷ Elektronik İmza Kanunu m.3/1 (b) bendine ekleme yapılarak elektronik imza olarak da kullanılabilir.

Yukarıda yer verdiğimiz, uygulanacak hukukun sınırlarını belirleyerek kararın geçerliliğini etkileyen Türk kamu düzeni, Türk hukukunun doğrudan uygulanan kuralları ve üçüncü devletin doğrudan uygulanan kurallarına ilişkin açıklamalarımız blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkim için de geçerlidir.⁴²⁸ Yukarıda detaylı olarak açıklandığı üzere blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkim kararının geçerliliği önünde bir engel yoktur.

⁴²³ TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 95-96.

⁴²⁴ TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 98.

⁴²⁵ TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 99.

⁴²⁶ Kanun Numarası: 5070, Kabul Tarihi: 15.01.2004, RG 23.01.2004/25355.

⁴²⁷ POLAT, Türk Ceza Kanunu, s. 14.

⁴²⁸ Ahde vefa ilkesi gereği ve toplumun genel kabulü çerçevesinde sözleşmede tarafların borçlarını yerine getirmesi beklenir. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu’nun bir kararında “tek başına emredici hukuk kurallarına aykırılığın kamu düzenine aykırılık olarak değerlendirilemeyeceği” belirtilmiştir. Bu çerçevede Yönetmelik m.3/2’nin Anayasa ve TBK’ye uygun olduğu kabul edilse dahi sadece bu sebeple kamu düzenine aykırılıktan söz edilemez. Doğrudan uygulanan kurallarda amaç; ülkenin izlediği ekonomik, sosyal ve siyasalar politikaları korumaktır. Ancak Yönetmelik m.3/2 Türk hukukunun doğrudan uygulanan kurallarından değildir.

5.3.3.7 Tenfiz

Blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimde verilen karar, yatırılan teminat vasıtasıyla icra edilir.⁴²⁹ Verilen kararın blok zincir dışında icra edilmesi talep edilebilir. Bu da verilen kararın blok zincir dışında icra edilip edilemeyeceği sorusunu akıllara getirir.

Yukarıda belirtildiği üzere MÖHUK m.50/1 uyarınca yabancı hakem kararının Türkiye’de sonuç doğurabilmesi devlet mahkemesi yargılamasında tenfiz edilmesine bağlıdır.⁴³⁰ Tenfiz şartının sağlanması icra edilebilirlik için yeterlidir.⁴³¹ Türk hukukunda yabancı hakem kararının tenfizi New York Sözleşmesi’nde ve MÖHUK m.60-63’te düzenlemiştir. MÖHUK m.1/2 uyarınca, MÖHUK hükümleri New York Sözleşmesi’nin kapsamında olmayan hallerde uygulanır.⁴³²

New York Sözleşmesi m.1 uyarınca “hakem kararının tenfiz talebinde bulunulan ülkeden farklı bir ülkede verilmiş olması yahut hakem kararının tenfizi istenen ülkede milli hakem kararı kabul edilmemesi gerekir”. Blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimin milli hakem olmadığı aşıkardır ancak kararın tenfiz talebinde bulunulan ülkeden farklı bir ülkede verildiğini söylemek de pek mümkün değildir. MTK m.9’da tahkim yeri “hukuki bağlılığın olduğu yer olarak” değerlendirilmiştir.⁴³³ O halde milletlerarası ticari örf ile âdete dayanan

Zira hukukun genel ilkeleri gereğince yasaklar dar yorumlanır. TCMB’nin uygulama alanıyla sınırlı olan Yönetmelik’in genel bir hukuk kuralını ifade ettiği sonucuna varmak ise hukukun genel ilkelerine aykırıdır. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun Türk hukukunun doğrudan uygulanan kurallarından ancak kripto parayı kapsamaz. Zira Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun m.1/1’de Türk parasının doğrudan “taş ve eşyalara” karşı dahi korunduğu belirtilirken kripto paraya ilişkin düzenlemeye yer verilmemiştir. Son dönemde kripto paraya ilişkin regülasyonların bu denli yoğun olmasına rağmen “kripto para” ibaresinin ilgili hükme eklenmemesi kanun koyucunun bilinçli susmasıdır. Kanaatimizce üçüncü devletin doğrudan uygulanan hukuk kuralı kripto paranın ödeme aracı olarak kullanılması yasaklamış olsa dahi etki tanınmamalıdır. Zira ahde vefa ilkesi hem Türk kültürünün bir parçası olarak kamu düzenine ait bir unsurdur hem de hukukun genel ilkelerindendir.

⁴²⁹ MERT, s. 87.

⁴³⁰ AKINCI, Tahkim, s. 523; DOĞAN/YILMAZ/AYHAN İZMİRLİ, s. 174; Ercüment ERDEM, Milletlerarası Ticaret Hukuku, 3. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024, s. 757; NOMER, s. 572.

⁴³¹ TANRIKULU, s. 13.

⁴³² AKINCI, Tahkim, s. 527; ERDEM, s. 758. Tarafların New York Sözleşmesi m.7 uyarınca New York Sözleşmesi yahut MÖHUK hükümlerinden birini seçebileceği yönünde bkz. DOĞAN/YILMAZ/AYHAN İZMİRLİ, s. 175; ÇELİKEL/ERDEM, s. 847; NOMER, s. 571; ÖZEL/ERKAN/PÜRSELİM/KARACA, s. 797.

⁴³³ KONURALP, s. 301; NOMER/EKŞİ/ÖZTEKİN GELGEL, s. 29; ÖZKAN/KAVLAK, s. 57; ŞANLI, s. 240. Öğretide tahkim yeri ifadesinin çift anlamlı olduğu görüşü mevcuttur. İlk anlama göre tahkim yeri; nihai kararın hangi devletin hukukuna tâbi olacağını ifade eder. İkinci anlama göre tahkim yeri; tanık dinleme, keşif yapma gibi münferit işlemlerin yapıldığı yerdir. Detaylı bilgi için bkz. AKINCI, s. 281-282; KONURALP, s. 301, 336-337.

ve hiçbir ülkenin doğrudan hukuku kabul edilmeyen *lex mercatorio*'nun uygulandığı blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkim yabancılık unsuru taşımadığından tenfiz edilemez.

Yabancı hakem kararının tenfizi için MÖHUK m.62/1 (h) bendi uyarınca “usulen kesinleşmiş yahut icra edilebilir veya bağlayıcı ya da kararın verildiği yerin yetkili mercii tarafından iptal edilmemiş olması” gerekirken, New York Sözleşmesi çerçevesinde yabancı hakem kararının bağlayıcı olması yeterlidir.⁴³⁴ Ancak blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkim resmi yargılama süreci yahut mahkeme olmadığından bağlayıcılığından söz edilemez.⁴³⁵

Yabancı hakem kararının tenfizi için bir hakem kararının varlığı ile bu hakem kararının yabancılık unsurunun olması ön şarttır.⁴³⁶ Ancak yukarıda belirtildiği üzere yabancılık unsurunun uyuşmazlıkların birçoğunda sağlanamayacağı görüşündeyiz. New York Sözleşmesi m.5'te tenfize ilişkin;⁴³⁷

- i. “Taraflar arasında geçerli bir tahkim anlaşmasının bulunması,
- ii. Adil yargılanma ilkesine uygun davranılmış olması,
- iii. Hakem yahut hakem kurulunun yetkisini aşmamış olması,
- iv. Hakem seçimi ve tahkim yargılaması usulüne uygun davranılmış olması,
- v. Kararın bağlayıcı ve iptal edilmemiş olması,
- vi. Yabancı hakem kararının tenfiz talebinin yapıldığı devletin hukuk kuralları uyarınca tahkim ile çözülmeye elverişli olması,
- vii. Yabancı hakem kararının tenfiz talebinin yapıldığı devletin kamu düzenine aykırı olmaması”

şartlarına yer verilmiştir. Ancak blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimin dezavantajları yukarıda belirtildiği üzere bağlayıcı olmaması, uygulanacak hukukun jürinin takdirine göre

⁴³⁴ DEYNEKLİ, s. 107.

⁴³⁵ MERT, s. 91.

⁴³⁶ EKŞİ, Kamu Düzeni, s. 150.

⁴³⁷ ÖZKAN/KAVLAK, s. 105-112. Benzer şartlar için bkz. Y. 6. HD, E. 2023/3839, K. 2023/3789, T. 13.11.2023 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 13.03.2025.).

belirlenmesi,⁴³⁸ jürinin uzman olmaması⁴³⁹ ve kararın önceden belirlenmiş seçenekler üzerinden verilmesidir.⁴⁴⁰ Bu hallerin varlığı tenfiz talebinin doğrudan reddedilmesi sonucunu doğurmaz.⁴⁴¹ Ancak bu risklerle blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkim kararını tenfiz etmek de adil yargılanma hakkıyla bağdaşmaz.

5.4 DEĞERLENDİRMELERİMİZ

Kanaatimizce kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı sözleşmelerden doğabilecek uyuşmazlıklara, yabancı para hükümlerinin kıyasen uygulanması gerekir.⁴⁴² Zira Türk hukukunda kripto para ödemelerine ilişkin açık hüküm bulunmamaktadır. Ek olarak mevzuatta kripto para “gayri maddi varlık” olarak nitelendirilse de El Salvador Cumhuriyeti’nin ve Orta Afrika Cumhuriyeti’nin ülke parasıdır. Başka bir ifadeyle kripto para, sanal para niteliğinin yanı sıra yabancı para niteliğini de haizdir.

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m.1/2 uyarınca kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı “uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların arabuluculuk yöntemiyle çözülmesi mümkündür”. “Kanunun emredici hükümlerine aykırı sözleşmenin kesin hükümsüz” olduğunu düzenleyen TBK m.27/1 hükmü lafzi olarak yorumlandığında “kripto paranın, para yahut ödeme aracı niteliğini haiz olmadığını” belirten düzenlemeye Yönetmelik m.3/2’de yer verildiğinden kanunun emredici hükümlerine aykırılıktan söz edilemez. Yönetmelik m.3/2 hükmünün kanunun emredici hükümlerinden biri olduğu varsayımında dahi Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu’nun yukarıda değinilen kararında belirtildiği üzere “tek başına emredici hukuk kurallarına aykırılık kamu düzenine aykırılık olarak değerlendirilemez”. Bu çerçevede Yönetmelik m.3/2 kanunun emredici hükümlerinden biri olarak kabul edilse dahi sadece bu sebeple kamu düzenine aykırılıktan söz edilemez. Aynı gerekçelerle kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlığın çözümüne ilişkin tahkim anlaşması akdedilmesi;

⁴³⁸ TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 68.

⁴³⁹ TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 71.

⁴⁴⁰ TOPALOĞLU, Merkeziyetsiz Tahkim, s. 71.

⁴⁴¹ EKŞİ, Kamu Düzeni, s. 151.

⁴⁴² Eylül BALIKÇI, “Dava ve Takip Konusu Olabilmesi Bakımından Kripto Paralar”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, S.2, 2021, s. 292. Bu yönde bkz. Y. 1. HD, E. 2019/4024, K. 2020/4530, T. 28.09.2020 (Lexpera İçtihat Arama, Erişim Tarihi 26.07.2024.). İfa engelleri yönünden sözleşmenin içeriğine göre tipik sözleşme hükümlerinin kıyasen uygulanabileceği yönünde bkz. ÇEKİN, Kripto Varlıklar, s. 281. Ülke parasıyla ödenmesi kararlaştırılmayan borcun kripto parayla ödenebileceği sonucu doğurduğu yönünde bkz. TEVETOĞLU, Ödeme, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi 28.05.2025.

toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel seviyesine aykırı olmadığından kamu düzenine uygundur. Ek olarak borç ilişkilerinden doğan uyuşmazlıkların tahkim ile çözülmesi mümkündür.⁴⁴³

Tahkimde yabancılık unsuruna ilişkin olarak kripto paranın konu olduğu ve edim olduğu sözleşmeleri ayırmak gerekir. Öğretide ülke parasına karşılık kripto para alınan uluslararası sözleşmelerde yabancılık unsurunun varlığının, kripto paranın çalışma prensibi sebebiyle kabul edilmesi gerektiği yönünde görüşler mevcuttur.⁴⁴⁴ Kanaatimizce bu görüşe katılmak mümkün değildir. Örneğin iki Türk vatandaşı yahut iki Türk tüzel kişisi arasındaki döviz alışverişinde nasıl ki yabancılık unsurunun varlığı kabul edilmiyorsa Türk parasına/döviz karşılık kripto para alınan sözleşmelerde yabancılık unsurunun var olmadığı kabul edilmelidir. Başka bir ifadeyle iki Türk vatandaşı yahut iki Türk tüzel kişisi arasındaki Türk parası/döviz karşılığı kripto para alınan sözleşmeler yabancılık unsuru taşımaz. Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerde ise MTK m.2’de yer alan unsurların varlığı halinde, sözleşme yabancılık unsuru taşır ve MTK hükümlerine tabi olur.

Tenfiz harcına ilişkin olarak “tenfizi için yapılan başvuruda nispi harç alınmayacağı” düzenlenmesinin karşıt anlamından bu başvurular için maktu harç alınacağı sonucu çıkar. Ancak yabancı hakem kararının tenfizi için yapılan başvuruda alınacak harca ilişkin açık bir hüküm bulunmaması ve ilgili düzenleme sebebiyle tenfiz başvurusundan harç alınmayacağı sonucu da çıkabilir.

Kanaatimizce merkeziyetsiz tahkimin blok zincir tabanında gerçekleştirilmesi, yabancılık unsurunun kabulü için yeterli değildir.⁴⁴⁵ Zira merkeziyetsiz tahkime ilişkin Türk hukukunda açık hüküm olmadığından HMK ve MTK hükümlerinin kıyasen uygulanması gerekir. Yabancılık unsurunu açıklayan MTK m.2’de ise yabancılık unsuru tahkim anlaşmasının tarafları üzerinden belirlenmiştir. Blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkim ise asıl sözleşmenin taraflarına değil çözümüne ilişkin bir kavramdır. Tahkim anlaşmasının taraflarının MTK m.2 hükmünde belirtilen şartları taşımadıkları sürece sadece blok zincir

⁴⁴³ AKINCI, Tahkim, s. 95.

⁴⁴⁴ Bu yönde bkz. Didem KAYALI, “Uluslararası Özel Hukuk Perspektifinden Akıllı Sözleşmeler”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.162, 2022, s. 265; Mete TEVETOĞLU, Hukuki Yönleriyle Kripto Varlıklar ve Kripto Varlıkların İlk Arzı, 2. Baskı, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2021, s. 276.

⁴⁴⁵ Bu yönde bkz. MERT, 121.

tabanlı merkeziyetsiz tahkim yönteminin kullanılmasının hukuki ilişkiye yabancılık unsuru katmayacağı görüşündeyiz.

6. SONUÇ

Kripto para yayılmış durumdaki merkezi otoriteden yoksun ağda değiştirilemeyen, kriptografi aracılığıyla şifrelenen, depolamaya, saklamaya ve transfere elverişli dijital temsildir. Merkezi otoriteden yoksun, şeffaf, anonim, hızlı, güvenilir ve sınırlı olan kripto para her geçen gün tercih edilirliliğini artırmaktadır.

Kripto paranın hukuki niteliğine ilişkin olarak ne yeknesak kurallar konulabilmiş ne de görüş birliği sağlanabilmiştir. Ancak Türk hukukunda kripto para Yönetmelik m.3/1’de “gayri maddi varlık” olarak nitelendirilmiş ve Yönetmelik m.3/2’de “doğrudan yahut dolaylı olarak ödeme aracı olarak kullanılması yasaklanmıştır”. Kanaatimizce kripto para, sanal paranın tanımını karşılamakta ve işlevini yerine getirmektedir. Zira hem sanal para hem de kripto para mevzuatta düzenlenmemiş, otoritelerce ihraç edilmeyen ancak değişim, kıymet biriktirme ve saklama vasıtası ile hesap birimi kabul edilen dijital temsildir. Ek olarak kripto para, geleneksel paranın fonksiyonlarını yerine getirir. Hem geleneksel para hem de kripto para değişim, kıymet biriktirme ve saklama vasıtası ile hesap birimi olma fonksiyonuna sahiptir.

Uluslararası ticari sözleşme, ekonomik karaktere göre belirlenen ve maddi unsurları yönünden uluslararası ticareti ilgilendiren sözleşmedir. Türk hukuku çerçevesinde kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası sözleşmenin ticari sözleşme olarak nitelendirilmesi halinde MÖHUK m.24/1 uyarınca “ taraflar hukuk seçimi yapabilir”. Böyle bir seçim yapılmaması halinde MÖHUK m.24/4’te belirtildiği üzere “sözleşmenin esasına, sözleşmeyle en sıkı ilişkili hukuk uygulanır”. Sözleşmeyle en sıkı ilişkili hukukun tespitinde ise karakteristik edim esas alınır. Kripto para, sanal para niteliğinde olduğundan ve para sözleşmeye karakteristik nitelik kazandırmadığından karşılığında para verilen edim, karakteristik edim niteliği taşır. Esasa uygulanacak hukukun sınırlarını ise Türk kamu düzeni, Türk hukukunun doğrudan uygulanan kuralları ve üçüncü devletin doğrudan uygulanan kuralları çizer.

MÖHUK m.5 uyarınca yetkili yabancı ülke hukukun Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde Türk hukuku uygulanır. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu’nun kararında belirtildiği üzere kamu düzeni toplumda kabul görmüş değerlerdir ve tek başına emredici hukuk kurallarına aykırılık, kamu düzenine aykırılık anlamı taşımaz. Bu çerçevede

kripto paranın “doğrudan yahut dolaylı ödeme aracı olarak kullanılmasını” yasaklayan Yönetmelik m.3/2 hükmünün Anayasa ve TBK’ye uygun olduğu kabul edilse dahi sadece bu sebeple kamu düzenine aykırılıktan söz edilemez.

MÖHUK m.6 uyarınca “yetkili yabancı ülke hukukun, Türk hukukunun doğrudan uygulanan kurallarıyla çakışması halinde Türk hukukunun doğrudan uygulanan kuralları uygulanır”. Kripto paranın “doğrudan yahut dolaylı ödeme aracı olarak kullanılmasını” yasaklayan Yönetmelik m.3/2 hükmü TCMB’nin uygulama alanıyla sınırlıdır ve genel bir hukuk kuralını ifade etmez. Bu sebeple Yönetmelik Türk hukukunun doğrudan uygulanan kurallarından değildir. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun Türk hukukunun doğrudan uygulanan kurallarındandır. Ancak Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun’un uygulama alanı kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmeyi kapsamaz. Zira kanunun amacı Türk parasını döviz karşısında korumaktır. Yönetmelik m.3/1’de ve SPKn m.3/1 (bb) bendinde kripto para “gayri maddi varlık” olarak nitelendirilmiştir. Ek olarak Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun m.1/1’de Türk parasının doğrudan “taş ve eşyalara” karşı dahi korunduğu belirtilirken kripto paraya ilişkin düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu sebeple Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun’da kripto para yönünden bilinçli susmanın varlığı kabul edilmelidir.

MÖHUK m.31 uyarınca kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari “sözleşmeden doğan uyuşmazlığın Türk devlet mahkemesi yargılamasında çözüme kavuşacağı hallerde üçüncü devletin doğrudan uygulanan hukuk kurallarına etki tanınabilir”. Yabancı ülke hukukuna etki tanınıp tanınmayacağı belirlenirken bu kuralların amacı, niteliği, içeriği ve bunların sonuçları dikkate alınır. Ek olarak ilgili hükmün uygulama alanı bulabilmesi için sözleşme ile sıkı ilişkili hukukun doğrudan uygulanan kurallarına aykırı olması gerekir. Ayrıca üçüncü devletin doğrudan uygulanan hukuk kuralların Türk kamu düzenine ve Türk hukukunun doğrudan uygulanan hukuk kurallarına da aykırı olmaması gerekir.

Kripto paranın ödenmemesinden doğabilecek uyuşmazlıkların başlıcaları temerrüt, buna bağlı faiz ve ifa imkansızlığıdır. Bu uyuşmazlıkların kazan-kazan ilişkisine dayanan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ve kazan-kaybet ilişkisine dayanan yargılama yapılan çözüm yöntemleri ile çözümü mümkündür.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri; yargılama ve zaman maliyetini azaltan, diplomatik ilişkileri koruyan, iş birliğini teşvik eden ancak bazı istisnalar hariç bağlayıcı olmayan yöntemdir. Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklar, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleriyle çözüme elverişli olmakla birlikte bu yöntemlerin bağlayıcı olmaması ve bazı yöntemlere yönelik uluslararası kuralların getirilememiş olması sebebiyle bu uyuşmazlıklar için en ideal yöntem değildir.

Yargılama yapılan çözüm yöntemleri devlet mahkemesi yargılaması ve tahkim olarak ikiye ayrılır. Kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların devlet mahkemesi yargılamasına konu olması mümkündür. Ancak Türk hukuku kripto para uyuşmazlıklarında çözüm üretebilecek alt yapı ve düzenlemelere henüz sahip değildir. Kripto parada yaşanan gelişmelerin aynı hızla hukuk sistemine dahil edilmesi de mümkün gözükmemektedir. Zira temelleri 1980’li yıllarda atılan kripto paraya ilişkin düzenlemeler 2025 yılında dahi tamamlanamamıştır. Ek olarak hakim yahut mahkeme heyetinin uzmanlık gerektiren bir alan olan kripto para alanında yetkin olması gerekir. Mevcut şartlar altındaysa bu uzmanlığın her hakim tarafından sağlanabilmesi mümkün değildir.

Tahkim mevcut düzenlemeler ışığında alanında uzman hakem yahut hakem kurulu tarafından yürütülen bir süreçtir. Tahkim bu yönüyle diğer uyuşmazlık çözüm yöntemlerine nazaran daha isabetli karar alınmasını sağlar. Tahkimin diğer uyuşmazlık çözüm yöntemlerine göre daha hızlı oluşu da kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmenin tarafları için avantajlıdır. Tarafların hakem yahut hakem kurulunu, tahkim yerini ve dilini, tahkimin usulüne ve esasına uygulanacak kuralları seçebilmeleri; sürecin gizlilik esasına dayanması, kararın bağlayıcı olması ise tahkimin diğer kazanımlarındandır.

Türk hukukunun uygulandığı yahut tahkim yerinin Türkiye olduğu ve kripto paranın uluslararası ticari sözleşmelerde ödeme aracı olarak kullanılmasından doğan uyuşmazlıklarda TMK hükümleri uyarınca ehliyetli yahut yasal temsilcisinin rızasını alan sınırlı ehliyetsiz kişi tahkim anlaşması akdedebilir. Tüzel kişi yahut kişi veya mal topluluğunda yetkili organın tahkim anlaşması akdetmesi mümkündür. Tahkim anlaşmasının temsilciyle akdedilmesi halinde temsil olunanın ehliyetli yahut yasal temsilcisinin rızasını alan sınırlı ehliyetsiz kişi olması ile temsilcinin özel yetkili olması

gerekir. Temsil olunan tüzel kişinin yasal yahut iradi temsilcisinin özel yetkili olması gerekmez. Ancak her halükarda tahkim anlaşmasının yazılı olarak yapılması gerekir. MTK m.2 hükmünde düzenlenen hallerin varlığı ise yabancılık unsurunun kabulü için yeterlidir. Taraflar tahkimin esasa uygulanacak hukuku seçebilir. Böyle bir seçimin olmaması halinde uyuşmazlık, uyuşmazlıkla en sıkı bağlantılı olduğu hukuka göre sonuçlandırılır. Bu çerçevede Türk hukukunda kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların tahkimle çözülmesi mümkündür.

Kripto para ödemesine karar verilen yabancı hakem kararının tenfizi için geçerli tahkim anlaşmasına dayanılarak, adil yargılanma ilkesine uygun olarak, hakem yahut hakem kurulunun yetkisi çerçevesinde ve tahkim yargılaması usulüne uygun bir şekilde verilmiş olması gerekir. Ek olarak yabancı hakem kararının bağlayıcı ve iptal edilmemiş, uyuşmazlığın Türkiye’de tahkim yargılamasına elverişli olması ve Türk kamu düzenine aykırı olmaması gerekir. Borç ilişkilerinden doğan uyuşmazlıklar tahkime konu olabildiğinden ve Türk kamu düzenine aykırılık teşkil etmediğinden kripto para ödemesine karar verilen yabancı hakem kararının tenfizi mümkündür.

Blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkim, geleneksel tahkim yöntemine göre çok daha genç bir yöntemdir. Hız ve maliyet yönünden geleneksel tahkimden daha avantajlı olmakla birlikte geleneksel tahkime göre çok daha büyük riskler barındırır. Bu risklerden bazıları çoğunluğun aldığı kararın doğru olmama ihtimali, kontrol ve müdahale eksikliğidir. Ek olarak uygulanacak hukukun belirsizliği, tenfiz imkanının bulunmaması da blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimin dezavantajlarındandır. Mevcut koşullar altından blok zincir tabanlı merkeziyetsiz tahkimle kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların çözülmesi mümkün gözükmemektedir. Her nasılsa bu yöntemle uyuşmazlık çözülsün bile beklenen verimin alınabileceği kanaatinde değiliz.

Türk hukuku çerçevesinde kripto paranın ödeme aracı olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıkların geleneksel tahkimle çözümü ve yabancı hakem kararının tenfizi mümkündür. Geleneksel tahkimde hakem yahut hakem kurulunun uzmanlardan oluşması, hızlı olması, tahkim yerinin ve dilinin, tahkimin usulüne ve esasına uygulanacak kuralların seçilebilmesi; sürecin gizlilik esasına dayanması, kararın bağlayıcı olması tahkimin olumlu yönleridir. Bu sebeple geleneksel tahkim kripto paranın ödeme aracı

olarak kullanıldığı uluslararası ticari sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklar için kullanılmaya en yatkın ve en avantajlı uyuşmazlık çözüm yöntemidir.

REFERANSLAR

- AÇILMIŞ**, Alara, **Pay Sahiplerinin Menfaatleri Bağlamında Genel Kurul Kararlarının İptalinde Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri**, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, 2025.
- AKINCI**, Ziya, **Milletlerarası Özel Hukukta İnşaat Sözleşmeleri**, 1. Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, İzmir, 1996.
- AKINCI**, Ziya, **Milletlerarası Tahkim**, 7. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2025. (Tahkim)
- AKPINAR**, Erdem, **Milletlerarası Özel Hukukta Hava Araçlarının Teminata Konu Olması**, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024.
- AKSOY DURSUN**, Sanem, **Eşya Kavramı**, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- AKTAŞ**, M. Furkan, “**Dijital Dönüşümün Paradoksu: Kripto Paraların Küresel Etkisi**”, TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi, 2023, s. 28-38.
- AKTEPE ARTIK**, Sezin, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medeni Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı**, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.
- ALI**, Robleh / **BARRDEAR**, John / **CLEWS**, Roger / **SOUTHGATE**, James, “**Innovations in Payment Technologies and the Emergence of Digital Currencies**”, Bank of England Quarterly Bulletin, C.54, S.3, 2014, s. 262-275.
- ALPAGO**, Hasan, “**Bitcoin’den Selfcoin’e Kripto Para**”, Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, C.3, S.2, 2018, s. 411-428.
- ALTINOK**, Arda, “**Kripto Varlıklar ile ICO’nun Hukukî Niteliği ve Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi**”, Mali Hukuk Dergisi, C.17, S.197, 2021, s. 1313-1352.
- ANTALYA**, O. Gökhan, **Eşya Hukuku, Giriş – Temel Kavramlar – Genel İlkeler Cilt 1**, 1. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- AŞAR**, Ahmet Oğuz, **Türkiyede Takas Sistemi ve Uygulamadaki Problemlerle İlgili Bir Araştırma**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2016.
- ATALI**, Murat / **ERMENEK**, İbrahim / **ERDOĞAN**, Ersin, **Medenî Usûl Hukuku**, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023.

- ATAMAN FİĞANMEŞE**, İnci, “**Milletlerarası Ticari Tahkim ile Yatırım Tahkimi Arasındaki Farklar**”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C.31, S.1, 2011, s. 91-152.
- ATASOY**, Kemal, **Sözleşme Özgürlüğü İlkesinin Kamu Düzeni Gerekçesiyle Sınırlandırılması**, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2020.
- AVŞAR**, Melis, **Milletlerarası Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisinin Belirlenmesinde Taraf İradesi**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2021.
- AYHAN**, Rıza / **ÇAĞLAR**, Hayrettin / **ÖZDAMAR**, Mehmet, **Ticari İşletme Hukuku**, 16. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024.
- BALCI**, Umut, “**Kripto Paraların Ceza Hukuku Boyutu ve Türk Mevzuatındaki Muhtemel Düzenlenme Yeri**”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.155, 2021, s. 203-259.
- BALIKÇI**, Eylül, “**Dava ve Takip Konusu Olabilmesi Bakımından Kripto Paralar**”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, S.2, 2021, s. 273-312.
- BALKAR BOZKURT**, Süheyla, “**Uluslararası Sözleşmelere Uygulanacak Kuralları Belirlemede Kullanılan Yöntemlere Eleştirel Bakış**”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.10, S.1, 2011, s. 141-196.
- BARAKAT**, Samer / **HAMMOURI**, Qais / **YAGHI**, Khalil, “**Comparison of Hardware and Digital Crypto Wallets**”, Journal of Southwest Jiaotong University, C.57, S.6, 2022, s. 380-386.
- BÄRTSCHI**, Harald / **JACQUEMART**, Nicolas / **MEYER**, Stephan D., “**Zahlung und Verzug bei virtuellen Währungen**”, Zahlungsverkehr (Ed. Susan EMMENEGGER), Schweizerische Bankrechtstagung (9 Mart 2018, Bern), Helbing & Lichtenhahn, Basel, 2018, s. 177-248.
- BASHIR**, Imran, **Mastering Blockchain**, 1. Baskı, Packt Publishing, Birmingham, 2017.
- BAŞDERİCİ**, Ayşe, **Kripto Para ve Hukuki Çerçeve Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, 2023.
- BAUWENS**, Michel / **KOSTAKIS**, Vasilis / **PAZAITIS**, Alex, **Peer to Peer: The Commons Manifesto**, 1. Baskı, University of Westminster Press, London, 2019.
- BAYAR**, Erhan, “**Bitcoin Türkiye’de Nasıl Vergilenecek?**”, Terazi Hukuk Dergisi, C.13, S.138, 2018, s. 85-88.

- BAYZAN**, Yunus Emre, **Hukuki Açıdan Kripto Varlıklar**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022.
- BİLGİLİ**, Fatih / **CENGİL**, M. Fatih, **Blockchain ve Kripto Para Hukuku**, 2. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa, 2022. (Kripto Para Hukuku)
- BORN**, Gary B., **International Arbitration: Law and Practice**, 1. Baskı, Kluwer Law International, New York, 2012.
- BOZER**, Ali / **GÖLE**, Celal, **Ticari İşletme Hukuku**, 8. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2023.
- BOZKURT YÜKSEL**, Armağan Ebru, “**Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları’na Hukuki Bir Bakış**”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.73, S.2, 2015, s. 173-220.
- BOZOĞLU**, Yiğitcan, **Milletlerarası Tahkimde Hakemin Hukuku Kendiliğinden Uygulaması**, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2025.
- BÖRÜ**, Levent / **KOÇYİĞİT**, İlker, **Ticari Dava**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- BULUNMAZ GÜLER**, Hebum, **Aile Hukukunda Arabuluculuk**, Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, 2024.
- BULUTTEKİN**, Derya, “**Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Tahkimin Değerlendirilmesi (HMK m. 407-444)**”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.27, S.46, 2022, s. 251-294.
- CAMIZ**, Ranegül, **Sağlık Turizminden Doğan Kanunlar İhtilafı**, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2023.
- CAN**, Hacı, **Tahkim Hukuku Genel Esaslar**, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- CAN**, Mustafa Cemre, **Bulut Bilişim Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk**, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2022. (Uygulanacak Hukuk)
- CANLI AKBAŞ**, Adalet, **Kripto Para Basımı ve Devlet Otoritesi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2020.
- CHATURVEDI**, Atul / **TRIPATHI**, Yash / **SINGH**, Yashika, “**Cryptography and Associated Aspects**”, International Journal of Advanced Networking and Applications, C.13, S.4, 2022, s. 35-42.
- CHAUM**, David, “**Blind Signatures for Untraceable Payments**”, 1. Baskı, Springer US, Boston, Advances in Cryptology, 1983, s. 199-203.

- CONGAR**, Hikmet Cem, **Uluslararası Tahkim Yargılaması (Dava Yönetimi ve Uyuşmazlık Çözüm Teknikleri)**, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2025.
- COŞKUN**, Kemal / **YILDIRIM** Semih, “**Paranın Tarihsel Serüven İçerisindeki Formları**”, Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, S.25, 2023, s. 85-103.
- COŞKUN**, Mehmet Egehan, **Hukuki Açidan Kripto Varlıklar ve İlk Kripto Para Arzı (Initial Coin Offering)**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2023.
- ÇEKİN**, Mesut Serdar, “**Borçlar Hukuku ile Veri Koruma Hukuku Açısından Blockchain Teknolojisi ve Akıllı Sözleşmeler: Hukuk Düzenimizde Bir Paradigma Değişimine Gerek Var mı?**”, İstanbul Hukuk Mecmuası, C.77, S.1, 2019, s. 315-341.
- ÇEKİN**, Mesut Serdar, “**Kripto Varlıklar Üzerinde Gerçekleştirilen İşlemlerin Borçlar Hukuku ve Eşya Hukuku Açısından Değerlendirilmesi**”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.9, S.1, 2022, s. 1-30. (Kripto Varlıklar)
- ÇELENER**, Balca, “**Bitcoin ve Diğer Kripto Para Birimlerinin Vergilendirilmesine Yönelik Yaklaşımlar**”, Gelişen Teknolojiler ve Hukuk I: Blokzincir (Ed.E. Eylem AKSOY RETORNAZ / Osman Gazi GÜÇLÜTÜRK), 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 341-372.
- ÇELİKEL**, Aysel / **ERDEM**, Bahadır, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 18. Baskı, Beta Kitapçılık, İstanbul, 2024.
- ÇELİKKAYA**, Ali, “**Kripto Varlıkların Gelir Vergisi ve Katma Değer Vergisi Karşısındaki Durumunun Değerlendirilmesi**”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.33, S.1, 2025, s. 263-310.
- ÇETİN**, Müge, **Sermaye Piyasası Hukuku Bakımından Kripto Varlıklar**, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2022.
- ÇON**, Ömer, “**Kripto Varlıkların İcra ve İflâs Kanunlarında Görünümüne Dair İsviçre Örneği**” Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C.13, S.51, 2022, s. 229-258.
- DEMİR GÖKYAYLA**, Cemile, **Milletlerarası Özel Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmeleri (Münhasır Bayilik Sözleşmeleri)**, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.
- DEMİRBAŞ**, Ahmet Akif, **Kripto Varlıkların Türk Sermaye Piyasası Hukuku Açısından Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2021.

- DEMİRKOL, Berk, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 24. Maddesi Çerçevesinde Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.**
- DERIANDY, Jesslyn Febria, "The Urgency Of Cooling-Off Period Clause in Investor-State Dispute Settlement: Good Faith Negotiation", Transnational Business Law Journal, C.4, S.1, 2023, s. 1-15.**
- DEYNEKLİ, Adnan, "Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye'de Tanınması ve Tenfizinde Karşılaşılan Sorunlar", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.16, S.Özel Sayı, 2014, s. 105-122.**
- DNIPROV, Oleksii / CHYZHMAR, Yurii / FORMENKO, Andrii / SHABLYSTYI, Volodymyr / SYDOROV, Oleksandr, "Legal Status of Cryptocurrency as Electronic Money", Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues, C.22, S.2, 2019, s. 1-6.**
- DOĞAN, Vahit / YILMAZ, Alper Çağrı / AYHAN İZMİRLİ, Lale, Milletlerarası Özel Hukuk, 11. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2025.**
- DÖNMEZ, Fazlı Enes, "Uluslararası Ticari Sözleşmelerin Hazırlanması ve Uyuşmazlık Çözüm Yolları", Malatya Turgut Özal Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Dergisi, C.2, S.1, 2021, s. 1-24.**
- DURDU, Erdal, Kripto Para Birimi Olarak Bitcoin ve Ceza Hukuku, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2018.**
- DURMUSH, Gulnara, Kripto Para ve İcra Hukuku Yönünden Düşündürdükleri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2019.**
- DÜLGER, Ahmet, "Milletlerarası Tahkimde Hakem Kararlarının Konu Bakımından Yetki Çerçevesinde Değerlendirilmesi", İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.8, S.1, 2023, s. 267-290. (Tahkim)**
- DÜRGEN, Betül / YELMEN, Adem, "Sözleşme Statüsünün Uygulama Alanı ve Uygulama Alanı Dışında Kalan Haller", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.Özel Sayı, 2015, s. 449-480.**
- EKŞİ, Nuray, "Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni", Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C.40, S.1, 2020, s. 143-201. (Kamu Düzeni)**

- EKŞİ, Nuray, Milletlerarası Ticaret Hukuku, 4. Baskı, Beta Kitapçılık, İstanbul, 2020.**
(Milletlerarası Ticaret)
- EKŞİ, Nuray, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, 2. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020. (Tenfiz)**
- EKŞİOĞLU, Erdoğan, Elektronik Para Kullanımının Ekonomik Etkileri (Türkiye Üzerinde Bir Uygulama), Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2017.**
- ELMAS, Bekir / AYDIN, Salih, “Geçmişten Günümüze Paranın Tarihi: Fiziki Paradan Kripto Paraya”, Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı, 2021, s. 253-264.**
- ELMAS, Gülsu, Ticaret Şirketlerinde Kripto Para/Varlıkların Sermaye Olarak Konulması, Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, 2023.**
- ERDEM, Ercüment, Milletlerarası Ticaret Hukuku, 3. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024.**
- ERDEMİR, Fatih, Dijital Para Kavramı ve Elektronik Para Kuruluşlarının Türk Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, 2024.**
- ERDİNÇ, Bilinç Şen, Kripto Varlıklara İlişkin Mevcut ve Muhtemel Hukuki Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2024.**
- EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 29. Baskı, Legem Yayınevi, Ankara, 2024.**
- ERGÜNE, Mehmet Serkan, Taşınır Mülkiyeti, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.**
- ERKAN, Mustafa, “MÖHUK madde 31. Bağlamında Türk Hukukunda Doğrudan Uygulanan Kurallara Bakış”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, S.2, 2011, s. 81-117.**
- ERSEN PERÇİN, Gizem, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinden Arabuluculuğun Hukuksal Düzenlemelerdeki Yeri”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C.31, S.2, 2012, s. 177-201.**
- FİDAN, Murat / DİLEK, Serkan / ESEV, Ayşegül, “Dünden Bugüne Paranın Tarihi ve Türkiye’de Kağıt Para Kullanımı”, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.9, S.18, 2019, s. 141-162.**

- GANESH**, Aravind, “**Cooling off Period (Investment Arbitration)**”, Max Planck Encyclopedias of International Law Working Paper 7, 2017, s. 1-13.
- GATTESCHI**, Valentina / **LAMBERTI**, F. / **DEMARTINI**, Claudio / **PRANTEDA**, Chiara / **SANTAMARIA**, Victor, “**To Blockchain or not to Blockchain: That is the Question**”, IT Professional, C.20, 2018, s. 62-74.
- GÖĞÜŞ**, Emine, **Türk ve İsviçre Karşılaştırmalı Hukukunda Kripto Paraların Anonim Şirket Kuruluşunda Sermaye Olarak Getirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, İbn Haldun Üniversitesi, 2023.
- GÖKPINAR**, Seher, “**Blok Zinciri Teknolojisinin Geleceği: Kripto Para Birimleri ve Ötesi**”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.28, 2021, s. 221-231.
- GÖLCÜKLÜ**, İlyas, **Milletlerarası Tahkimde Dava Açma Yasakları**, Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2018.
- GÜÇLÜTÜRK**, Osman Gazi, “**Hukukçular İçin Blokzincir Teknolojisinin Teknik İşleyişi: Bitcoin Örneği**”, Gelişen Teknolojiler ve Hukuk I: Blokzincir (Ed. E. Eylem AKSOY RETORNAZ/Osman Gazi GÜÇLÜTÜRK), 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 21-72.
- GÜÇLÜTÜRK**, Osman Gazi, “**Türk Hukukunda Kripto Varlıkların Para ve Elektronik Para Niteliğinin İncelenmesi**”, REGESTA, C.4, S.3, 2019, s. 383-408.
- GÜMÜŞ**, Mustafa Alper, **Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri**, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- GÜNGÖR**, Gülin, **Türk Milletlerarası Özel Hukuku**, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2025.
- GÜRKAN**, Zeynep Gamze, **Kripto Paralara Yönelik Dolandırıcılık Suçu**, Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, 2023.
- GÜVEN**, Koray, “**Alman, İsviçre, Türk Hukuklarında ve Viyana Satım Antlaşması’nda Eksik İfa Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme**”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.26, S.1, 2020, s. 423-466.
- GÜVEN**, Vedat / **ŞAHİNÖZ**, Erkin, **Blockzincir Kripto Paralar Bitcoin**, 9. Baskı, Kronik Kitap, İstanbul, 2022.
- GÜVERCİN ŞAHAN**, Ayşe, **Milletlerarası Özel Hukukta Franchise Sözleşmeleri**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2018.

- HABER, Stuart / STORNETTA, W. Scott, “How to Time-Stamp a Digital Document”, Journal of Cryptology, C.3, 1991, s. 99–111.**
- HALLER, Neil M., “The S/KEY One-Time Password System”, RFC, C.1760, 1995, s. 1-12.**
- HATEMİ, Hüseyin, Eşya Hukuku, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.**
- IRMAK, Esmâ, “Uluslararası Ticarete Kullanılan Akreditif Ödeme Yönteminde Blok Zinciri Teknolojisi ve Akıllı Sözleşmeler”, İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, C.11, S.2, 2023, s. 97-102.**
- IŞIK, Fatih, Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkim Anlaşması Yapma Yetkisi ve Bu Yetkiye Uygulanacak Hukuk, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015.**
- IŞIK, Halil Alperen, Denizcilik Sigortalarına Uygulanacak Hukuk, Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2023. (Denizcilik Sigortası)**
- İMAMOĞLU, Deniz Alp, Kripto Para Birimleri ve Türk Hukukunda Düzenlenmesi, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.**
- KALE, M. S. / GIMEKAR, Ayush / TAMBOLI, Zuveriya / PATIL, Vaishnavi / PAWAR, Abhay, “Survey on Blockchain Cryptocurrency Wallet”, International Journal of Advanced Research in Science, Communication and Technology, C.3, S.2, 2023, s. 722-726.**
- KAPANCI, Kadir Berk, “Özel Hukuk Penceresinden Blokzincir: ‘Sanal Para’ Değerleri ve ‘Akıllı Sözleşmeler’ Üzerine Değerlendirmeler”, Gelişen Teknolojiler ve Hukuk I: Blokzincir (Ed. E. Eylem AKSOY RETORNAZ / Osman Gazi GÜÇLÜTÜRK), 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 113-155.**
- KARABACAK, Hakan / SİĞRİ, Ünsal, “İlkeli Müzakere” Yaklaşımının Kurumsal İletişime Katkısı Ölçülebilir mi? Müzakere Endeksi Modeli”, Alanya Akademik Bakış Dergisi, C.6, S.3, 2022, s. 3269-3286.**
- KARACA, Hüseyin Akif, “Doğrudan veya Dolaylı Banka Garantilerinde Uygulanacak Hukukla İlgili Değerlendirmeler”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.30, S.1, 2024, s. 294-315.**
- KARACAN, Ali İhsan / ERİŞİR KARACAN, Esra, Kripto Varlıklar, 1. Baskı, Scala Yayıncılık, İstanbul, 2021.**
- KARAÇALI, Cemal Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi: Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, 2019.**

- KARAHANOĞLU, İlhami, Akıllı Sözleşmelerin Uygulaması Olarak İlk Kripto Varlık Arzı**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2023.
- KAYA, Serkan / MAVİŞ, Kadirhan, “Blokzincir Teknolojilerinin Uyuşmazlık Çözüm Sistemleri Üzerindeki Etkisi: Merkezi Olmayan Adalet Sistemi”**, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.10, S.2, 2022, s. 477-499.
- KAYALI, Didem, “Uluslararası Özel Hukuk Perspektifinden Akıllı Sözleşmeler”**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.162, 2022, s. 251-284.
- KAYIHAN, Şaban, Ticari İşletme Hukuku**, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- KNECHT, Markus, “Der Blockchain Hype”**, IMVS Fokus Report, C.11, S.1, 2018, s. 5-9.
- KOÇ, Buğra Mertcan, Kripto Varlıkların Hukuki Niteliği**, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2024.
- KONURALP, Cengiz Serhat, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011.
- KORUCU, Yavuz, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Tahkim**, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi, 2015.
- KURT KONCA, Nesibe / SELÇUK, Seyhan, “Kripto Varlık Alacaklarına İlişkin Davalarda Görevli Mahkeme”**, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.166, 2023, s. 61-100.
- KURU, Baki / AYDIN, Burak, Medeni Usul Hukuku El Kitabı C. I**, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2025.
- LOKMANOĞLU, Salim Yunus, “Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesinin Kurucu Unsurları ve Geçerlilik Şartları”**, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C.11, S.41, 2020, s. 347-368.
- MATTKE, Jens / MAIER, Christian / REIS, Lea, “Is Cryptocurrency Money?: Three Empirical Studies Analyzing Medium of Exchange, Store of Value and Unit of Account”**, SIGMIS-CPR'20: Proceedings of the 2020 Computers and People Research Conference (Ed. M. Lynne MARKUS/David M. M. PHILLIPS/B. Georgeta V. NIKOLOVA), SIGMIS-CPR'20: Proceedings of the 2020 Computers and People Research Conference (19 Haziran 2020, Nuremberg), Association for Computing Machinery, New York, 2020, s. 26-35.
- MERKLE, Ralph C., “A Digital Signature Based on a Conventional Encryption Function”**, Lecture Notes in Computer Science, C.293, s. 369–378.

- MERT**, Baver Mazlum, **Blockchain Teknolojisine İlişkin Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024.
- MİRAKHMEDOVA**, Fazilat, **Kripto Varlık ve Hukuki Sonuçları**, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2024.
- MUIR WATT**, Horatia / **BROZOLO DI RADICATI**, Luca G., “**Party Autonomy and Mandatory Rules in a Global World**”, International Law Forum Du Droit International, C.6, 2024, s. 90-96.
- NOMER**, Ergin / **EKŞİ**, Nuray / **ÖZTEKİN GELGEL**, Günseli, **Milletlerarası Tahkim Hukuku Cilt 2**, 6. Baskı, Beta Kitapçılık, İstanbul, 2021.
- NOMER**, Ergin, **Devletler Hususi Hukuku**, 23. Baskı, Beta Kitapçılık, İstanbul, 2021.
- OĞUZMAN**, M. Kemal / **SELİÇİ**, Özer / **OKTAY ÖZDEMİR**, Saibe, **Eşya Hukuku**, 26. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2024.
- OMARİ**, Masoda, **Uluslararası Ticari Uyuşmazlıkların Tahkim Yoluyla Çözümünün En Az Gelişmiş Ülkelerde Uygulamasının Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, 2023.
- ORKUN**, Kardelen Büşra, **Kripto Varlıkların Vergilendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2022.
- ÖZ**, Nur Şura, **Blokzinciri Teknolojisinin, Akıllı Sözleşmeler ve Kripto Paraların Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, 2022.
- ÖZBAŞ**, Mert Yılmaz, “**Elektronik Para ve Sanal Para: Bitcoin Geleceğin Para Birimi Olabilir mi?**”, İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, S.1, 2019, s. 85-104.
- ÖZBAY**, İbrahim / **KORUCU**, Yavuz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.
- ÖZBAY**, İbrahim, “**Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri**”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.10, S.3-4, 2006, s. 459-475.
- ÖZBEK**, Mustafa Serdar, **Alternatif Uyuşmazlık Çözümü**, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.
- ÖZDEMİR KOCASAKAL**, Hatice, **Doğrudan Uygulanan Kurallar ve Sözleşmeler Üzerindeki Etkileri**, 1. Baskı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2001.

- ÖZDEMİR**, Didem, “**Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk Olarak Lex Mercatoria**”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.7, S.2, 2003. (Lex Mercatoria)
- ÖZDEMİR**, Gençler, “**Kripto Paraların Eşya Niteliği**”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, S.1, 2021, s. 289-306.
- ÖZDEN**, Fatih, **Fıkıhî Açından Kripto Para Sistemi -Bitcoin Örneği-**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2019.
- ÖZEL**, Sibel / **ERKAN**, Mustafa / **PÜRSELİM**, Hatice Selin / **KARACA**, Hüseyin Akif, **Milletlerarası Özel Hukuk**, 2. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2023.
- ÖZEL**, Sibel, “**Milletlerarası Özel Hukukta Uygulanacak Hukukun Lex Fori Esasına Göre Belirlenmesi**”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.28, S.2, 2022, s. 962-978. (Lex Fori)
- ÖZEL**, Sibel, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2024.
- ÖZKAN**, Işıl / **KAVLAK**, Bengül, **Milletlerarası Tahkim**, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- ÖZKAN**, Işıl / **TÜTÜNCÜBAŞI**, Uğur, **Uluslararası Usul Hukuku**, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- ÖZKUL**, Fatma / **BAŞ**, Ece, “**Dijital Çağın Teknolojisi Blokzincir ve Kripto Paralar: Ulusal Mevzuat ve Uluslararası Standartlar Çerçevesinde Mali Yönden Değerlendirme**”, Muhasebe ve Denetime Bakış, C.20, S.60, 2020, s. 57-74.
- ÖZSOY**, İlker Mete, **Kripto Para Haczi**, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- ÖZSOY**, İlker Mete, **Kripto Para Varlıklarının Cebrî İcra Yolu ile Haczi**, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, 2019. (Cebrî İcra)
- ÖZÜBEK**, Emrullah / **ÖZEL**, Bilal, “**6102 Sayılı TTK Hükümleri Çerçevesinde “Ticari İş” ile “Ticari Dava” Kavramları Arasındaki İlişki**”, Adalet Dergisi, S.71, 2023, s. 1039-1067.
- ÖZYURT**, Hasan, **Para Teorisi ve Politikası**, 5. Baskı, Aksakal Kitabevi, Trabzon, 2015.
- PARASIZ**, İlker, **Finansal Kurumlar ve Piyasalar**, 3. Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2007.
- PARLAKTUNA**, İnci / **GÜNGÜL**, Murat, “**Bitcoin’in Tanımlanma Sorunu**”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, S.86, 2020, s. 25-38.

- PEKCANITEZ, Hakan / ATALAY, Oğuz / ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku**, 12. Baskı, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2024.
- PERÇİN, Önder / DEREGÖZÜ, Rıfat / EREN, Erkan / İLİK, Hüseyin / VARLI, Ahmet** Türkay / **ERÇETİN, Pınar / GÜRSES, Davut / AKTOLGA ÖZTÜRK, Ayça / DAĞLI, Mahir Kubilay / ÇAĞLAYAN AKSOY, Pınar / TÜMER, Burcu, Sorularla Fintek** (Ed. Önder PERÇİN), 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- POLAT, Cihan, Elektronik Para ve Ödeme Sistemlerinin Türkiye'de Gelişimi ve İşleyişi: Türkiye Uygulamalarının Hukuk ve Finans Disiplinleri Açısından Uluslararası Örnekler ile Karşılaştırılması**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2019.
- POLAT, Mehmet Bahadır, Blokzincir Teknolojisi ve Kripto Varlıkların 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Kapsamında Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, 2023. (Türk Ceza Kanunu)
- POPPER, Nathaniel, Digital Gold**, 1. Baskı, Harper, New York, 2015.
- PÜRSELİM, Hatice Selin, “Milletlerarası Tahkim Kanunu Çerçevesinde Kira Sözleşmelerinin Tahkime Elverişliliği”**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.27, S.1, 2021, s. 496-512.
- QUTQUT, Mahmoud H. / AL-SAKRAN, Aya / ALMASALHA, Fadi / HASSANEİN, Hossam S., “Comprehensive Survey of the IoT Open-source OSs”**, The Institution of Engineering and Technology, C.8, S.3, 2018, s. 323-339.
- SARGIN, Fügen, “Karakteristik Edim Teorisine Eleştirel Bir Yaklaşım”**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.50, S.2, 2001, s. 37-95.
- SARI ÖZGÜN, Hilal, “Kripto Para Kavramına Farklı Bakışlar ve İncelemeler”**, Akdeniz Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi, C.6, S.1, 2024, s. 1-19.
- SEGENDORF, Björn, “What is Bitcoin?”**, Sveriges Riksbank Economic Review, S.2, 2014, s. 71-87.
- SEROZAN, Rona, Eşya Hukuku 1**, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014.
- SILACI KORKMAZ, Melis, New York Konvansiyonu Uyarınca Tahkim Anlaşmasının Geçerliliği ve Ehliyet**, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- SİNAN, Osman Bahadır / TOK, Ahmet, “6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile Yapılan Düzenleme Sonrası Genel Yatırım Tavsiyesi ve İzinsiz Yatırım Danışmanlığı”**, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.51, 2022, s. 113-142.

- SÜMER, Gökhan, “Dünyada ve Türkiye’de Blok Zincir Teknolojisinin Gelişimi ve Kripto Paralar”, Hitit Sosyal Bilimler Dergisi, C.14, S.1, 2021, s. 191-207.**
- ŞAHBUDAK, Sinan, Blockchain Teknolojisi&Akıllı Kod’un ve Sözleşmenin İfası, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.**
- ŞANLI, Cemal / ESEN, Emre / ATAMAN FİGANMEŞE, İnci, Milletlerarası Özel Hukuk, 11. Baskı, Beta Kitapçılık, İstanbul, 2024.**
- ŞANLI, Cemal, Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, 8. Baskı, Beta Kitapçılık, İstanbul, 2023.**
- ŞARKAYA İÇELLİOĞLU, Cansu / ENGİN ÖZTÜRK, Merve Büşra, “Bitcoin ile Seçili Döviz Kurları Arasındaki İlişkinin Araştırılması: 2013-2017 Dönemi için Johansen Testi ve Granger Nedensellik Testi”, Maliye ve Finans Yazıları, S.109, 2018, s. 51-70.**
- TANRIKULU, Mehmet Ali, Milletlerarası Ticari Tahkimde Tanıma ve Tenfize Direnme Hakkının Bir Sınırı Olarak Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2024.**
- TANRIVER, Süha, “Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.64, 2006, s. 151-178.**
- TANRIVERDİ, Mustafa / UYSAL, Mevlüt / ÜSTÜNDAĞ, Mutlu Tahsin, “Blokzinciri Teknolojisi Nedir ? Ne Değildir ? : Alanyazın İncelemesi”, Bilişim Teknolojileri Dergisi, C.12, S.13, 2019, s. 203-217.**
- TASCA, Paolo / TESSONE, Claudio J., “Taxonomy of Blockchain Technologies, Principles of Identification and Classification”, Ledger Journal, C.4, 2017, s. 1-39.**
- TAŞ, Burak, “Hukukun Genel Bir İlkesi Olarak Tabii Hakim İlkesi”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.18, S.2, 2021, s. 1763-1791.**
- TAŞKAN, Yusuf, Türk Hukukunda Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak Arabuluculuk-Tahkim (Med-Arb) Usulünün Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, 2023.**
- TEKİNALP, Gülören, Milletlerarası Özel Hukuk, 13. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020.**

- TEKİNAY**, Selahattin Sulhi / **AKMAN**, Galip Sermet / **BURCUOĞLU**, Haluk / **ALTOP**, Serpil, **Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.
- TERCIER**, Pierre / **PICHONNAZ**, Pascal / **DEVELİOĞLU**, H. Murat, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- TEVETOĞLU**, Mete, “**Bankacılık ve Sermaye Piyasası Hukuku Perspektifinden Bitcoin Davaları**”, Banka ve Finans Hukuku Dergisi, C.9, S.34, 2020, s. 543-580.
- TEVETOĞLU**, Mete, “**Ticaret Hukuku Açısından Kripto Varlıklar (I)**”, Kripto Varlıklarda Düzenleme Arayışı Çalıştayı, 1. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2022.
- TEVETOĞLU**, Mete, **Hukuki Yönleriyle Kripto Varlıklar ve Kripto Varlıkların İlk Arzı**, 2. Baskı, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2021. (İlk Arz)
- TOPALOĞLU**, Buse, “**Kripto Paraların Devlet Otoriteleriyle Entegrasyonu**”, Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, S.4, 2021, s. 244-258. (Devlet Otoritesi)
- TOPALOĞLU**, İsmail, **Merkeziyetsiz Tahkim Blok Zincire Dayalı Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi**, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2025. (Merkeziyetsiz Tahkim)
- TOPALOĞLU**, Mustafa, “**Tahkimde Kamu Düzenin Etkisi**”, International Conference On Eurasian Economies 2013 (Ed. Selahattin SARI/Alp H. GENCER/İlyas SÖZEN), International Conference On Eurasian Economies (17-18 Eylül 2013, St. Petersburg), Beykent Üniversitesi, İstanbul, 2013, s. 890-893. (Kamu Düzeni)
- TUĞAY**, Osman / **BAŞGÜL**, Nermin, “**Önemli Bir Finansman Kaynağı Olarak Kredi Kartları: Kredi Kartlarının Kart Sahiplerinin Harcamaları Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Burdur İlinde Bir Araştırma**”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.12, S.3, 2007, s. 215-226.
- TURAN**, Zübeyir, “**Kripto Paralar, Bitcoin, Blockchain, Petro Gold, Dijital Para ve Kullanım Alanları**”, Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.11, S.3, 2018, s. 1-5.
- TURANBOY**, Asuman, “**Kripto Paraların Ortaya Çıkmaları ve Hukuki Nitelikleri**”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C.35, S.3, 2019, s. 47-62.
- TÜRKMENER**, Türker, **Küresel Dünya Parası Bitcoin ve Kripto Paraların Tarihsel Gelişimi ve Vergilendirilme Süreci**, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, 2021.

- UZUNPINAR TÜFEK**, Aybüke, **Akıllı Sözleşmenin Uyarlanması**, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- ÜLGEN**, Hüseyin / **HELVACI**, Mehmet / **KAYA**, Arslan / **NOMER ERTAN**, N. Füsun, **Ticari İşletme Hukuku**, 8. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2022.
- ÜNAL**, Gökhan / **ULUYOL**, Çelebi, “**Blok Zinciri Teknolojisi**”, Bilişim Teknolojileri Dergisi, C.3, S.2, 2020, s. 167-175.
- ÜSTÜN**, Ece Su, **TBK Kapsamında Geleneksel Sözleşmeler ile Mukayeseli Olarak Akıllı Sözleşmeler Blokzincir Teknolojisi**, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022. (TBK)
- ÜSTÜN**, Oktay, **Açıklamalı İngilizce - Türkçe Karapara Terimleri ve Kavramları Sözlüğü**, 3. Baskı, Matsis Matbaa, İstanbul, 2016.
- ÜZÜMCÜ**, Rabia / **YILDIRIM**, Yasin, “**Kripto Paraların Hukuki Statüleri ve Sözleşmeler İçerisindeki Yerleri**”, Vizyoner, C.13, S.33, 2022, s. 271-291.
- VON DER CRONE**, Hans Caspar / **KESSLER**, Franz J. / **ANGSTMANN**, Luca, “**Token in der Blockchain - privatrechtliche Aspekte der Distributed Ledger Technologie**”, SJZ, C.114, S.14, 2018, s. 337-345.
- WADSWORTH**, Amber, “**What is Digital Currency?**”, Reserve Bank of New Zealand Bulletin C.81, S.3, 2018, s. 3-14.
- WU**, Tang Hang, “**Trustees’ Investment Duties And Cryptoassets**”, Trusts & Trustees, C.26, S.2, 2020, s. 183–194.
- YARDIMCI**, Taner Emre, “**İcra Takibi Yoluyla Bitcoin Alacağının İleri Sürülmesi ve Borçlunun Bitcoinin Haczedilmesi**”, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.23, S.3, 2019, s. 97-128.
- YASLIDAĞ**, Beyhan, **Kripto Paralar**, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- YAZ**, Dursun Ali, **Paranın Yazılmamış Tarihi**, 2. Baskı, Timaş Basım, İstanbul, 2020.
- YELMEN**, Adem, “**Bitcoin’in Satın Sözleşmesinin Bedel Unsuru Açısından Değerlendirilmesi**”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.28, S.1, 2020, s. 265-294.
- YILMAZ**, Asuman, **Kripto Para Birimi Bitcoin ve Bitcoin’in Türk Sermaye Piyasası Hukuku Açısından Değerlendirilmesi**, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.

- YILMAZ**, Ejder, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) Şerhi Cilt 1**, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- YILMAZ**, Ejder, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) Şerhi Cilt 2**, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- YILMAZ**, Süleyman / **ÇAVUŞOĞLU**, Gökçe Filiz, “**Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmelerinin Geçerliliği ve Asimetrik ve Patolojik Tahkim Klozları**”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.69, S.3, 2020, s. 1475-1504.
- YILMAZER**, Onur, **Uluslararası Ticarete Kripto Para Kullanımı**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2021.

Diğer Referanslar:

Asamblea Legislativa, “**El Salvador, Primer País Del Mundo En Reconocer Al Bitcoin**

Como Moneda de Curso Legal”, (Çevrimiçi)

<https://www.asamblea.gob.sv/node/11282> Erişim Tarihi 01.08.2024.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, “**2013/32 Sayılı Basın Açıklaması**”,

(Çevrimiçi), <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/510?ekId=530> Erişim Tarihi:

26.07.2024.

BBC, “**Bitcoin, Orta Afrika Cumhuriyeti’nin resmi para birimi oldu**”, (Çevrimiçi)

[https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-](https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61252871#:~:text=Orta%20Afrika%20Cumhuriyeti%20Devlet%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1,%C3%BClkelerinden%20biri%20haline%20getirdi%2%20denildi.)

[61252871#:~:text=Orta%20Afrika%20Cumhuriyeti%20Devlet%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1,%C3%BClkelerinden%20biri%20haline%20getirdi%2%20denildi.](https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61252871#:~:text=Orta%20Afrika%20Cumhuriyeti%20Devlet%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1,%C3%BClkelerinden%20biri%20haline%20getirdi%2%20denildi.) Erişim Tarihi 21.01.2025.

BİLGİLİ, Fatih / **CENGİL**, M. Fatih, “**Bitcoin Özelinde Kripto Paraların Eşya Niteliği**”,

(Çevrimiçi) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3432713 Erişim

Tarihi: 31.07.2024.

Comply Advantage, “**Cryptocurrency regulations around the world: Japan**”,

(Çevrimiçi) [https://complyadvantage.com/insights/cryptocurrency-regulations-](https://complyadvantage.com/insights/cryptocurrency-regulations-around-world/)

[around-world/](https://complyadvantage.com/insights/cryptocurrency-regulations-around-world/) Erişim Tarihi 28.01.2025.

ÇARKACIOĞLU, Abdurrahman, “**Kripto-Para Bitcoin**”, Sermaye Piyasası Kurulu

Araştırma Dairesi, 2016, (Çevrimiçi)

https://www.researchgate.net/publication/340546978_KRIPTO-PARA_BITCOIN

Erişim Tarihi 19.01.2025.

DÜLGER, Murat Volkan, “**Dijital Çağda Dijital Ödeme Aracı: Bitcoin ve Dijital Para**”,

Hukuk ve Daha Fazlası, (Çevrimiçi)

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3792181 Erişim Tarihi

19.01.2025.

EĞİLMEZ, Mahfi, “**Bitcoin**”, 2013, (Çevrimiçi)

<http://www.mahfiegilmez.com/2013/11/bitcoin.html> Erişim Tarihi 19.01.2025.

Euronews, “**Avrupa Parlamentosu’nda Bitcoin ve Ethereum’u 'yasaklama' oylaması**”,

(Çevrimiçi) [https://tr.euronews.com/2022/03/14/avrupa-parlamentosu-nda-bitcoin-](https://tr.euronews.com/2022/03/14/avrupa-parlamentosu-nda-bitcoin-ve-ethereum-u-yasaklamay-kolaylast-racak-oylama)

[ve-ethereum-u-yasaklamay-kolaylast-racak-oylama](https://tr.euronews.com/2022/03/14/avrupa-parlamentosu-nda-bitcoin-ve-ethereum-u-yasaklamay-kolaylast-racak-oylama) Erişim Tarihi 06.01.2025.

- Euronews, “**Bitcoin ile alışveriş: Kripto para ile ödeme kabul eden şirketler hangileri?**”, (Çevrimiçi) <https://tr.euronews.com/2021/12/05/bitcoin-ile-al-sveris-kripto-para-ile-odeme-kabul-eden-sirketler-hangileri> Erişim Tarihi 18.03.2025.
- European Banking Authority, “**EBA Opinion on ‘Virtual Currencies’ 2014**”, (Çevrimiçi) <https://www.bancaditalia.it/compiti/sispaga-mercato/strumenti-pagamento/normativa/EBA-Op-2014-08-Opinion-on-Virtual-Currencies.pdf> Erişim Tarihi 16.01.2025.
- European Banking Authority, “**Report with Advice for the European Commission on Crypto-assets 2019**”, (Çevrimiçi) <https://www.eba.europa.eu/publications-and-media/press-releases/eba-reports-crypto-assets> Erişim Tarihi 19.01.2025.
- European Central Bank, “**Annual Report 2000**”, (Çevrimiçi) <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2000en.pdf> Erişim Tarihi 16.01.2025.
- European Central Bank, “**Virtual Currency Schemes – a Further Analysis**”, (Çevrimiçi) <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf> Erişim Tarihi 06.01.2025. (A Further Analysis)
- European Central Bank, “**Virtual Currency Schemes October 2012**”, (Çevrimiçi) <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> Erişim Tarihi 26.07.2024. (Virtual Currency)
- Financial Action Task Force, “**FATF Report, Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks**”, (Çevrimiçi) <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf> Erişim Tarihi 18.01.2025.
- FRANKENFIELD, Jake, “**Digital Currency Types, Characteristics**”, Pros & Cons, Future Uses (Çevrimiçi) <https://www.investopedia.com/terms/d/digital-currency.asp> Erişim Tarihi 16.01.2025.
- Halkbank, “**Türev Araçlara Genel Bakış**” (Çevrimiçi) <https://www.halkbank.com.tr/tr/blog/turev-araclara-genel-bakis.html#:~:text=T%C3%BCrev%20ara%C3%A7lar%2C%20de%C4%9Ferleri%20dayanak%20varl%C4%B1%C4%9Fa,t%C3%BCrev%20ara%C3%A7lar%20%C3%BCzerinden%20ticaret%20yap%C4%B1labilir> Erişim Tarihi 24.01.2025.

- Inbusiness, “**Avrupa Parlamentosu'ndan 'kripto para' yasağına ret!**”, (Çevrimiçi) <https://www.inbusiness.com.tr/finans/2022/03/14/avrupa-parlamentosundan-kripto-para-yasagina-ret> Erişim Tarihi 06.01.2025.
- Internal Revenue Service, “**Frequently Asked Questions on Virtual Currency Transactions**”, (Çevrimiçi) <https://www.irs.gov/individuals/international-taxpayers/frequently-asked-questions-on-virtual-currency-transactions> Erişim Tarihi 05.01.2025.
- International Monetary Fund, “**IMF Policy Paper Elements Of Effective Policies For Crypto Assets**”, (Çevrimiçi) <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2023/02/23/Elements-of-Effective-Policies-for-Crypto-Assets-530092> Erişim Tarihi 05.01.2025.
- IRS, “**IRS Virtual Currency Guidance: Virtual Currency Is Treated as Property for U.S. Federal Tax Purposes; General Rules for Property Transactions Apply**”, (Çevrimiçi) <https://www.irs.gov/newsroom/irs-virtual-currency-guidance> Erişim Tarihi 28.01.2025.
- JILLANI, Abid Hussain Shah, “**Cooling-Off Period: A Non-Mandatory Pre-Condition in Investment Arbitration**”, 2024, (Çevrimiçi) <https://www.linkedin.com/pulse/cooling-off-period-non-mandatory-pre-condition-shah-jillani-hpyac/> Erişim Tarihi 29.01.2025.
- KAKAVAND, Hossein / KOST DE SEVRES, Nicolette / CHILTON, Bart, “**The Blockchain Revolution: An Analysis of Regulation and Technology Related to Distributed Ledger Technologies**” (Çevrimiçi) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2849251#paper-citations-widget Erişim Tarihi 02.01.2025.
- KAVAK, Gökhan, “**Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Dijital Para Resmi Olarak Kullanılmaya Başlandı**”, Anadolu Ajansı (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/orta-afrika-cumhuriyetinde-dijital-para-resmi-olarak-kullanilmaya-baslandi/2600981> Erişim Tarihi 21.01.2025.
- KAYA, Cansu / TOPALOĞLU, Mustafa, “**Kripto Paraların Gelişimi ve Türk Hukukundaki Yansımaları**”, (Çevrimiçi) <https://www.mtopaloglu.av.tr/img/makaleler/kripto-paralarin-gelisimi-ve-turk-hukukundaki-yansimalari-142.pdf> Erişim Tarihi 19.06.2025

Law Library – Library of Congress, **“Regulation of Bitcoin in Selected Jurisdictions”** (Çevrimiçi)

<https://web.archive.org/web/20211219124729/https://tile.loc.gov/storage-services/service/l1/llglrd/2014427360/2014427360.pdf> Erişim Tarihi 22.01.2025.

NAKAMOTO, Satoshi, **“Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System”**, 2008, (Çevrimiçi) <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> Erişim Tarihi 17.03.2025.

Organisation for Economic Co-operation and Development, **“Crypto-Asset Reporting Framework and Amendments to the Common Reporting Standard”**, (Çevrimiçi) <https://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/public-comments-received-on-the-crypto-asset-reporting-framework-and-amendments-to-the-common-reporting-standard.htm> Erişim Tarihi 07.02.2024.

PwC, **“Annual Global Crypto Tax Report”**, (Çevrimiçi) <https://www.pwc.com/ee/en/press-room/news-and-articles/pwc-global-crypto-tax-report-2024.html> Erişim Tarihi 19.05.2025.

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Vergi Konseyi, **“Vergi Konseyi Kripto Varlıkların Vergilendirilmesi Çalışma Grubu Raporu”**, (Çevrimiçi) <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/8/2024/01/6Kripto-Varliklarin-Vergilendirilmesi-2022-1-1.pdf> Erişim Tarihi 01.08.2024.

TEVETOĞLU, Mete, **“Blok Zinciri Tabanlı Dijital Kimlik ve Tokenizasyon: Türkiye için Teknik ve Hukuki Analiz”**, 29.06.2025, (Çevrimiçi) <https://www.tevetoglu.av.tr/tr/yayinlarimiz/blok-zinciri-tabanli-dijital-kimlik-ve-tokenizasyon-turkiye-icin-teknik-ve-hukuki-analiz-2025-06-29-144012> Erişim Tarihi 16.07.2025.

TEVETOĞLU, Mete, **“Kripto Para ile Ödeme Yapılabilir Mi?”**, 23.09.2023, (Çevrimiçi) <https://www.tevetoglu.av.tr/tr/yayinlarimiz/kripto-para-ile-odeme-yapilabilir-mi-2023-09-23-060902> Erişim Tarihi 28.05.2025. (Ödeme)

TOPALOĞLU, Mustafa, **“Tahkimde Blockchain ve Akıllı Sözleşmelerin Kullanılması”**, (Çevrimiçi) <https://www.mtopaloglu.av.tr/img/makaleler/tahkimde-blockchain-ve-akilli-sozlesmelerin-kullanilmasi-253.pdf> Erişim Tarihi 25.05.2025. (Tahkimde Blockchain)

TURAN, Olcay, **“Kripto Paranın Hukuki Düzenlemesi”**, 16th International Conference on Knowledge, Economy and Management Proceedings, (Çevrimiçi)

- <https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12436/4495/56-69%20Olca%20Turan.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Erişim Tarihi 19.01.2025.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, “**Blokszincir Sözlüğü**”, (Çevrimiçi) <https://cbddo.gov.tr/sss/blokszincir-sozlugu/> Erişim Tarihi 20.07.2024.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, “**Para Hakkında Merak Ettiğin Her Şey**”, https://herkesicin.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/aa685ce4-d466-4f21-a4f1-17e55f0b9df1/TCMB_ORTAOKUL_K%C4%B0TAP%C3%87IK_DijitalSpr.pdf?MOD=AJPERES Erişim Tarihi 16.01.2025.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, “**TTK Md. 1530 Uyarınca Belirlenen Temerrüt Faiz Oranı ve Asgari Giderim Tutarı**”, (Çevrimiçi) <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Piyasa+Verileri/TTK+Md.+1530> Erişim Tarihi 28.05.2025.
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, “**Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)**”, 29.09.2023, (Çevrimiçi) <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/cok-terafli-ve-bolgesel-iliskiler/cok-terafli-iliskiler/dunya-ticaret-orgutu-dto> Erişim Tarihi 24.05.2025.
- United Nations Commission On International Trade Law, “**Status: Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958) (the "New York Convention")**”, (Çevrimiçi) https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/conventions/foreign_arbitral_awards/status 2 Erişim Tarihi 11.03.2025.
- United Nations Commission on International Trade Law, “**UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation with Guide to Enactment and Use (2018)**”, (Çevrimiçi) https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/22-01363_mediation_guide_e_ebook_rev.pdf Erişim Tarihi 24.05.2025.
- United Nations Treaty Collection, “**Commercial Arbitration and Mediation**”, (Çevrimiçi) https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-4&chapter=22&clang=_en Erişim Tarihi 23.03.2025.
- United States Department of the Treasury, “**Questions on Virtual Currency**”, (Çevrimiçi) <https://ofac.treasury.gov/faqs/topic/1626> Erişim Tarihi 16.01.2025.

YERMACK, David, “Is Bitcoin A Real Currency: An Economic Appraisal”, (Çevrimiçi)

https://www.nber.org/system/files/working_papers/w19747/w19747.pdf Erişim

Tarihi 19.01.2025.

